GÖTEBORGS
UNIVERSITET

Det här verket har digitaliserats i ett samarbete mellan Litteraturbanken och universitetsbiblioteken i Göteborg, Lund, Umeå och Uppsala.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den tolkade texten kan innehålla fel.
Därför bör du visuellt jämföra den tolkade texten med de scannade bilderna för att avgöra vad som är riktigt.
Om du anser dig ha upphovsrätt till detta material, ber vi dig vänligen kontakta Göteborgs universitetsbibliotek.

The digitisation of this work is a collaboration between The Literature Bank and the university libraries in Gothenburg, Lund, Umeå and Uppsala.
All printed text is OCR processed into machine readable text. This means that you can search the document and copy its text. Older documents with print in poor condition can be hard to process and may contain errors. Compare the interpreted text visually to the scanned image to determine what is correct.
If you believe you own the copyright to this work, please contact the Gothenburg University Library.

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

LUNDS
UNIVERSITET

UPPSALA
UNIVERSITET

Universitetsbiblioteket

Litt.
Sv.

TRANEMÅLA
SAMLINGEN

SKÄNKT TILL
GÖTEBORGS
STADSBIBLIOTEK
AF
AUGUST RÖHSS

SÖRMLÄNDSKA

BYHISTORIER

Upptecknade

af

Emmy Stern.

NYKÖPING.
P. M. F. LUNDBERGS FÖRLAG.

1 kr.

BYHISTORIER

Upptecknade i Södermanland

af

Emmy Stern.

NYKÖPING
GUSTAFSSON & HELLMANS BOKTRYCKERI
1881.

"Tras-Olle."

Den glödheta sommardagen var till ända. Solen höll på att gömma sig bakom trädtopparne i blånande fjerran och aftonvinden flög fram öfver ängen, för att fläkta svalka åt de under dagens hetta försmäktande blomstren; skördemännen återvände med blixtrande liar på axeln från sitt arbete och från Vikbergabyn tillkännagaf klockornas klang, att det var qväll.

På den grönskande sluttningen vid foten af det höga berg, som stod som en väldig skyddsmur bakom byns rygg, betade några kringspridda får. De strödfvade vidt omkring och hoppade under lek och ras mellan tufvor och stenar, yra i medvetande af att deras vaktare ej hade något öga för dem. Han låg som vanligt i en bergsskrefva och tänkte minst af allt på att se efter sina får.

Den försumlige vallgossen var en pilt af omkring tolf år, höljd i trasor, mellan hvilka här och der en mager, solbränd kropp framtittade; han satt ytterst på kanten af ett framskjutande klippblock och lät de nakna benen dingla mot dess hårda sidor; med venstra handen uppryckte han då och då, utan att veta det, den mjuka mossan, som frodades på stengrunden, med den högra öfverskyggade han sina ögon, för att kunna uthärda anblicken af den nedgående solen.

Det var ett besynnerligt ansigte, den lille herdens. Så magert, att det tycktes genomskinligt, omgifvet af tjocka, orediga svarta hårmassor, med ett nästan lidande uttryck kring de bleka, halföppnade läpparne, och framför allt lifvadt och upplyst af dessa stora, mörka, underbart djupa ögon med sitt drömmande uttryck — skulle man kunna tro det tillhöra något andeväsen. Det låg någonting underligt, outredt på djupet af dessa tankfulla, fuktiga ögon, än dimmiga, än strålande af en nästan feberaktig glans; man läste genast i dessa, att i den lille gossens själ rörde sig bilder, föga motsvarande hans ålder.

Detta var "Tras-Olle".

Man visste ej, hvem han var. För omkring tio år sedan hade en blek och svarthårig qvinna kommit vandrande till byn

med ett barn på armen. Hon talade ett främmande språk, blott här och der uppblandadt med ett begripligt ord; efter mycket besvär afletade man henne — hvad man väl kunnat sluta af hennes bleka, afmagrade kinder och ihåliga hosta — att hon var sjuk och ej förmådde vandra längre. Hon skulle snart dö — hon *ville* dö — och hon begärde blott en vrå, der hon i ro kunde få kämpa sin dödskamp. Hon fördes till den rike Sven Nilssons gård Storsätra och omhuldades der på bästa sätt; den alltid ömsinta och varmhjertade mor Anna underlät ingenting för den sjukas vederfående, men hvad förmådde mensklig hjelp öfver denna arma varelse, på hvars panna döden redan tecknat sitt insegel? På tredje dagen slutades den främmande qvinnans lif genom en blodstörtning. Hennes sista blick hvilade med ett uttryck af smärtsam ömhet på den lilla gossen, som sorglös lekte på golfvet och som visst ej anade, att han inom ett ögonblick skulle stå moderlös i verlden. Det var som om hon velat säga: hvem skall skydda mitt barn, sedan jag ej mera finnes? Mor Anna förstod henne — när förstod ej en moder en annan? — hon hviskade i den döendes öra: "Han skall bli min!" Ännu en gång genombröts natten, som skymde för den döendes öga, af en hoppets stråle, ännu en gång flög ett leende af glädje och förtröstan öfver de bleka läpparne, innan det oroliga hjertat för alltid fick hvila.

Den obekanta var död, och ingenting af hennes effekter kunde gifva någon den ringaste upplysning om hvem hon i lifstiden varit. Hvad skulle blifva hennes barns öde? Sven Nilsson, som ej hade sin hustrus milda hjerta, ville öfverlemna gossen åt socknens fattighus, men mor Anna, trogen sitt löfte till den döda, utverkade slutligen genom många böner af sin man, att de skulle behålla honom åtminstone tills vidare och vårda honom tillsammans med sina egna barn. Så långt var allt godt och väl.

Den lilla främlingen egde icke ens något namn. Man kallade honom Olof. Han var blek och spenslig och kunde väl vara något öfver två år. Han kunde ännu ej tala, endast framstöta några obegripliga ljud. Byns alla qvinnor beklagade mor Anna att hafva behållit en sådan stackare i huset, men den medlidsamma unga hustrun menade tro på, att det skulle nog bli bra.

Men det blef icke bra. Åtminstone icke så, som mor Anna hade önskat det.

Hennes äktenskap hade blifvit välsignadt med en son Erik, blott en månad gammal vid den tidpunkt, då Olof tog sitt inträde i det nya hemmet. Mellan de båda gossarne var alltså två års skilnad. Under det de växte upp, utvecklade sig alltmera deras olika anlag. Olof var tyst och skygg och sluten och hade helst sina lekar för sig sjelf, om han ens hade några lekar. Alltifrån sin tidigaste barndom vande han sig vid ensamheten. Helst ströfvade han omkring i skog och mark; det fanns ingen, som kunde hålla honom hemma, icke ens den blida mor Anna. Hennes mans stränga maktspråk verkade visserligen för ögonblicket, fastän piltens svarta öga trotsigt blixtrade, under det han böjde sig för öfvermakten; men snart glömde den barske husbonden, att barnet fanns till, såsom ofta hände, och allt återtog sin förra gång. Den bleka gossen fick behålla sin frihet att gå och komma som han ville. Följden blef, att han få stunder på dagen syntes till vid Storsätragården.

Erik deremot var en yster och hurtig pojke med röda kinder och små seniga knytnäfvar, med hvilka han tog rätt försvarliga nappatag med byns andra gossar. Ehuru två år yngre än Olof, var han längre och mycket starkare; detta gaf honom den föreställningen, att "Olle var en feg kruka", som han ostraffadt kunde få tukta eller åtminstone ringakta. Det var någonting af fadren i den lilla Erik; samma jernhårda, oböjliga karakter, samma tillit till den egna kraften, samma öfvermod. Icke bidrog *han* mycket att göra hemmet drägligt för den stackars fader- och moderlöse.

Sven Nilsson hade från början satt sig emot gossens upptagande; *att* denne icke desto mindre fanns vid Storsätra, utgjorde blott en obehaglig påminnelse om att han en gång gifvit efter för sin hustrus böner, och detta plågade honom. Att gifva efter — detta hände honom högst sällan, och han blef efter en sådan eftergift dubbelt styfsintare än förut, för att visa, att det var *han*, som egde makten och ingen annan. Följaktligen betraktade han alltifrån början Olof med oblida ögon. Han hade knappast ett vänligt ord för sina egna barn; ingen kunde väl då begära, att han skulle hafva det för en oskyld. Såg han någonsin sin hustru smeka den stackars gossen, brummade han alltid om hennes fördömda klemighet.

och mor Anna sköt förskräckt barnet ifrån sig. Heldre än att se sin man missnöjd, ville hon uppoffra hvad som helst.

Olof kunde ej trifvas inom ett sådant hem, der den enda, som höll af honom, ej vågade visa det. Nej, i skogens mörka snår kunde han få vara i fred för alla bitterheter, som hopade sig omkring honom der nere i byn; der kunde han fritt få rå om sig sjelf och sina tankar — eller på bergsspetsen! der andades han så lätt, der skymde inga hinder utsigten för honom, der kunde han blicka ned öfver allt hvad som band och plågade honom, der stod han höjd öfver allt smått och uselt; der var honom godt att vara. Hans blick kunde obehindradt vandra ut öfver den vidsträckta slätten och undrande dröja vid skogens blånande rand der borta vid horisonten. Hvad fanns väl der bortom? Månne någonting, som kunde göra honom glad och lycklig som alla andra? månne någon, som kunde våga hålla af honom, fastän han var en "tiggarunge utan riktiga föräldrar"? — ty han visste det redan allt för väl, de elaka barnen i byn hade redan underrättat honom derom, att han härstammade från landsvägen och "kanske inte hade någon far en gång". Det var långt ifrån milda känslor, som sjödo inom gossens bröst, då han påminde sig alla förödmjukelser, skadeglädjen låtit honom undergå. Hans hjerta stötte från sig med all kraft hela denna omgifning, som ej älskade honom och som han ej kunde älska. Han önskade, att han vore långt, långt borta!

En afton, då han kom hem efter en af sina vanliga vandringar, möttes han af husbonden sjelf. Dennes rynkade ögonbryn utvisade, att han var vid dåligt lynne. Någonting var i olag med gårdsfolkets arbeten; de arbetskrafter, som funnos, voro ej tillräckliga. Till och med den nioårige Erik hade varit ute på ängen och gjort nytta, men ändå fattades armar. Sven Nilssons mörka blick föll på Olof.

— Den der! utbrast han. Skall han då gå sysslolös, medan alla andra träla ut sig?

Detta var signalen till en ny plåga för Olof. Ehuru elfva år gammal, var han ovanligt spenslig och svag; det insjunkna bröstet, de bleka kinderna och de blåa ränderna under ögonen talade om lungsot. Han hade aldrig arbetat och han stod ej heller ut dermed. En sådan frihet behagade ej den stränge husbonden; hans sats var, att hvarje menniska var

skapad till att göra nytta; sjelf ytterligt verksam, fordrade han, att alla andra äfven skulle vara det. Att han ej förut tvingat Olof att göra nytta för sig, härrörde af ren glömska; han betraktade gossen nästan som ett oundvikligt ondt och dertill ett högst underordnadt ondt, hvars existens han ibland knappast påminte sig. Men nu hade en gång tanken blifvit väckt: Olof skulle arbeta.

Det gick som vanligt. Olof måste lyda, fastän det var honom motbjudande. Ofta när han med räfsan eller plogen arbetade på fältet i sitt anletes svett, kastade han en förtviflad blick upp till sina kära bergsskrefvor, der han så mycket heldre velat vara, och i sådana ögonblick kände han sina bojor dubbelt tyngre än vanligt. Sven Nilsson lemnade honom intet rådrum; han *måste* arbeta, om än krafterna fattades; han måste lära sig någonting nyttigt, om han skulle få räknas bland hans husfolk. Förgäfves talade mor Anna för gossens bästa, förgäfves erinrade hon sin man, att ej alla äro födda till arbetare.

— Men ingen är född till drömmare, förklarade den oböjlige. Pojken får ej skämmas bort; han måste arbeta som vi andra.

Och dervid blef det. Sven Nilsson var minsann ej den, som tog tillbaka hvad han en gång sagt eller öfvergaf hvad han en gång påbörjat. Olof tvangs att öfveransträngа sig. Han sjuknade. Genom mor Annas ömma vård tillfrisknade han väl, men hans magra kind hade under långa veckors sängliggande blifvit ännu ihåligare. Sommaren stod just i sitt flor, när Olof första gången fick lemna sjukrummet. Från bergets topp, dit han genast skyndade, såg han fält och kullar och lundar breda ut sig i yppig grönska — och han skulle ej få tid att njuta af all denna herrlighet — arbetets tid var ju åter inne! Han var frisk; således skulle det ej dröja länge, förrän spaden eller räfsan sattes i hans hand.

Den gången kom Olof hem med ett beslut i sitt sinne. Det fanns en stark ande inom detta bräckliga omhölje. Han gick rakt fram till fader Sven, som satt vid bordet stel och allvarsam som alltid, såg honom lugnt i ögonen och sade:

— Jag kan inte göra någon nytta. Ni måste släppa mig härifrån.

Sven Nilsson svarade icke; han betraktado endast förvånad den beslutsamme gossen.

— Jag kan inte arbeta, fortfor Olof, jag förtjenar inte att ni behåller mig här — jag vill det inte. Låt mig gå.

Det blef en paus. Husbondens blick hvilade skarpt och allvarligt på pilten och hustrun såg bedjande upp i den stränges ansigte.

— Så gå! sade slutligen Sven.

— Tack och farväl — ni har varit god mot mig, Gud löne er för det! Ni gråter, mor? Skall ni då sakna mig?

Mor Annas tårar och smekningar kommo honom att tveka ett ögonblick; men snart var han åter sig sjelf; med en fast ton sade han:

— Gråt inte, mor; ni har ju Erik och Edla, barnen edra. Jag är ensam jag, men jag gråter inte. När jag är borta, glömmer ni mig nog. Farväl! Glöm också, att jag varit trotsig och ond. *Jag* glömmer aldrig, att ni varit goda mot mig.

Så mycket hade visst aldrig Olof talat på en gång. Också tyckte han det nu vara nog; han nickade till afsked och — dörren stängdes efter honom.

Så skildes han från sina fosterföräldrar. Han lemnade dem utan bitterhet, men också utan saknad. Sven Nilssons obevekliga köld och stränghet hade ej kunnat ingjuta någon galla i detta barnahjerta, för hvilket långt ljusare och skönare bilder hägrade, lika litet som mor Annas förstulna, ängsliga ömhetsbetygelser förmått göra något djupare intryck deri. För Olof betydde hans fosterföräldrar ej mycket; han visste blott, att han åt nådebröd hos dem, att han icke kunde motsvara deras godhet hvarken genom flit eller ömhet, ty han kunde ej hyckla — att han var bunden och ofri under deras tak och att han ej längre kunde uthärda dermed. Bäst att skiljas.

Nu var det gjordt. Mor Anna skulle gråta ett par dagar i smyg, Erik och hans far skulle ingenting märka, lilla Edla kanske i början leta efter sin tålige "häst" — och sedan skulle allt vara glömdt.

Så skedde också. Vid Storsätra märktes snart ej, att en medlem af familjen saknades. Väl tårades ibland mor Annas öga, då hon på spetsen af berget såg en liten mager, hopsjunken figur med händerna sammanknäppta kring knät och

de underliga mörka ögonen spejande utåt rymden — men Sven hade ju så velat.

Olof hade blifvit anförtrodd att vakta fåren åt några af bönderna i byn. Man gaf honom för besväret litet mat och ett tak för natten; det var allt hvad han önskade, allt hvad han behöfde. Och under allt detta hade han den fullständigaste frihet, ty ingen brydde sig om honom. Byfolket trodde, att han "inte var rätt klok", och kanske var han det inte heller. Ty huru förklara en sådan besynnerlighet hos en tolfåring, att föredraga byfolkets brödbitar och den fuktiga marken framför den goda kosten och de mjuka bolstrarne i Sven Nilssons hus? Hvarför gick han trasig, när han kunde få gå lika klädd som Storsäters-Erik? Är inte maten mer än lifvet och kläderna mer än kroppen? Eller, med andra ord, är inte maten mer än det inre lifvets fria utveckling och kläderna mer än den kroppsliga trefnaden och välbefinnandet? "Tras-Olle" var naturligtvis litet fjollig. Byns öfriga barn kunde verkligen inte umgås med honom.

Så föraktas och utskrattas ofta det sköna och upphöjda, emedan det kläder sig i former, som hopen ej förstår.

Men "Tras-Olle" var ej olycklig. Han var fri, ty han hade ingen hård och ovänlig menniska att tacka för något; han kunde i fred få undra och drömma och tänka — det var allt hvad han begärde.

Aftonklockan hade kallat arbetarne hem. Olof var ju också på sitt sätt arbetare, men ännu gjorde han intet tecken till uppbrott. Qvällen var ju så herrlig; aftonrodnaden lågade bakom skogen och gjöt ett glödande skimmer öfver nejden; ingen vindfläkt vågade störa den heliga tystnaden under naturens aftonbön. Ingen rörelse, intet ljud. Blott en sakta suck ur en ensam gosses öfverfylda hjerta.

Olof kände i denna stund ej sin ensamhet. Förödmjukelser, split, allt var ett intet. Allt smått och lumpet försvinner gentemot den skymt af det Oändliga, som skimrar öfver naturen; hvardagslifvets missljud öfverröstas af den rena harmoni, som klingar genom verlds-altet; Olof kände det, men såsom ett barn kan känna det: oklart, oreflekteradt, men gladt och tacksamt. Han kände sig lugn och nöjd och upplyftad

öfver alla små sorger; han visste ej hvarföre. I hans inre var ingenting klart, ingenting utredt; der fanns blott värma, icke ljus. Han skulle icke kunnat säga ett ord om sina tankar eller känslor. Rika anlag slumrade hos honom, men de befunno sig ännu i ett fullkomligt kaos, som väntade på sitt befriande "varde!" Det fanns på djupet af hans själ aningar till höga sanningar, glimtar af kommande snille. Det var blott solen, som fattades i denna morgonskymning. Och solen kom till sist; det var det yttrande, någon en gång i en framtid skulle fälla om honom: "den gossen är född till skald!" som på en gång spred ljus öfver allt det dunkla och lärde honom känna sig sjelf. Men denna tid var ännu långt aflägsen; *nu* vaktade han får på Vikbyberget. — — —

— Olof, Olof! ropade en frisk barnröst från bergssluttningen och en liten vid pass sjuårig flicka sträfvade så fort hon kunde uppför den branta stigen. Olof! kommer du inte snart?

Olof sprang upp och klättrade hastigt utför bergsskrefvorna. Nästa minut stod han vid flickans sida. Den lilla rosenkindade, blåögda varelsen räckte honom begge sina små knubbiga händer, log ett strålande friskt löje och sade med skälmaktig min:

— Nå, hur många sagor kan du i qväll? Min lilla grönsiska sofver och alla mina kattungar också, så att i qväll har jag *riktigt* god tid att höra på dig . . . nå, hur många kan du?

— Så många Maria vill, svarade Olof och satte sig ned på gräset.

— Jag talade om den der sagan, du berättade mig om stjernorna i går, för pappa och alla skolbarnen derhemma, och vet du, alla pojkarne tyckte, att den var dum! fortfor den lilla, i det hon satte sig tillrätta bredvid sin vän. Gustaf från Bredgård sade, att han tycker mycket mer om riddar Blåskägg, men det tyckte inte pappa.

"Pappa" var byskolmästaren Ivarsson, som hade sin skola i det röda huset med hvita knutarne straxt bredvid kyrkan.

— Seså, tala nu! sade lilla Maria och ryckte upp några maskrosstjelkar, för att deraf binda kedjor, medan Olof berättade sin saga. Det var en besynnerlig saga, detta! Der fanns hvarken förtrollade prinsessor eller jättar, som luktade kristet blod, och ändå tyckte Maria, att den var så vacker. Ja, hon

visste knappast hvad den handlat om, då den var slut; och ändå var det roligare att höra Olof tala om skogen och vinden och skyarna och grässtråen och stjernorna, än allt annat i verlden, tyckte Maria.

— Hvem har lärt dig den der vackra sagan? frågade hon.

— Det vet jag inte — det har jag gjort sjelf, tror jag, sade Olof. Det kommer för mig sådant der ibland, när jag sitter för mig sjelf och funderar. Vill du höra en till?

Naturligtvis ville hon.

— Det var en gång en gosse, som vallade får, började han.

— Nej, det är ju om dig sjelf! afbröt flickan förvånad. Inte blir det någon saga.

— Vänta! det kan bli, sade Olof. Han satt alla dagar ensam och bortglömd i en bergsskrefva; ingen brydde sig om honom och inte heller brydde han sig om någon. Hans moder låg i den svarta mullen och sjelf önskade han ibland att få sofva vid hennes sida.

— Hu, det var en stygg saga! utbrast den lilla och slog sina små armar om vännens hals.

— Men den öfvergifna gossen hade dock en glädje, en enda — det var en liten vän, som ibland kom och lade sina armar om hans hals och betraktade honom med sina leende blåa ögon.

— Det är jag! jublade barnet. Ack, så roligt! Än sedan? Låt mig tala vidare — så kom det en jätte, en förskräcklig jätte med röda ögon och ville föra bort flickan med sig —

— Nej, ingen jätte, men hennes öfriga lekkamrater och vänner kommo och sade henne, att hon inte skulle leka med den fjolliga Tras-Olle, som inte hade några föräldrar. Flickan lydde och så var det slut med gossens enda glädje.

Den lilla såg en stund tyst på sin lekkamrat. Derpå reste hon sig upp med en liten näpen, förtretad min, lindade maskroskedjorna omkring sig och sade:

— Nu tycker jag som pojkarne, att du talar bara dumma sagor. Adjö med dig, Olle!

Och dermed sprang hon utför sluttningen och försvann bakom buskarne.

Olof satt ännu en stund qvar med ett tankfullt uttryck i sitt bleka, allvarliga ansigte; solen hade långesedan gått ned,

en och annan stjerna tindrade redan öfver skogsbrynet och aftonvinden började blåsa kall. Olof steg upp och gick långsamt med sänkt hufvud ned, för att samla ihop sina får. Plötsligt träffade en sträf röst hans öra.

— Trodde jag inte det, att den sakramenskade pojken skulle söla i qväll igen! sade den.

Olof såg upp; ett stycke från honom höll på landsvägen en vagn, hvari satt en äldre man med militäriskt utseende; bredvid vagnen stod Mats Larsson på Bredgård; det var han, som hade fällt de hotande orden.

Den gamle herrn tycktes ställa en fråga till Mats Larsson, den denne besvarade; derpå ropade den dumdryge bonden till Olof:

— Kom hit, pojke! Herr majoren vill tala vid dig.

Olof lydde utan fruktan. Han var i ett skutt öfver gärdesgården och framme vid den främmandes vagn.

Det var en hederlig och bottenärlig uppsyn på denne gamle krigsbuss med den styfva hållningen och det gråsprängda skägget. Under de väldiga ögonbrynen framtittade ett par vänliga klipska ögon, dem han mönstrande häftade på den lilla herden, då han sade:

— Klen vara, förbannadt klen vara. Blek om näsan som en utdansad fröken och mager som en extra-ordinarie vid verkena. Duger inte! Hvad har du för dig, min gosse? Vallar får? godt nog för den, som ingenting annat duger till. För sjuhundra millioner granater, i min ungdom var det annat! Då bar en tolfåring redan musköten på arm och var inte ledsen vid att lukta krutrök. Men inte vallade han får inte — nehej, munsjör, det gjorde han inte. Du skulle ha sett mig vid tolf år — det var i Finland 1808, jag följde med far min i kriget — för sju skock svedda granater, det var ett lif! Men också slogos vi för vår fädernebygd. Skulle tro, det ännu finnes någon som minnes, huru gamle Gösta Stolpe, som nu inte duger till att hugga svansen af en katt en gång, vid tolf års ålder högg ned ryssar — men det der skall du få höra en annan gång, om vi träffas mera här i verlden. Hör du pojke, jag tycker om din uppsyn, fast den är vattenlagd: blicken talar om ett godt hjertelag — ser ni, god' vänner, jag är stor fysionomist, ska' jag säga. Jag tycker om dig. Hvad är far din?

— Jag har ingen far.

— Precist som jag. Än mor din då?

— Hon är död.

— Precist som salig mamma, Gud fröjde själen. Då ä' vi ju så godt som syskon, du och jag. Kom hit och sätt dig i vagnen hos mig, så få vi språkas vid. Mats i Bredgård föser nog hem fåren dig förutan. Seså, opp med dig pojke nu! Jag behöfver just någon att språka med på vägen — jag har tre mil att åka i natt, innan jag kommer hem till Carlsborg. Inte har du hjerta att låta mig fara ensam den vägen midt igenom skogen? Du måste försvara mig du, som ser så duktig ut. I morgon skjutsar jag dig tillbaka hit med spann, om du så vill. Geschwindt! Nå, det var rätt, att du beqvämade dig till sist . . . nu slipper jag då fara ensam. Frågar någon efter pojken, så är det major Stolpe, som tagit honom. God natt, Mats Larsson! Lycka till med att föra hem alla fåren!

Den gladlynte gubben skrattade, nickade åt den förbluffade egendomsbonden, piskade på hästarne och vagnen rullade bort med Olof vid den gamle veteranens sida.

Olof hade helt mekaniskt följt majorens uppmaning att sätta sig upp i vagnen; den hade blifvit gifven i en rask och bestämd ton, som om någon motsägelse ej skulle kunna komma i fråga; också blef den åtlydd utan alla motsägelser, såsom någonting helt naturligt.

Ehuru Bredgårds-Mats skickade långa rader af svordomar efter majoren, som med ens gjort honom till fåraherde, hejdade detta icke den hastigt framrullande vagnens lopp, och snart voro både får och herde ur sigte.

— Nå, pojke, sade major Stolpe, sedan han skrattat sig mätt öfver Mats Larssons olycksöde, nu skall du muntra upp dig och berätta mig dina lefnadsöden, om du har några. Sedan blir det min tur, men ser du, när jag börjar, så slutar jag inte så snart; derför vill jag ge dig förhand. Seså, tala nu.

Det var snart taladt. Öden hade ju Tras-Olle inga, men då han i alla fall ej kunde annat än efterkomma sin reskamrats önskan, att han skulle tala, så berättade han om sin omgifning i Vikbergabyn, sin skilsmessa från Sven Nilsson, sina ströftåg i skogen, om Maria och om deras möten. Majoren hörde på med synbart deltagande.

— Tunnor tusan, pojke! sade han, då Olof tystnade. Det är godt gry i dig, märker jag. Den der affären med den stormodige Sven Nilsson hedrar dig just. Heldre svälta än äta bröd, som räckes af en hård hand, så tycker jag. Sköt dig sjelf, bero af ingen, det är mitt valspråk. — Att döma af den der beskrifningen måtte du ha ledsamt nog der nere i byn. Har du aldrig tänkt på att bege dig bort derifrån?

Bort! det var en ny föreställning för Olof. Bort! det betydde ju ungefär detsamma som andra, kanske kärleksfullare menniskor. Ja, Olof ville bort.

— Har du ingen, du håller af och som du skulle sakna, om du lemnade Vikbergabyn? frågade majoren vidare.

— Jo, min bergsskrefva och Maria.

— Men det finnes andra berg och andra Marior. Jag har sjelf en liten dotter, som troligen är lika snäll och hör sagor lika gerna som din vän — hvad säger du om att komma och berätta dina sagor för min tös? Nåja, den saken hinna vi alltid tala om, när vi komma hem. Nej, sicken en! sade han och pekade med piskskaftet på fullmånen, som nyss gått upp öfver björkskogen. Den der patronen skulle kunna berätta flera sagor än du och jag ihop, om han bara ville. Han behöfde bara tala om hvad han såg på Oravais blodiga slagfält anno åtta — du såg så lagom treflig och jovialisk ut den natten, munsjör fullmåne!

Dermed var majoren inne på kapitlet om sin barndoms krigiska äfventyr, och med detta outtömliga ämne laborerade han ännu, när vagnen genom en lång allé körde upp till en ståtlig herrgård, inbäddad i löfskog, bakom hvars mörka massa månen med sin hvita glans belyste en skymt af hafvet. Detta var det vackra Carlsborg, majorens egendom.

— Så der ja, godt att vara hemma! sade den gamle krigaren, då vagnen ännu stannade framför trappan. Min själ är inte min fågelunge ännu vaken! Se der kommer hon och flaxar med vingarne.

En liten sylfidisk, hvit gestalt hade störtat ut genom den öppnade förstugudörren, klängt sig upp i majorens famn och betäckte hans gråa skägg med otaliga kyssar.

— Stygge pappa, som dröjt så länge, bannades den lilla. Jag och bonne ha väntat dig många timmar. Men så har du väl åtminstone med dig någonting vackert åt mig från staden?

— Jo du, en docka med rörliga ögon och riktigt hår, och så har jag en sagoberättare — hvad tycker du väl! Nog nu, min unge! Släpp mig in — skäms du inte att låta far din stå på trappan och frysa?

Lätt som en elfva halkade den lilla varelsen ner ur majorens armar och drog honom hastigt med sig in.

Olof stod ensam utanför, försänkt i förundran öfver hvad han hade sett och ännu såg. Hvilken herrlig tafla utbredde sig icke för hans blickar! På sidan om det höga hvita stenhuset, blott skilda derifrån genom en trädgård, sqvalpade hafsvågorna mot stranden; stjernorna tindrade på det mörka fästet och månan tågade fram i silfverglans, strömende ett dallrande sken öfver den krusiga vattenytan. Olof hade aldrig skådat någonting så skönt. Medvetslöst knäppte han samman sina händer och tänkte:

— Och allt detta herrliga har Gud skapat äfven för den uslaste, den öfvergifnaste — ja, äfven för den, som icke har "riktiga föräldrar" — — allt detta är *mitt!*

Huru länge han kunnat stå sålunda försänkt i hänryckt åskådande, är ovisst, om ej majorens röst väckt honom till verkligheten.

— Nå, pojke, hvarför kommer du inte in? ljöd den halft barska, halft vänliga rösten bakom honom. Hitåt! du är väl inte buskablyg? Då får du stanna ute hela natten.

Majoren hade trädt ut på verandan.

— Herrlig natt! sade han och lutade sig mot balustraden. Månan belyste hans manliga ansigte, der en viss rörelse afspeglade sig. En sådan här natt var det min hustru insomnade till den sista sömnen, fortfor han liksom för sig sjelf. Frid i naturen — sorg och qval inom menniskohjertat, det är en sällsam kontrast. Men för fan, jag tror, att månen gör mig vek, det duger inte! afbröt han i en annan ton. Gamla krigsbussar som jag få inte ha några känslor och intet annat månsken, än det som lyser från våra egna hufvuden. Nå, kom då in, sakramenskade pojke, annars skall väl hin —

Olof lät honom icke fullborda sin mening, förrän uppmaningen redan var åtlydd. I hack och häl följd af majoren, inträdde han i en stor upplyst sal, möblerad med utsökt smak; midt på golfvet stod ett dukadt bord; vid ett fönster satt en äldre dam halfsofvande och i en beqväm soffa låg den lilla

elfvan vårdslöst utsträckt och försökte vyssja den nya dockan till sängs.

— Kom hit, Annie! sade majoren. Kom hit och helsa på sagoberättaren, som jag haft med mig.

Annie slängde dockan från sig och sprang fram till Olof, som hon betraktade ett ögonblick under tystnad.

— Han är ju trasig, sade hon slutligen.

Så det stack i den arme Olofs hjerta! Hans kinder blossade, men det var icke af blygsel, det var af harm.

Majoren såg huru han led; förgrymmad befallte han mabonne genast föra lilla fröken på sitt rum. Len och smidig som en ål smög då det förtjusande barnet sig till faderns sida, smekte honom med sina små händer och bad honom att icke vara ond på "sin lilla fågelunge", men det hjelpte icke. Då förändrade hon taktik; hon flög fram till Olof, fattade hans hand och sade:

— Förlåter du mig, stora gosse, och ber pappa förlåta mig, så skall du få leka med mina vackraste saker i morgon.

Olof kunde stå emot, väl löftet, men icke den mörklockiga cherubens skalkaktiga leende. Han glömde, att han blifvit sårad i en ömtålig punkt, log och sade:

— Jag har ju ingenting att förlåta. Det var ju ingen osanning; jag är verkligen trasig.

Majoren var snart blidkad; emellertid återtog han aldrig hvad han en gång befallt och fröken Annie måste beqväma sig att taga sin sömniga bonne i handen och låta föra sig till sitt sofrum. Innan hon gick, sade hon till Olof:

— I morgon skall du tala sagor för mig och så skall du vara häst, när den nya dockan skall ut och åka.

Lika omöjligt att ej lyda dottren som fadren! Begge voro de oemotståndliga, fastän naturligtvis på så olika sätt. Huru var det möjligt att *lyda* kunde blifva otvunget och angenämt? Det hade Olof aldrig anat hos Sven Nilsson. Men här kände han, att det skulle blifva ett nöje att vara bunden.

Efter dottrens bortgång slog majoren sig ned vid matbordet och nödgade Olof att göra detsamma, ehuru han icke var hungrig. Under soupern talade den gamle endast om sin Annie, huru han fruktade för att hafva skämt bort henne och huru han var rädd för att ej kunna uppfostra henne till en värdig och rättskaffens qvinna.

— Men huru kan man begära att jag, en gammal enstöring, hvars enda glädje hon är, skulle kunna neka henne en bön eller se henne bedröfvad? Om hon blott icke vore så lik sin mor! Se på henne, så späd och fin hon är, som en vattenlilja! Är hon icke som ett andeväsen? Så var också modren; derföre trifdes hon ej länge här på jorden. Hon kom som en solstråle och värmde och lyste upp allt omkring sig — ett, tu, tre och hon var åter borta. Kanske är min lilla fågelunge af samma flygtiga natur. Men *om* hon skulle lemna mig ensam liksom modren, *då* — jag säger det, fastän jag vet, att det är orätt — då har gamla Gösta Stolpe ingenting mera att uträtta här i jemmerdalen. — —

Efter måltidens slut förde majoren Olof fram till fönstret och visade honom den månbelysta hafsviken, som slumrade dernedanför, sägande:

— Nå, är detta ersättning för bergsskrefvan? Vill du stanna här hos mig och taga en del af mitt hjerta om hand, så att jag inte skämmer bort min flicka alltför mycket? Vill du?

Olof såg utåt stjernerymden, tänkte på Maria, påminte sig det vänliga tonfallet i majorens röst och hans dotters ljusa leende, såg ännu en gång utåt månskensnattens dunkel och sade till sist:

— Ja, jag vill.

I Vikbergabyn väckte Olofs försvinnande ingen särdeles uppmärksamhet. Han var en alltför ringaktad och förbisedd person, då han var närvarande, för att han skulle saknas, då han var borta. Fåren fingo en annan vaktare, och dermed var all den tomhet, han hade lemnat efter sig, fylld.

Två funnos dock, som med deltagande hörde underrättelsen om hans frånvaro; den ena var skolmästarens Maria, som ett par dagar under tårar förgäfves sökte sin vän; den andra var Sven Nilssons hustru. För henne var det glädjande att veta den stackars fader- och moderlöse vara i så goda händer som major Stolpes; hon hade under sista tiden ej kunnat värja sig från samvetsagg, då hon såg den lille fårherdens öfvergifna belägenhet och tänkte på det löfte, hon gifvit hans döende mor, att vara honom i moders ställe. Det föll som en tung börda från hennes hjerta, då hon något senare hörde, att majoren på Carlsborg upptagit Olof som sin egen son; hon bad till Gud för hans välgång, och snart var bilden af den

bleke, skygge gossen undanskymd af den massa bekymmer, som hopade sig kring den stackars svaga qvinnan.

Olof hade funnit dem som älskade sig. Hvart han gick, kommo alla honom till mötes med idel vänlighet. I stället för den fordna öfvergifvenheten hade nu kommit att börja med ett allmänt nyfiket deltagande, som snart öfvergick till vänskaplighet och förekommande artighet; i stället för det fordna föraktet och de fordna förödmjukelserna hade han nu majorns trohjertade, faderliga ömhet och hans dotters varma, om än nyckfulla tillgifvenhet. Olof hade liksom kommit in i en ny sfer; den fläkt af kärlek och innerlighet, som öfverallt mog honom till mötes, var en ny, lifgifvande luft, som han begärligt inandades och under hvars helsosamma inflytande hans själs ädla anlag snabbt utvecklade sig. Det var den lyckligaste tidpunkten af Olofs lif, ty han var i den fullkomligaste ostördaste harmoni med sig sjelf och hela sin omgifning. Missljuden, som i alla fall en gång *måste* komma, hade ännu icke infunnit sig.

Och för all denna lycka hade han majoren att tacka! För hans skull var det naturligtvis som alla visade honom denna vänlighet, vid hvilken han var så ovan; ty sjelf var han ju densamme, som när han ensam och bortglömd vaktade får på Vikbyberget, och kunde således ej för sin egen skull ha större anspråk på menniskors deltagande nu, än då. Var det då underligt, att han med ens på sin fosterfader öfverflyttade alla de känslor af ömhet, som under så många år af brist på föremål legat gömda i hans innersta? En verklig son hade ej kunnat egna sin fader en varmare kärlek, en djupare vördnad, än den Olof egnade majoren; också visste den gamle krigaren att till sitt fulla värde uppskatta den skatt han förvärfvat.

— Många gånger har jag knotat öfver att min salig hustru blott gaf mig en yrhätta till dotter och ingen son, brukade han säga. Men sedan jag fick dig, Olof, knotar jag aldrig mera. När jag inte längre orkar tala om Lappo och Revolaks, då skall du sitta och berätta för gubben *dina* bedrifter, *dina* krigiska minnen, och jag skall i dig ännu en gång lefva om min ungdom.

Det var nämligen majorens älsklingsidé, att Olof skulle bli militär och "hjelpa till med att ta tillbaks Finland från de förbannade rysskarnaljerna"; men då gossens håg med mäktig kraft låg åt studier, så fogade sig gubben derefter; inte ville han i en så vigtig sak tvinga någon emot sin böjelse.

— Du skall naturligtvis beträda den bana, der du tror dig mest kunna gagna ditt land — och det är lika naturligt den, du mest längtar till. Hvad man har håg för, det kan man. Efter som nu olyckligtvis boken behagar dig mer än värjan, så må du då i Guds namn välja den — men det säger jag dig: blir du en sådan der utstuderad pedant, som skådar all verlden genom ett vördnadsvärdt bokdam, som bedömer menniskor efter deras laudatur och inte efter deras hjertelag och som så har odlat sitt teoretiska förstånd, att det sunda bondvettet farit för hin i våld — då får du inte komma öfver min tröskel mera, det säger jag dig på förhand.

Hågen att studera, en gång väckt hos Olof, tillväxte med hvarje dag. Näst majoren var boken hans allt. På Carlsborg fanns ett temligen ansenligt bibliotek, som tillhört "salig majorskan" eller "salig Adelaide", som majoren kallade sin aflidna hustru (ty sjelf läste han föga annat än tidningar); Olof befriade detta från sitt "vördnadsvärda damm" och se, det befanns innehålla samlingen af alla verldens yppersta skalder! Hvilket fynd för Olof! Snart hade han genomläst allt, så mycket han förstod, ty der fanns mycket på främmande tungomål. Hvilken hänförande berusning, då han stundom igenkände en och annan tanke, som förut legat outredd i hans egen själ, och för hvilken han nu fick ett sannt uttryck! Mycket, som förut varit dunkla aningar och virriga frågor i hans inre, framstod nu i sanningens bländande ljus. Här i det ensliga biblioteksrummet på Carlsborg var det Olof första gången tänkte på att gifva någon slags form åt sitt alltmera uppklarnande inres drömbilder; här var det han författade sitt första poem. Förut hade han ej haft någon idé om hvad versbyggnad eller i allmänhet poesiens yttre framträdande på papperet ville säga. Men han behöfde ej lång tid för att orientera sig på detta område. Visserligen utmärktes hans första små dikter mera genom ren och skär känslovärma, än genom formel fulländning, och väl föreföll stundom det hela oklart och oredigt, men här och der framblixtrade dock en eldgnista genom dimman, som

tydligen syntes vara framsprungen ur en rikt begåfvad skaldenaturs aldra innersta. Dessa första försök gömde Olof försorgfälligt; han var ej nöjd med dem, han misströstade om sin egen förmåga.

Ibland kastade han pennan från sig och föresatte sig att aldrig mera fatta densamma, men så blef honom driften att utgjuta sitt hjerta för stark — och pennan återtogs. Det var en af dessa förstlingar, som majoren händelsevis kom öfver och efter hvars genomläsande han förvånad utropade:

— Men den gossen är ju född till skald!

Detta yttrande, ehuru kommande från en person, som i dessa saker knappast kunde tillerkännas någon stor omdömesförmåga, verkade dock ofantligt uppmuntrande på Olof. Om han blott kunde lyckas vinna en endas bifall, så skulle han lemna sin nyupptäckta skaldeådra fritt lopp, hade han tänkt. I alla fall, fanns ingen, som kunde sätta sig in i hans känslor och åskådningar, välan, så skulle han behålla sina dikter för sig sjelf, och ingen skulle få bele dem.

Men Olofs läslust var ännu icke tillfredsställd; han hungrade efter mera. Huru skulle han lära sig förstå allla de skatter i biblioteket, som voro honom otillgängliga, emedan de voro skrifna på främmande språk? Majoren måtte hafva läst denna villrådighet i sin fostersons ögon, ty en vacker dagg anlände till Carlsborg en särskildt dit införskrifven lärare, som skulle taga hand om Olofs naturligtvis alldeles vårdslösade bokliga uppfostran. Gossens tacksamhet kände inga gränsor. Genast vid första lektionen visade det sig, att han egde en ovanligt snabb fattningsgåfva, och detta behöfdes också, ty Olof var redan fjorton år och hade mycket att lära, innan han kunde hinna upp sina jemnåriga. Ett år undervisades han af den skicklige informatorn och gjorde derunder så hastiga framsteg, att han förvånade alla. Då ett år var slut, beslötts att den vetgirige gossen skulle inskrifvas i elementarskolan i närliggande stad, för att der fortsätta sina med sådan framgång påbörjade studier. Planen sattes i verket, ehuru afskedet från majoren och liten Annie kostade stor smärta. De hade dock den glädjen öfrig att kunna skriftvexla med hvarandra. Och hvilken glädje återseendet skänkte, då Olof efter första terminens slut återkom till Carlsborg, för att der tillbringa sina ferier. Annie hoppade omkring sin fosterbror i yrande glädje,

tyckte att han blifvit lång, att han fått grof röst, att han fått små mustascher — ja, hon erkände till och med, att han blifvit vacker. Olof var verkligen nu vid sitt sextonde år en yngling med ovanligt utseende; hans ansigte var ej vackert för öfrigt, men den intelligens, som strålade ur de djupa, mörka, uttrycksfulla ögonen, öfvergjöt alla de öfriga dragen med ett förskönande skimmer. Också var han vid denna tid friskare än han fordom varit; man såg till och med stundom en varm rodnad på hans förr så bleka kinder.

En termin hade gjort mycket vid hans andliga utveckling. Han hade börjat tänka. Hans käraste sysselsättning var att diskutera allvarliga ämnen; och han gjorde detta med en sådan ungdomlig värma och utvecklade en sådan rikedom af vackra och anslående tankar, att majoren blef helt lifvad och glömde bort sitt Lappo och sitt Oravais under en hel vecka. Ett ämne, omkring hvilket Olof med förkärlek höll sig, var mensklig frihet och sjelfständighet. Dessa ord hade särdeles slagit an på honom.

— Att hafva sig sjelf att tacka för sin timliga lycka, att sjelf bestämma öfver sina handlingar, att endast hafva sin egen kraft att lita på i alla lifvets skiften — det anser jag vara vår lycka lika väl som vår pligt, sade han.

Majoren deremot förfäktade den åsigten, att vi alla behöfva hvarandra och att ingen är sig sjelf nog. Debatten blef liflig och vid dess slut var ingendera af kämparne öfvertygad, att han haft orätt.

Emellertid togo ferierna slut och Olof måste resa. Då han återkom, var han ännu mera förändrad, än han varit förra gången; han var tystare och mera grubblande än förut; det såg ut som om han rufvade på någon hemlig idé.

Slutligen kom allt i dagen.

Det var en afton; majoren och hans unga skyddsling hade gått ut för att promenera och njuta af aftonsvalkan. De gingo utefter hafsstranden, den gamle stödd på ynglingens arm. Slutligen stannade majoren, förklarade, att han inte orkade gå längre och satte sig, svärjande öfver gikten, ner på en mossig sten under en gran. Olof slog sig ned ett stycke ifrån, tyst och tankfull, och roade sig med att kasta stenar utåt den blanka vattenytan.

— Seså, sade majoren på sitt vanliga rättframma sätt, nu gitter jag inte längre gå och se dig hänga hufvudet som en äggsjuk höna. Har du någonting på hjertat, pojke, så fram med det. Är du kär?

Ett småleende krusade den sjuttonåriges läpp.

— Kär? sade han. Nej. Men jag fruktar, att ni skulle tro mig älska för litet, om jag yppade hvad jag har i mina tankar.

— För litet? Hvem?

— Er.

— Åh nej, nog vet jag, du håller af den gamle token mer än han förtjenar. Ut med det nu ... nu eller aldrig.

— Men ni skall tro mig vara otacksam.

— Frukta ingenting. Jag känner dig.

— Nå väl ... ni minnes mina frihets- och sjelfständighetsfunderingar i julas. Jag håller ännu fast vid dem och har blifvit ännu mera orygglig i mina åsigter i detta afseende.

— Än sedan?

— Redan länge har en idé föresväfvat mig, som jag älskat och omhuldat som mitt skötebarn, men som jag aldrig velat delgifva min far, emedan jag fruktade att det skulle såra honom.

— För tusan böflar, gör pinan kort! du vill lemna mig?

Olof betraktade sin fosterfars upprörda ansigte med en orolig blick.

— Ni har anat rätt, sade han slutligen och tillade med ömt bedjande ton: Ack, missförstå mig inte! tro inte, att det är af kärlekslöshet och otacksamhet — hör mina skäl.

Majoren hade rest sig upp och gått några slag fram och tillbaka på sanden; han var tydligen mycket uppskakad. Då han återkom och satte sig ned på stenen, var hans utseende lugnt och hans röst förrådde ingen ovanlig sinnesrörelse, då han sade:

— Tala. Jag vill ej döma någon ohörd.

— Ända från min tidigaste barndom, började Olof efter en stunds paus, ha alla ansett mig för en stackare, och sjelf har jag gjort detsamma. I Vikbergabyn har väl aldrig funnits större odugling än Tras-Olle, den drömmaren, som knappt kunde hålla reda på ett dussin får en gång — det är väl sannt, att jag är klent bygd och har svagt bröst, men nog

var det egentligen hågen, som fattades. Nu fattas den ej längre. Min ärelystnad har blifvit väckt: jag vill försöka att bli praktisk. Jag vill bjuda till att reda mig sjelf, utan att andra hålla mig under armarne. Huru många gånger har jag inte blygts för mig sjelf, när jag i skolan sett fattiga kamrater med möda och nattvak träla ut sig för att kunna existera — huru de bleka, magra och luggslitna gå omkring i staden och sälja bort sitt lilla vetande mot en ringa penning, för att ej nödgas svälta och frysa. Då jag jemförde mig med dessa arbetsmyror, som kanske lika litet som jag äro födda dertill, ehuru de tvingas af nödvändigheten, så erfor jag en bitter otillfredsställelse med mig sjelf. Hvarför kunde jag ej liksom andra pålägga mig behofvets ok? Jag behöfde mer än någon annan lära mig handla och tänka för mig. Hvilken rättighet hade jag att midt ibland alla flitiga arbetsmenniskor ensam försjunka i overksamma drömmerier? Huru länge har jag inte föraktat allt praktiskt! Nu gör jag det inte längre. Vi ha ju fått ej allenast själ, utan också kropp — och ha vi ej pligter emot begge? Allt nog, det har fallit på mig en brinnande håg att sörja för mig sjelf — utan hjelp, utan andras omtanke. Ligger det någonting orätt häri?

— Nej icke i sig sjelft, svarade majoren med upprörd ton, men du har inte nog klart genomskådat dig sjelf — egentliga bevekelsegrunden till dina sjelfförsörjningsidéer är den, att du känner dig bunden och beroende hos mig — du längtar härifrån —

— Nu är ni orättvis, afbröt Olof lugnt. Ni är öfverraskad och upphettad — det kommer er att döma skeft. Att lyda, till och med att förtryckas af den, man älskar, är intet beroende, hvarur man längtar. Det är inte från er, jag vill bli befriad, er som jag håller så mycket af — nej, det är från min oduglighet, min kraftlöshet.

— Pojke, du är egenkär och stolt.

— Hvad menar ni dermed?

— Du har sagt dig: när jag sålunda lyckats sjelf skapa mitt oberoende, då är jag en man, då är jag en fri och sjelfständig individ, då kan jag med tillfredsställelse tänka, att jag inte har någon att tacka derför, annat än mig sjelf.

— Jag medger det, och jag finner ingenting orätt deri.

— Men märker du då inte, huru öfverallt detta "sjelf" sticker fram? Pojke, pojke, du är på en orätt väg. Tro mig, litet mindre att beundra sig sjelf för och litet mera att beundra andra för, det skadar inte. Och nog är det helsosamt att böja sin rygg ibland, det vet jag af egen erfarenhet.

— Jag ämnar hädanefter liksom hittills böja mig för alla jag anser det värda; var säker om, att ingenting skall minska min vördnad och kärlek för er, min älskade fosterfar! Men ni vill icke förstå mig; ni har ännu inte nog satt er in i mitt resonnemang, för att fatta det. Om ni önskar, skola vi skjuta upp frågan tills vidare.

— Gösta Stolpe var ännu aldrig den, som öfvervägde en sak länge. Raskt beslutadt och genast till verket! det är min sats.

— Men om man med en sådan brådska riskerar att springa förbi det rätta?

— Då hejdar man sig väl — för din skull går den gamle gåpåaren från sina vanor. Vi tänka på saken. I morgon får du svar.

Dagen derpå tog majoren sin fosterson afsides.

— Står du ännu fast vid att öfverge din gamle far på hans ålderdom? sade han.

— Nej, jag slog det ur hågen just nu, då jag hörde er säga så.

— Bra taladt, pojke! Och derföre skall du, f—n ta mig, ha din vilja fram, det må bära eller brista! Du är ändå en hederspojke med hjerta i bröstet. Far eller stanna, gör hur du vill — i alla händelser är jag belåten, ty jag vet, att du alltid håller en smula af din tvärvigg till fosterfar. Res du, gossen min! Jag vet nog, att det blir till din lycka, och då låter jag mina invändningar krypa i säcken.

Så var det då beslutadt. Olofs älsklingsidé skulle få realiseras. Han skulle få bilda sig till man på egen hand.

Tillrustningarna för Olofs skiljsmässa från Carlsborg bedrefvos med ifver. Ett litet vindsrum var redan i staden förhyrdt för hans räkning, och skolans rektor hade godhetsfullt åtagit sig att skaffa honom elever. Till dess terminen började skulle allting vara i ordning.

På Carlsborg var ingen glad mer än Olof sjelf. Alla menniskor hade så fästat sig vid den vänlige, allvarlige ynglingen. Majorens uppsluppna skämt ville ej gå så lätt som förr. Hvad Annie beträffar, hade hon blifvit häftigt uppretad, då underrättelsen om Olofs beslut bragtes henne; hon förklarade för fadren i onådig ton, att hon inte *ville*, att Olof skulle lemna Carlsborg, att hon aldrig skulle bli god mot sin far, om han tillät något sådant; men då hon såg, att majoren mot vanan på fullt allvar ville något annat, än hvad hon ville, så brast hon i gråt. Men icke ens tårar hjelpte. Då tillgrep hon sitt sista medel; en hel dag var hon idel solsken och smeksamhet mot både far och fosterbror, och när hon trodde sig hafva tillräckligt tjusat dem, kom hon fram med sin begäran, att det afskyvärda beslutet skulle göras om intet. Men förgäfves. Aldrig hade hennes makt visat sig mera otillräcklig, aldrig hade hon lidit ett större nederlag. Också tog hon sitt parti att hela tiden, medan Olof ännu var hemma, gå och se trumpen och tvär ut. Inte ett leende skulle man kunna aflocka henne. Gudbevars, nog kunde hon vara elak igen, om man var elak vid henne. Nog skulle de få se, i hvem de stungit hade.

Sjelfva bonne, som eljest befann sig i ett beständigt halfsofvande tillstånd, ruskades upp vid den oväntade nyheten. Hon lade sina smala fingrar på Olofs arm, vaggade sitt okammade hufvud och sade:

— Notre jeune ami lemna oss ... jag vara bien triste ...

Det var allt hvad hon kunde åstadkomma i känsloväg — —

Så var då afresans dag inne. Afskedet blef kort, ty så hade majoren velat.

— För att ej folk skall tro att jag behandlat dig illa, och att det är derför du lemnar oss, så måste du ofta besöka oss, sade den gamle krigaren. Mitt ekipage står till din tjenst när som helst. Skrif till oss ofta — hör du, ofta. Och om du skulle finna, att du åtagit dig för mycket, så vet du, att allt åter, vid minsta ord, kan bli som förut. Har man börjat något, så skall man föra det till slut, det är min sats — men ser man, att det barkar åt häcklefjell, så är det bättre att ge sig, än att envisas.

Annie hade hela dagen hållit sig undan, för att drifva sin hämd till det yttersta, men då Olof redan satt i vagnen,

då kom hon framstörtande och kastade sig som en tiger om fosterbrodrens hals, upplöst i tårar och snyftningar. Majoren måste med våld slita henne lös, så att kusken skulle få köra.

Och nu var steget taget. Olof hade fått sin vilja fram.

Med håg och lust kastade sig Olof in i sitt nya lif. Han pluggade och läste med andra, för att kunna läsa sjelf; elever hade han med mer eller mindre klen fattningsgåfva och mer eller mindre välförsedd kassa; ofta fick han betydliga honorarier, men ofta undervisade han äfven för intet obemedlade kamrater, som behöfde hjelp. Hans goda hjerta dref honom att vara till gagn öfver allt, der han kunde det. Ringa tid fick han öfrig för sina egna studier, i synnerhet vissa tider, när han nödgades tillgripa renskrifning för att försörja sig. Men han hade nu en gång för alla ett hufvud, som ej behöfde fjerdedelen så lång tid att inhemta kunskaper, som andras. Det var en märkvärdig yngling; allt hvad han ville, kunde han göra.

Väl gafs det ögonblick, då svårigheterna hopade sig omkring honom och han jägtad och missmodig var nära att duka under; men dessa anfall gingo snart öfver. Kom så en eller annan kär helsning från hemmet, så var hans mod genast åter upplifvadt. Annie skref i början långa, barnsliga bref, mest fyllda med högtrafvande utgjutelser öfver Olofs alla utmärkta egenskaper, hans storartade, hjeltemodiga sjelfständighetsbegär, o s. v. — allt artigheter, åt hvilka Olof hjertligt skrattade. Småningom blefvo brefven allt sällsyntare, och då Olof varit borta från Carlsborg ungefär ett år, upphörde de alldeles. Han var glömd. Majoren glömde dock aldrig sin älskade fosterson; ofta, ibland flera gånger i månaden, reste han in till staden enkom för att träffa Olof. Förhållandet dem emellan hade icke undergått den ringaste förändring. Under ferierna skaffade sig Olof vanligen kondition; blott en gång var han på ett längre besök på Carlsborg, men då var Annie med sin guvernant rest till en badort.

Under sin studietid hade Olof ej mycket tillfälle att utveckla sina skaldeanlag. Verkligheten hade fordringar på honom, dem han först och främst ville uppfylla; diktens verld var ännu ett för hans inbillning hägrande Kanaan, ett med

fantasiens skönaste färger smyckadt drömrike, dit han knappast vågade lyfta sina blickar.

Så gick tiden, och vid aderton års ålder aflade han en ovanligt grann studentexamen.

Olof hade bedömt sig sjelf fullkomligt rätt, när han frivilligt beröfvade sig all främmande hjelp och kastade sig ut i det praktiska lifvet ensam och utan andra resurser, än sin egen kraft. Han visste, att detta var det enda medlet att öfvervinna den böjelse för det föga helsosamma drömlif, han hittills fört, och han var fullt och fast öfvertygad, att experimentet skulle lyckas.

Det lyckades också. Under de år, som han var öfverlemnad åt sin egen hjelp, försvann allt mer och mer hos honom denna sjuklighet i lynnet, som dref honom att söka ensamheten och försjunka i sig sjelf; hans lynne och hans sätt att vara fick en vida friskare anstrykning, ehuru fortfarande ett stilla vemod och en viss tillbakadragenhet voro utmärkande drag för hans personlighet. Men man såg honom numera stundom öfverlemna sig åt en nästan barnslig glädje, för hvilken han fordom varit alldeles främmande; ja, öfver hela hans väsen låg utbredt ett skimmer af stilla förnöjsamhet och lycka. För denna förvandling hade han att tacka de nya, sundare åsigter om lifvet och menskligheten, som han insupit genom att betrakta dessa på närmare håll; han var optimist i högsta grad och hade uppställt åt sig menniskokärleken såsom en den högsta lag. Sådana personer måste ju vara lyckliga. Lägg härtill, att han skådade allting genom det ideala ljus, som hans skaldenatur spred öfver föremålen. Hvad kunde väl fattas i hans lycka?

Under sina små nappatag med lifvets besvärligheter, kände han för hvarje ny strid nya krafter födas i sitt inre. För hvarje öfvervunnen frestelse kände han, att den skulle besegras ännu lättare, om den andra gången återvände. Nästan för hvarje dag vidgades hans synkrets; det fanns ej så allvarligt ämne, att han ej mäktade tänka deröfver — på sitt sätt och från sin ståndpunkt. Hans största njutning var att sysselsätta sin tanke med lifvets allvarligaste frågor. Öfver allt bildade han sig en egen, bestämd åsigt, möjligen ofullkomlig och felaktig, men dock en åsigt. Sålunda utdanades hans karakter så småningom genom nya tillsatser, tills den till slut var färdig och helgjuten; ej så som om Olof sedan alldeles stannade

i utbildning — alldeles icke, ty allt är ju i en beständig rörelse och utveckling; men han var nu i hufvuddragen sådan, han under sitt återstående lif förblef.

I skolan hade han fört ett tillbakadraget lif, vänlig mot alla, men utan att söka någons vänskap. Han hade nog med att lära känna sig sjelf. Detta gjorde, att han undslapp alla dessa flygtiga bekantskaper, som visserligen roa för stunden, men som dels inkräkta den äkta vänskapens mark, dels frånstjäla oss den tid, vi kunde använda till så mycket nyttigare. En och annan kamrat hade dock sjelfmant slutit sig till den bleke, tyste och tankfulle ynglingen, bland dem en, som Olof särdeles höll af, en ung lefnadsglad och ofördärfvad gosse vid namn Arne Tureson, son af en rik brukspatron från Dalarne. Jemnårig med Olof, stod han likväl i begåfning långt efter denne, mot hvilken han i mycket utgjorde en skarp kontrast. Han var ovanligt enkel och rättfram, öppen som ett barn, beständigt glad till sinnes, stundom nästan yster; hans hjerta var godt, hans förstånd äfven, ehuru man visst icke hos honom fick söka något tankedjup. Det hände aldrig, att Olof med honom inlät sig i samtal om de ämnen, som intresserade honom mest; Arne skulle då funnit honom tråkig och lemnat honom i sitt värde. Den unge vildbasaren anade icke en gång hvad som dvaldes inom vännens tankeverkstad, i hvars innersta gömmor han aldrig fått blicka in. Att han smått poetiserade, det visste han; han hade till och med läst de få alster, som flutit ur Olofs penna och funnit dem "obegripligt vackra", men detta hade icke kunnat gifva honom någon djupare inblick i den unge skaldens inre. Sjelf var han en af dessa vanliga, förträffliga, väluppfostrade hvardagsmenniskor, som äro goda af instinkt och handla rätt, de veta knappast hvarföre; som göra allting oreflekteradt och ändå göra allt rätt och väl. En sådan person skulle väl annars icke hafva utöfvat någon dragningskraft på Olof, som var af så helt och hållet motsatt natur, om icke tillika denna person varit utrustad med Arnes tilldragande, vänliga älskvärdhet och förträffliga hjerta. Emellertid hade dessa begge kontraster ömsesidigt känt sig dragna till hvarandra och ingått, fastän icke med ord besegladt, ett af dessa vänskapsförbund, som vara genom hela lifvet. Möjligtvis låg hemligheten af deras sympathi i den omständigheten, att de kompletterade hvarandra; hvad som fanns för litet i tanke-

förmåga hos Arne, fanns mer än tillräckligt hos Olof, och hvad som saknades i liffull och frisk lefnadsglädje hos Olof, ersattes genom det rika mått, som fanns deraf hos Arne.

I sällskap med denne unge vän, student liksom han, var det som Olof efter sex års skiljsmessa återsåg sitt barndomshem.

Den sommaren som följde efter Olofs studentexamen, hade han anslagit till skötande af sin genom det trägna arbetet medtagna helsa. Till en början hade han mottagit major Stolpes bjudning att bo på Carlsborg; straxt efter midsommar hade han beslutat sig för att tillsammans med Arne Tureson företaga en vandring omkring Södermanland, kanske äfven utsträcka färden till den sednares fosterbygd Dalarne. Häraf väntade sig Olof mycket nöje.

På Carlsborg emottogs han med öppna armar af majoren, som nu gaf sig både den och den på att hädanefter allt skulle blifva som förr. Han hade under Olofs långa frånvaro tillräckligt saknat honom, för att ej vidare tillåta honom att lemna Carlsborg. Olof log och menade, att det ännu var god tid att tala om den saken. Snart voro de båda gamla vännerna åter så införlifvade med hvarandra, att det knappast märktes, att Olof någon gång varit borta.

Annie hade på de sista åren, Olof ej sett henne, vuxit upp till en fager jungfru, lång, smärt och mörklockig; hon hade så i förtjenster som fel hållit hvad hon lofvat som barn. Nyckfull, sjelfvisk, fåfäng och pockande, var hon det ena ögonblicket rent af odräglig, medan hon det nästa genom sin hänförande blidhet och älskvärdhet tog allas hjertan med storm. Hon var vid denna tid på sitt sextonde år, men hade, ehuru ännu så ung, redan gjort sitt inträde i hufvudstadens förnämsta kretsar, der hon väckt uppseende för sin skönhet. Major Stolpe tycktes liksom bli ung på nytt, när han strålande af faderstolthet förde an sin afgudade älskling; och gjorde verlden allt sitt till för att skämma bort henne, icke utgjorde majoren någon motvigt deremot. Detta var ett fel, som han sjelf var den förste att erkänna. Så energisk han i allt annat var, i en punkt var han ohjelpligt svag och det var i sin kärlek till dottren. Om hon begärt hvilken orimlighet som helst af honom, hade han ej haft hjerta att neka henne det. Också var

han den, som fick lida mest af hennes nycker. Men han fördrog dem med glädje; "hon är så lik min älskade saliga Adelaide!"

I början var Annie stel, nästan ovänlig mot Olof. Det såg ut som om hon hade fullständigt glömt sin fordne lekkamrat. Men hennes försök att låta sina nycker spela äfven mot honom, lyckades aldrig. Han bemötte henne med en lugn höflighet, som afväpnade all elakhet; för hennes fars skull ansåg han sig vara skyldig henne öfverseende. Det fordna förtrolighetsförhållandet tycktes ej vilja återkomma.

På denna punkt stodo förhållandena på Carlsborg, då Olof anträdde sin fotvandring. Arne infann sig hos sin vän vid godt lynne som vanligt, och med hvar sin rensel på ryggen och stafvar i sina händer marscherade de begge vandrande riddarne af en vacker morgon i soluppgången. Händelsen fogade så, att Vikbergabyn skulle passeras under vägen. Arne hade nämligen slägtingar, som han skulle besöka alldeles i närheten af byn; det var assessor Stjernes på Vikberga herresäte. Det var en underlig känsla Olof erfor vid tanken på att han skulle få återse sitt barndomshem, det nästan bortglömda. Han frammanade i sitt minne nästan förbleknade bilder, visserligen föga tilltalande, och undrade om allt skulle vara sig likt, sådant han lemnat det.

Vägen fortsattes under förtroligt samspråk. Egentligen var det Arne, som höll målron vid makt. Den ena muntra historien och uppsluppna qvickheten aflöste den andra. Olof smålog åt vännens tokroliga idéer, men trifdes bäst med sina egna tankar. Medan Arne berättade om sina slägtingar och i synnerhet om sin unga kusin Hortense Stjerne, "som hade flammat för honom en hel vecka", var det helt andra figurer, som passerade revy för Olofs inre öga. Det var den bistre, jernhårda bonden på Storsätra, det var hans hustru, den milda, underdåniga mor Anna, och det var framför allt barnet, som gerna hörde sagor, den blåögda Maria — skulle han återfinna dem alla?

Första dagen hunno de unga vandrarne nära två mil; de hade ingen brådska. När Olof kom till en vacker trakt, blef han alltid trött, det var gifvet; då lade han sig ned i gräset för att hvila, men egentligen för att en stund få odeladt öfverlemna sig åt njutandet af naturens skönhet, för hvil-

ken han hade ett öppet öga. På detta sätt fördröjdes vandringen, hvaröfver Arne visade sig högst förgrymmad. Hvad skulle Hortense tänka, om han inte kom på utsatt dag?

Den andra dagens afton voro de begge ynglingarne framme vid Vikberga allé. Här skiljdes deras kosa. Arne skulle ligga öfver natten hos sina slägtingar, Olof föredrog att gå ner till byn, som endast låg ett par stenkast derifrån.

Den första förändring, som föll Olof i ögonen, var att Storsätragården blifvit nedrifven och ombyggd, så att den nu presenterade sig nästan som en herrskapsbyggning; på förstuguqvisten satt en ung flicka, ännu ej hunnen ur barnaåldern; Olof förmodade straxt, att det var Edla, fastän han i skymningen ej kunde se hennes drag. Men här ville han icke stanna; han vandrade förbi kyrkan, som låg hvitmenad och högtidlig som vanligt nere i dalsänkningen; den nedgående solens sista stråle glänste just nu på tornspirans förgylda kors. Han kastade en blick uppåt berget, i hvars mörka gömslen han ofta framdrömt hela dagar; slutligen stod han vid dörren till den lilla rödmålade stuga, som beboddes af skolmästaren Ivarsson. Hans hjerta klappade. Skulle Maria minnas sin vän?

Han smög sig till det öppna fönstret och såg in i stugan. Der var allt nätt och putsadt som till helgdags; balsaminerna i fönstret lutade sina hufvuden till sömns och grönsiskan i buren stack näbben under vingen. Vid bordet satt en hvithårig blind gubbe med sammanknäppta händer och fridens solsken öfver sina fårade drag; på en pall vid hans fötter satt en vid pass fjortonårig flicka och läste högt ur bibeln. Var detta Maria, denna väna jungfruliga gestalt med de milda, tänkande ögonen och denna prägel af allvar öfver hela sitt väsen? Hvart hade skalken tagit vägen, som gömde sig i gropen på den sjuårigas kind? Hade den redan flytt för lifvets allvar? Eller skulle den återkomma, då den heliga boken slogs igen?

Olof slog ett slag på dörren, och samma ungdomliga, klingande röst, som nyss framburit till den gamle Skriftens ord, bjöd honom nu komma in. Han hörsammade uppmaningen och stod i nästa ögonblick på kammargolfvet framför den blinde skolmästaren och hans dotter. Maria hade rest sig upp och lagt boken på bordet; hennes blick hvilade frågande på den

nykomne, som stod framför henne med mössan i hand, utan att säga ett ord.

— Guds frid härinne! helsade Olof slutligen, så som han mindes att bruket var bland dessa bygdens enkla barn.

— Guds frid! svarade ungmön, som utan att rodna eller bli besvärad, hade uthärdat främlingens långa blick.

— Känner ni inte igen mig? frågade Olof. Har ni då alldeles glömt bort "Tras-Olle?"

Marias blåa öga lyste klart vid detta namn och en fin rodnad spred sig öfver kinden.

— Tras-Olle ... upprepade hon, skulle det vara —?

Hon gick honom ett steg närmare.

— Jag — ja. Du har glömt mig?

— Glömt? Nej. Men ni är så förändrad. Ni är så stor och ser så gammal ut och . . .

— Och så gör jag ej längre skäl för namnet, sade Olof med ett fint leende. Men Maria är ej heller densamma, som då vi för sex år sedan skildes deruppe på berget, så kan det vara qvitt.

Han menade, att hon blifvit vacker, men hon syntes ej förstå honom. Hon gick till fadren, lade handen på hans axel och sade:

— Far, det är en gammal bekant, det är Tras-Olle.

Förlägen ihågkommande, att detta namn ej dugde längre och att hon sagt någonting opassande, ämnade hon framstamma en ursäkt, men Olof, som såg hennes bryderi, nickade leende och sade:

— Kalla mig gerna så; det är en påminnelse, som aldrig skall komma mig att blygas.

Den gamle skolmästaren famlade efter Olofs hand och helsade honom välkommen, hvarpå han åter försjönk i sin förra dvala.

— Stackare, sade Maria sorgsen, han minnes ingenting numera, han kommer inte ihåg er. Öfveransträngning har medtagit både hans kropps- och själskrafter. Stackars far!

Och hon for smekande med handen öfver hans hvitnade hår.

I detsamma ringde kyrkoklockan till helgsmål. Det var lördagsqväll, solen var nedgången och sabbathen hade inträdt.

Maria och hennes far hade böjt ner sina hufvuden och sammanknäppt händerna till bön. Olof följde deras exempel. — —

— Och nu, sade han, följ mig upp till berget, der vi lekte som barn. Jag kan inte skiljas härifrån, utan att ännu en gång hafva sett mitt älsklingsställe.

— Ni stannar då inte länge —?

— Jag fortsätter min väg kanske redan i morgon.

— I morgon är söndag, anmärkte Maria.

— Än sedan? Tror Maria inte, att man kan förrätta sin gudstjenst i skogen lika väl som i er trånga kyrka?

Hon skakade sakta på hufvudet, men sade ingenting. Hon knöt ett hvitt hufvudkläde öfver sina ljusa flätor, tillsade fadren, att hon snart skulle vara tillbaka och gick före Olof ut. Han följde henne tätt i spåren. Under tystnad vandrade de uppåt berget. Olof hade fattat hennes hand i sin; hon lät det ske, och begge logo då deras blickar möttes — de mindes, huru de vandrat hand i hand som barn.

Snart stodo de på bergets spets. Här var platsen! Här hade Olofs tidigaste barndomsår efterlemnat sina flesta minnen. Mossan frodades ännu lika rikt på den hårda klippan, nejden bredde sig ännu i oföränderlig fägring för hans ögon och bakom skogen flammade himmelen i purpur och guld, i qväll liksom fordom — allt var sig likt, blott han sjelf var förändrad. Men i detta ögonblick kände han icke ens detta, han drömde sig tillbaka till förgångna dar, och se! alla de sista åren försvunno för hans minne som i en dimma; han tyckte sig åter vara tolf år och vakta får på berget. Han kastade sig ner på mossan, sammanknäppte händerna om knäet, som han fordom brukade, och försjönk i tyst åskådning af det förflutna.

Nu var han åter Tras-Olle.

Maria hade stannat några steg bakom honom; hon ville icke störa. Tankfull irrade hennes blick utåt horizonten; till sist sprang Olof upp, utbristande:

— Nej, jag önskar inte den tiden tillbaka!

Och vändande sig till Maria, tillade han:

— Annat än möjligen för en enda saks skull, och det vore för att åter få se dig le som förr.

— Le? upprepade Maria. Men man kan ju inte vara barn jemnt.

— Är du då inte barn längre? Huru gammal är du då?

— Fjorton år. Men jag har en blind far. Hos honom har jag snarare lärt mig att gråta än att le. Dock, jag klagar inte. Nog har det varit till min nytta.

— Stackars barn, är du då aldrig glad?

— Jo, nu — nu är jag glad! svarade hon och räckte med en skymt af det fordna leendet Olof sina begge händer. Det gör mig så godt att se er här, så manlig och så vänlig ... att ni inte hade glömt mig ändå! Vet ni hvad, fastän det är så längesedan vi voro vänner och lekkamrater, tycker jag, att jag ännu håller er kär.

— Äro vi då inte ännu vänner?

Hon kastade en blick på hans hvita mössa och sade:

— Ni glömmer, att jag är fattig och att ni är mer än jag.

— Jag? Jag är intet! utbrast Olof och tryckte varmt barndomsvännens händer. Men du, du skall lära mig att bli något, ty du kan det — jag är öfvertygad derom.

— Jag förstår er inte.

— Jag vill förklara dig det i en framtid. Dessutom — du är ju redan ett stöd för den, som gifvit dig lifvet — är inte du mer än jag?

Maria böjde sitt hufvud, utan att svara. Hvad skulle hon ha svarat?

— Far väntar, sade hon slutligen.

— Du har rätt — vi kunna ej längre dröja här. Kom — och medan vi gå, vill jag berätta dig mina öden, sedan vi träffades sist.

Och hand i hand vandrade de ännu en gång vid hvarandras sida ned öfver sluttningen. — —

Då de stodo vid stugans dörr, visste Maria redan hufvuddragen af Olofs historia, dem han tecknat i raska och breda konturer. Sjelf hade hon ingenting att berätta.

— Se på min blinde far, sade hon. Han är min historia. — —

Olof fick ligga på en vindskammare, som stod obebodd. Men icke sof han mycket den natten; vid daggryningen var han redan uppe och i ordning; han ville från bergshöjden se solen gå upp. Då han drömmande återvände efter att hafva njutit af detta herrliga skådespel, hörde han Maria sjunga en morgonpsalm. Han väntade utanför tilldess den var slutad och inträdde derefter, för att säga farväl, ty han såg redan

Arne nalkas i poppelallén, som förde upp till herrgården. Maria trädde honom till mötes, helgdagsklädd och morgonfrisk. Efter att hafva besvarat hans helsning, sade hon:

— Nå, ämnar Olof stanna öfver söndagen eller ej?

— Nej, min lilla konservativa vän, sade han. Du får väl ändå förlåta mig, att jag förrättar min andakt under skogens hvalf i stället för under er kyrkas. Farväl och tack för din vänlighet! Nu måste vi skiljas.

Han fattade hennes hand.

— Och kommer Olof aldrig tillbaka? frågade hon med nedslagna ögon.

— Jo, helt visst — hvarför skulle jag inte det? Det är ju inte så lång väg att färdas. Nästa sommar, om inte förr, är jag här igen, och då skall jag lära dig hvad du nu inte synes veta: att äfven den olyckligaste menniska har *någonting* att vara glad öfver. Få se, om jag då lyckas trolla fram den der leende skalken igen?

— Inte är jag så olycklig, sade hon.

— Men hvarför ler du då inte som förr?

— Man kallar mig läserska, svarade hon med ett betydelsefullt leende.

Olof betraktade henne ett ögonblick under bestört tystnad.

— Då, sade han, då *måste* jag komma tillbaka. Då behöfver du mig kanhända. Stackars barn! Är det *den* masken, som frätt bort din lefnadsglädje?

I detsamma skymtade Arne förbi fönstret.

— Tiden är ute, fortfor Olof. Farväl! Och lita på, att jag kommer tillbaka.

— Jag skall vänta er. Ni har varit god och vänlig mot mig. Det blir så tomt nu, när ni är borta.

En tår droppade från hennes öga ner på Olofs hand.

— Farväl för sista gången — helsa din far!

Och i nästa ögonblick var Olof utom dörren, ansigte mot ansigte med Arne.

— Ändtligen! sade denne. Jag har väntat dig.

— Så skola vi väl återvinna den tid du förlorat, svarade Olof och skyndade bort med så brådskande steg, att Arne knappast kunde hinna honom.

I början af Augusti återkom Olof till Carlsborg. Vandringen hade gjort honom godt; han såg stark och blomstrande ut, solbrännan gjorde väl ock sitt till.

Nu började öfverläggningarne mellan majoren och hans fosterson rörande den sednares framtid. Han skulle fortsätta sina studier, det var nu alldeles afgjordt — men huru? Majoren protesterade mot Olofs önskan att fortfarande få vara sin egen lyckas smed, och tog alla himmelska härskaror (förutom alla underjordiska) till vittne på, att han aldrig skulle tillåta honom sätta en så vanvettig plan i verket.

— Tror du jag vill se dig komma hem lungsigtig och mager och blå under ögonen? frågade han. Nej, förr såge jag dig på skräddarebordet med pressjernet i näfven. Hellre saxen eller sågen och ett par röda kinder, än boken och ett glåmigt, vattenlagdt månskensansigte, hör du det. Tror du inte, din karnalje, att också jag har ett samvete? Tror du jag står till svars inför Vår Herre att låta min ende son svälta?

Detta tal, framfördt på majorens vanliga rättframma och något grofva sätt, förfelade icke sin verkan på Olof. Den gamle fick öfvertaget och lyckades slutligen förmå sin envise fosterson till en uppgörelse i godo. För att slippa arbeta ut sig, skulle Olof låna en summa penningar af majoren till sina Upsalastudier, att räntefritt betalas när han blef professor eller i värsta fall lektor. På andra vilkor ville ej gubben ingå, hvarför Olof måste foga sig efter hans vilja. Revers skrefs, fastän majoren sedan, när ingen såg det, använde den till att tända sin pipa med. Så var då den angelägenheten afgjord. På hösten reste Olof till universitetsstaden.

Han bedref sina studier med ifver. Tanken, att det var med lånade penningar han uppehöll sig, eggade honom ännu mera till att läsa, så att han snart skulle vara i stånd att betala sin skuld. Olofs fina och känsliga sinne tålde icke vid några sådana band. Under allt detta fick han likväl stundom någon tid att egna åt sin sånggudinna. Genom sina vänners, isynnerhet Arne Turesons försorg blef han sig sjelf ovetande snart allmänt bekant som ett skaldeämne af första rangen; afskrifter af hans dikter hade mot hans vilja spridts, och följden blef, att han erbjöds ledamotskap i ett sällskap af unga lofvande skalder. I denna krets tillbragte han många af sina lyckligaste stunder.

Men det stod skrifvet i stjernorna, att Olofs skaldegåfva aldrig skulle nå sin utveckling. Hade han fått förblifva i ostörd harmoni med sig sjelf och verlden, skulle hans rikt utrustade natur otvifvelaktigt snart bringat alla sina slumrande anlag till mognad, men de yttre omständigheterna tillåto det icke. Denne efter frihet och harmoni törstande ande skulle påläggas jernbojor, som för alltid hämmade dess utveckling.

Till Maria hade Olof skrifvit flera bref. Den unga flickans bild hade djupt inpräglat sig i hans hjerta; hon egde hela hans deltagande. Hans bref andades alltid, om också stundom hans egen sinnesstämning talade ett annat språk, den hoppfullaste och manligaste lefnadsfriskhet; han hänvisade den unga flickan till allt hvad jorden och mensklighetеn hade stort, skönt och godt; han utvecklade för henne hela sin vackra och ädla verldsåskådning, som en grundval för sann glädje och lycka. Han gjorde allt detta, emedan han visste, att Maria behöfde det. Hon bereddes nu till sin första nattvardsgång; nu om någonsin var det angeläget att alla störande missljud aflägsnades från hennes inre.

Maria skref stundom svar, hvari hon på sitt enkla, öppenhjertiga sätt tackade för de goda lärdomarna, dem hon skulle försöka att fatta, om inte annat så för hans skull, som gaf henne dem. Hennes hjerta var uppfyldt af varm tacksamhet mot vännen, som offrade så mycken möda för att göra henne lugn och lycklig; hon försäkrade, att hon aldrig varit det så som nu, och hon erkände med glädje, att det var hans förtjenst. Till sist kom alltid en undrande fråga, om han skulle komma ihåg sitt löfte, att hon skulle få återse honom nästa sommar.

I dessa svar lade hon i dagen hela rikedomen af sitt varma, barnsliga, hängifna hjerta. Olof höll henne dubbelt så kär efter hvarje nytt bref.

Sommaren kom och Olof reste ner till Carlsborg. Der var en förskräcklig oreda; majoren skulle resa utrikes med sin dotter. Annie hade fått en brinnande lust att se London, Paris, Rom — "ja, om det också vore Peking och Söderhafsöarne", sade hon med någonting vildt i sin blick. Hon hade blifvit besynnerlig på den sista tiden. Hon tycktes knappast tåla sig sjelf. Majoren var allvarsamt orolig för henne och knappt hörde han hennes önskan att resa, förrän han genast med

glädje biföll den, i förhoppning att förströelse skulle återgifva jemnvigt åt hans älsklings oroliga lynne.

En gång, då Olof prisade henne lycklig öfver att få skåda så många märkvärdigheter, ryckte hon på axlarna och sade:

— Bah! Jag bryr mig visst om det, jag!

— Men hvarför reser ni då? frågade han förvånad.

— För att komma härifrån, svarade hon häftigt och gick tvärt ifrån honom.

Dylika besynnerligheter voro dock alltför vanliga hos Annie, för att han skulle fästa någon uppmärksamhet dervid.

Till straxt före midsommar var afresan bestämd. Huru länge resan skulle räcka, var oafgjordt. Det skulle få bero på Annie.

Dagen före afresan stängde den nyckfulla skönheten sig inne på sitt rum och grät. Ingen, icke ens majoren, fick tala med henne. Morgonen derpå vandrade hon omkring i feberaktig brådska, än bannande betjeningen, som icke hade allt i ordning för afresan, än kastande sig ned i en soffa, der hon en stund satt och stirrade framför sig, tilldess oron åter kom öfver henne och hon måste upp.

Ändtligen var allt färdigt till afresan. Majorens afsked från Olof var hjertligt och faderligt, Annies mer än vanligt kallt och främmande. Vagnen rullade bort och Olof var ensam. Ett par dagar skulle han ännu stanna på Carlsborg; sedan bar åter hans väg till Upsala.

Omkring en timme efter utrikesfararnes afresa, såg man Olof stiga till häst och spränga bort i en sky af dam. Han tog vägen åt Vikberga till. Han skulle uppfylla sitt löfte till Maria.

Fram mot middagen hejdade han sin frustande häst utanför skolmästarebostället, band honom vid gärdesgården och trädde in i stugan. Samma syn som förra gången, blott med den skilnad, att den blinde gubben numera intagit sängen. Maria kom honom till mötes, strålande af glädje och ömhet, men hennes väsen var för stilla och lugnt, för att han skulle tillåta sina känslor ett högljudt utbrott. Maria hade blifvit oändligt fager sedan sist; barndomens gräns var öfverstigen och den första ungdomens tjusande strid mellan löje och allvar afspeglade sig i hennes täcka ansigte. Hon hade vuxit, men kunde dock ej kallas lång; emedan hon aldrig behöft egna

sig åt något slags gröfre arbete, hade hennes smärta former bibehållit sin smidighet och hennes små händer sin hvithet och mjukhet. Om hon icke varit klädd i en bondflickas enkla drägt, hade man ej kunnat ana att hon var en landsbygdens dotter.

De begge barndomsvännerna följdes åt upp till berget, ej hand i hand som förr, ty det var någonting inom Maria, som sade henne, att mycket hade blifvit förändradt sedan hon i våras framgått till Herrans bord; hvad som passade för ett år sedan, gick ej an numera, då hon ej var barn längre. Men för öfrigt var hennes sätt emot Olof oförändradt, möjligen litet mera blygt och tillbakadraget. I hennes blick strålade henne sjelf ovetande en stilla, innerlig hängifvenhet, som hon var för okonstlad att dölja. Den oinskränkta beundran, hon hade för Olofs utmärkta själsegenskaper, framlyste öfverallt; talade han, så lyssnade hon med en min af andakt; svarade hon, så skedde det alltid blygsamt, nästan ödmjukt och med den mest rörande uppriktighet. Ty att dölja någonting för honom, som var hennes oupphinneliga förebild, hennes lag, hennes samvete, hennes själ — det var omöjligt.

Tiden var knapp och de båda unga hade så mycket att säga hvarandra, men de tycktes icke tänka derpå. Långa stunder sutto de tysta, Olof försänkt i tankar och Maria oafvändt betraktande sin väns ädla anletsdrag, då hon trodde sig obemärkt; men ofta hände det, att deras blickar möttes, och då rodnade hon och vände hastigt bort hufvudet. För ett år sedan skulle hon ej hafva gjort det. Men nu var hon på sitt sextonde år.

Till sist, då skymningen bredde sig kring de båda vännerna, började de tänka på uppbrott och afsked.

— Jag har lång väg att färdas i qväll, sade han. Vi måste skiljas.

Han suckade.

Hon suckade också, men ingendera öfverraskade den andra.

Tysta gingo de utför berget.

— Det har varit ett underligt möte detta, sade Olof till sist. Jag har talat med dig och ändå har jag inte talat hvad jag ville. Jag vet inte, hvad det är som återhållit mig.

Maria visste ännu mindre. Men lycklig hade hon varit i Olofs närhet, det visste hon.

Så bittert att skiljas! Att ett helt år ej få se honom, det hade hon kunnat bära, men att han nu i nästa ögonblick skulle vara borta och hon ej ha rättighet att följa honom, det kunde hon inte fatta. Han var hennes enda glädje och nu skulle den öfvergifva henne — kanske för åratal.

Nu tryckte han hennes händer — nu satt han till häst — och nu var han borta. Hon såg dock ännu en skymt af honom genom tårarnas dimma. Hvad hon i detta ögonblick kände sig gränslöst olycklig och ensam!

En stund stod hon och stirrade på vägkrökningen vid skogsbrynet, der han försvunnit; sedan gick hon in i stugan till sin gamle far.

— Du har varit länge borta, sade han.

— Länge? upprepade hon förvånad. Hon tyckte icke alls, att det varit länge.

— Jag har väntat på dig, för att få höra aftonbönen, fortfor den gamle.

Aftonbönen! Solen hade då redan gått ner? Hon märkte det icke förr än nu.

Hon gick och satte sig vid fadrens sida, slog upp en andaktsbok och började läsa. Men de fromma orden flögo kalla och obegripna förbi hennes själ; de ord, hvarmed hennes tankar sysselsatte sig, voro af annan lydelse: "Det har varit ett underligt möte detta — jag har talat med dig och ändå har jag inte talat hvad jag ville" ...

Det var första gången hon varit tankspridd under aftonbönen. Men det blef icke den sista.

Olof var åter i Upsala och i färd med sina studier. Han hade föresatt sig, att ej lemna sig någon ro, förrän han hade magisterkransen på sitt hufvud. Hans arbete gick undan med en ovanlig fart; det var helt naturligt: studier voro hans enda nöje, andra nöjen lockade honom icke. En enda fiende hade han till sin flit, och det var den böjelse för poetiska drömmerier, som ännu alltid låg på botten af hans natur och ibland tilltvang sig fritt spelrum; men märkte han, att hans arbetshåg aftog, så behöfde han blott tänka på Maria, för att genast med fördubblad lust kunna återvända till boken. En tanke på barndomsvännen var nog för att komma idel nya och ädla föresatser att spira upp i hans själ och gifva honom kraft till

nya strider; en tanke på henne förvandlade hans hjerta till en Guds helgedom, om han någonsin kände något ogräsfrö vilja slå rot derinne; en tanke på henne gaf en ny, djerfvare flygt åt hans ande, om han kände dess vingar domna, och inlade en skönare, klangfullare harmoni i hans lyras strängar, om de ljödo matta eller förstämda.

Det var tydligt, att den stackars gossen var kär som en tok, kär för första gången.

Hade han förut ej så mycket tänkt på framtiden, så gjorde han det nu. En och annan ärelysten dröm, som lockande föresväfvat hans fantasi, bortjagades nu; hela hans ärelystnad, all hans åtrå var nu blott ett stilla och enkelt hem, dit alla kärlekens och lyckans englar tillsammans med Maria skulle inflytta. Han begärde inga lysande utmärkelser, inga äreställen, icke menniskors pris — men han begärde Maria. Han kände, att hon var vilkoret för hans lycka, liksom förut diktens genius hade varit det.

Ur hans inre uppsteg visserligen en tanke, som han der hade gömt sedan de förra tider: en skald bör aldrig gifta sig. Han hade hört, att de husliga omsorgerna voro sandöknar, der en skaldeådra, om än aldrig så frisk och riklig, måste försina, och han trodde det. Men om han också aldrig skulle kunna blifva en stor skald, hvarom han fordom drömt, så hade han ju en rik ersättning i Marias ömhet; hvad gjorde det, om hans diktaregåfva slocknade, blott hans och hennes kärlek brann lika klar? Skald ville han nog bli; men han ville heldre bli lycklig. I alla fall — som Marias make skulle han dikta för henne och sig sjelf; hvad bekymrade han sig om verldens pris?

Dessa tankar fann man klart återspeglade i ett litet intagande poem, rörande i all sin enkelhet, som man efter hans död fann bland hans papper. Det hade till titel: "Min sång" och slutade med dessa anspråkslösa ord:

"Må näktergalen drilla så skönt han gitter:
Hvem kan förmena sparfven hans tysta qvitter?"

I sådana ljufva drömmar invaggade sig den unge skalden. Väl sade han sig stundom, att de kanske aldrig skulle blifva verklighet, men — de gjorde honom så lycklig.

Hvem vet? Kanske Maria aldrig skulle komma att besvara hans kärlek? Dock — hon var ännu så ung, begge hade de god tid på sig.

Skulle han säga henne, hvad han kände för henne? Nej, åtminstone inte ännu. Han var ännu ingenting — men han skulle snart bli, och *då* ... tanken på Maria skulle bevinga hans flit. Det var en dunkel känsla häraf, som vid deras första möte hade inlagt den försäkran i hans mun, att han ännu ej var någonting, men att *hon* skulle lära honom att bli det. — —

Brefvexlingen fortfor. Men det var besynnerliga bref å ömse sidor. Hos begge visade sig en viss tvungenhet, ett visst ängsligt väljande och sökande efter ord; det såg ut som om begge hade någonting att dölja, som de fruktade skulle skina igenom på hvarje rad. De lekte ömsesidigt blindbock med hvarandra.

Äfven från major Stolpe hade Olof stundom bref. Resenärerna hade färdats genom Tyskland och Frankrike, hade en längre tid vistats i Paris, der Annie hade slägtingar på mödernet, och hade der blifvit införda i flera fashionabla kretsar. Majoren skref, att icke en gång de bullrande nöjena i pariser-salongerna förmått återgifva hans dotter hennes förlorade sinnesjemnvigt, oaktadt hon som en ursinnig öfverlemnat sig åt njutningen deraf; han hade en gång midt på en bal, då hon syntes som bäst hängifva sig åt nöjet, sett henne brista ut i hysterisk gråt. Annie qvaldes af något själslidande, han såg det och han var förtviflad deröfver, men hon ville ej förtro honom hvad det var. Alla hans böner hade varit förgäfves; hon slöt sin smärta afundsamt inom sitt eget bröst, då hans mycket bättre stått ut att bära den. Detta var det bittraste; att se sin afgudade älskling lida och inte veta hvarföre och inte kunna hjelpa. Nu, när majoren skref sitt sista bref, hade de tre månader bott i Neapel, efter att förut hafva dröjt lika länge i Rom; han hoppades, att det milda, sydliga klimatet skulle ha en helsosam inverkan på hans dotters lynne.

Olof deltog hjertligt i sin älskade fosterfaders sorg. Om det åtminstone varit ett lidande, som han kunnat afhjelpa. Men när fadern ej förmådde något öfver Annie, huru skulle då han förmå något? Förhållandet mellan de begge fostersyskonen hade dessutom aldrig varit särdeles varmt. Ingendera kände den andra i grund och botten; troligen underskattade de begge hvarandras förtjenster. Vid majoren deremot var Olof innerligt fästad som vid en fader, och för att afhjelpa en

sorg för honom hade han velat tillfoga sig sjelf tvenne. Hans kärlek skulle snart sättas på prof.

Tre år hade förflutit, sedan majoren reste utrikes med sin dotter, och ännu stod Carlsborg tomt. Under denna tid hade Olof ej lemnat Upsala; han läste oafbrutet, nästan för ifrigt, för att det skulle vara nyttigt för hans af naturen klena helsa. Han unnade sig icke en gång tid att träffa Maria. En så lång resa skulle hafva fråntagit honom alltför mycken dyrbar tid. På våren, fyra år sedan han blef student, aflade han sin filosofie magisterexamen med stor heder. Han var nu på sitt tjugotredje år och åtnjöt i hela universitetsstaden anseende som ett godt hufvud och en lofvande skald och af sina närmare umgängesvänner som en varmhjertad och karaktersfast, om än något sluten och öfverspänd yngling.

Öfver sommaren skulle han fara ned till vestkusten, för att genom hafsbaden återvinna sina medtagna krafter. Dessförinnan skulle han dock ännu en gång återse Maria.

Han fann sin barndomsväninna föga förändrad sedan sist; möjligen såg hon äldre och mera tänkande ut. Hennes förhållanden stodo också på ungefärligen samma punkt; fortfarande samma uppoffrande, dotterliga kärlek till den gamle blinde, som hon försörjde med sitt handarbete och för hvars skull hon afsagt sig allt umgänge med gelikar af sin ålder. Bland byns öfriga ungdom fanns dessutom ingen, till hvilken hon kände sig dragen, hvarför hon troligen fört samma tillbakadragna lif, om hon också icke haft en far, som påkallade hennes ständiga sällskap och biträde. Hon infann sig aldrig på dansgillena, hon log sällan och skämtade aldrig som de andra unga, hon läste hvarje dag i bibeln och hon ledde hvarje söndag sin blinde far till kyrkan — således kunde hon ju ej vara annat än läserska, det var gifvet. Under detta namn gick hon också och gällde i byn. Om hennes inre sinnesförfattning visste man ingenting; det var nu som vanligt efter det yttre uppträdandet man dömde.

Den gamle Ivarsson hade för sin mångåriga trogna tjenst fått en liten pension; denna jemte hvad Maria kunde förtjena genom handslöjder, var tillräcklig för far och dotter att lefva af, och mera behöfdes icke. Icke ihågkommande, att han bättre behöfde Maria än hon honom, ängslade sig den blinde ofta

öfver, hvad som skulle blifva af barnet, sedan han fallit ifrån, men den unga flickan lugnade honom alltid med dessa ord:

— Sörj icke för mig, far — jag har ju mina händer. Kan jag inte tjena som andra, jag? Gud, som föder fåglarne under himmelen, skall nog föda mig också. — — —

När Olof och Maria nu gingo vid hvarandras sida genom skogen, som doftade så friskt i sommarqvällen, så hände det sig, att ingendera visste, hvad de skulle tala om. Begge hade längtat så mycket att få återse hvarandra, men nu hade den ena ingenting att säga den andra. De visste icke, hvaraf det kom sig. Ett och annat enstaka ord utbyttes, och sedan voro de lika stumma som förut. Olofs blickar hvilade med ett uttryck af innerlighet på den fagra ungmön, som gick vid hans sida med halft beslöjad blick. Maria ville så gerna se upp på honom ibland, men hur det var, så tordes hon inte, och så böjde hon sig ned för att plocka en eller annan snöhvit aftonstjerna, som stod bland ljungen och vaggade sin späda stjelk, men egentligen för att dölja att hon ej var lugn som vanligt. Tankfull band hon med skälfvande fingrar tillsamman sina blommor; plötsligt gick en darrning genom hela hennes väsen. Olof talade.

— Kanske att din far väntar dig, sade han, för att hafva någonting att säga.

— Nej, han sofver — — dessutom brukar jag ofta vandra så här. —

— Man mår så väl i skogens frid.

— Ja, i synnerhet när man som Olof kan tänka och dikta så vackert öfver naturens skönhet, svarade hon.

— Hur vet du det?

— Jag har läst det i de dikter, Olof ibland skickat mig.

— Det är sannt.

Han mindes ingenting i detta ögonblick, det var besynnerligt!

— Din far är gammal nu, sade Olof efter en stunds tystnad.

— Jag tackar Gud för hvar dag han låter honom bli äldre.

— Men en gång är det likväl slut. Har du betänkt, att du då står ensam i verlden?

— Jag är van vid ensamhet.

— Tröstlös erfarenhet! Precist densamma, som jag en gång gjort. Det är en viss likhet mellan dig och mig. — Men huru tänker du ställa dig, om Herren toge din far till sig?

— Jag tar mig nog fram på egen hand; jag behöfver ju så litet.

En idé genomkorsade Olofs hufvud.

— Om du skulle gifta dig —? sade han. Kanske du redan haft något anbud?

Maria rodnade.

— Den nye skolmästaren har väl talat om att han höll af mig, sade hon.

Olof stannade tvärt. Han hade väntat sig ett nekande svar. En häftig sinnesrörelse afspeglade sig i hans ansigte, och hans ton lät kall, nästan hård, när han sade:

— Och du har svarat —?

— Att jag tillhör min blinde far.

— Men annars ... om du inte hade honom ... och när han dör en gång ...

Olof var för upprörd för att tala redigt.

— Så gifter jag mig inte. Jag tycker nog rätt bra om skolmästaren, men jag vill inte bli hans hustru.

Nu kunde det inte hjelpas, att några klasar ljungblommor måste tillgripas i brist på aftonstjernor. Olof kunde sannerligen ej få se henne så upprörd, som denna tanke hade gjort henne.

— Och för öfrigt har du ingen vän? frågade Olof, sedan hans uppskakade inre lagt sig.

— Ingen utom dig, Olof, svarade hon och skakade undergifvet på hufvudet. Ingen bekymrar sig om mig, och jag kan heller inte tvinga mig att följa det exempel, Olof visat mig: att man är lyckligast, om man kan hålla af alla människor, äfven om ingen enda skulle hålla af en tillbaka.

Olof gjorde inom sig ett tyst undantag från den allmänna regel, han uppställt för sig; nog höll han af alla sina medmenniskor, men ... den nye skolmästaren —?

— Nå väl, sade han, då *jag* alltså är din enda vän, så lita dig då till mig, hvad som än må hända dig; vi äro begge enstöringar, dem verlden ej gerna vill veta af och som ha bra nog litet gemensamt med verlden; vi hafva redan lärt hvarandra mycket, och måtte framgent, om en af oss behöfver ett stöd, den andra vara tillräcklig.

— Hvad har jag obetydliga kunnat göra dig? hviskade Maria. Men du, Olof, har varit mycket god mot mig. Du har den sista tiden varit min bäste ledare, och en sådan behöfver jag så väl! Ofta, när mörka tankar velat öfvervinna mig, har jag tänkt på dig och allting har åter blifvit ljust. Men ...

— Men? upprepade Olof, då Maria hejdade sig. Du tänker kanske om mig som om den nye skolmästaren: "nog tycker jag rätt bra om Olof, men hans hustru vill jag inte bli".

Maria stannade och såg upp på Olof med en blick, hvari förvåning och bryderi blandade sig; hvarifrån tog han ett sådant skämt, så olikt honom?

— Du svarar inte, sade Olof nu i en allvarlig ton och fattade begge hennes händer. Jag är din enda vän — kan *vännen* aldrig få ett skönare, betydelsefullare namn? Jag är ditt enda stöd — skall aldrig den tid komma, då jag får *rättighet* att stödja dig? Eller rent ut sagdt: Maria, vill du bli min hustru?

Det kom för oväntadt. Det ljushaf, som i ett nu omstrålade Maria, förmådde hon icke uthärda; hon sjönk ned på en mossig sten och brast i en ström af tårar.

— Maria, du gråter? hviskade Olof, som knäböjde vid hennes sida. Hvad betyder detta? Har min fråga så bedröfvat dig?

Maria log genom tårarne, tryckte handen mot hjertat, som bäfvade af oändlig sällhet, och sade:

— Jag gråter ... ty min lycka kom så hastigt uppå. *Du* vill sänka dig ned till mig —? O, *då* kan jag få älska dig utan fruktan att du skall taga det illa upp.

— Du vill då bli min —?

Olof slöt henne med stormande glädje till sitt bröst.

— Men jag är så obetydlig, stammade hon, och *du* ...

— Du är mer än jag! afbröt Olof och kysste med en hänförelse, som han förr aldrig rönt, hennes händer och hennes hår. Men om du älskar mig, då känner jag, att jag också skall kunna bli någonting — då är jag lyckligare än någon på jorden! — — —

Denna gång kunde Olof ej så snart slita sig från Vikbergabyn. En dag förgick, och han märkte det knappast, ännu en och åter en; då började han tänka på att det fanns någon-

ting mer i verlden, än hans och hans bruds barndomshem, fastän detta nu var *hans* hela verld. Han hade andra pligter att sköta, än att se in i sin älskades strålande ögonpar. Maria, som genast var fullt vaken och sansad, så snart hon hörde ordet *pligt*, uppmanade honom sjelf att ej stanna längre, och han lydde. Nu var det alltså sista aftonen på länge, som de gingo vid hvarandras sida genom skogen.

De gingo tysta, ty deras hjertan voro öfverfulla. De tänkte på skilsmässan, som dock nu ej föreföll dem så fruktansvärd som förra gången. De visste ju, att om de än vore aldrig så långt aflägsnade från hvarandra, så skulle deras tankar och deras drömmar mötas på halfva vägen. Det var en rik tröst.

Vid vägen växte en yfvig nyponbuske, öfversållad med de täckaste, blekröda blommor, som bredde omkring sig den finaste doft. Olof valde en, den vackraste han såg, en halfutslagen, rodnande knopp, frigjorde den försigtigt från hvarje tagg, räckte den åt Maria med ett betydelsefullt småleende, och sade:

— En framtidsbild!

Rörd och tacksam mottog hon den symboliska gåfvan; hon förstod den så väl, vida bättre än om han hade omklädt henne i ord: min kärlek skall undanrödja hvarje sårande tagg, hvarje lidande, hvarje stötesten på din väg!

Det var en lycklig stund.

Om de vetat, att det varit den sista sällhetsglimten i deras lif!

Morgonen derpå reste Olof från Vikbergabyn. Han tog vägen till Upsala, för att ordna allt till sin badresa. Nyss hemkommen lemnades honom ett bref, som ankommit under hans frånvaro. Det bar Berlins poststämpel och utanskriften var af majorens hand. Glad afslet Olof kuvertet och läste följande:

"Min käre Olof!

Så är då den Romresan ändtligen slut! Sedan vi nu flackat genom halfva verlden, än till lands, än till sjös, än på ett skramlande bantåg, än på spanska åsneryggar, än på schweiziska bondryggar, än på venetianska gondoler, än klättrat

som stengetter på alpernas toppar (här var det schweizerryggarne kommo Annie till pass), än låtit befläkta oss med solfjädrar af svartögda spaniorskor, än armbågats med pariserpöbeln på Champs Elysée, än grinat åt tyskarnes bier, än betalat tjugu scudi för en äkta venetiansk barcarole vid månsken och på Lago Maggiore — så ha vi nu beslutat att vända näsan åt hemmet. Om fjorton dagar har du oss hemma på Carlsborg, der jag hoppas du möter oss, så att vi mundtligt få gratulera dig till din examen.

Ja, nog ha vi skådat verlden alltid, det kan du ge dig så många som flyger och far på. Här en domkyrka, der ett slagfält, här med det ena ögat i ett museum och med det andra i en industriutställning, der med armar och ben i en karvaval — ja, vi ha tittat och för resten rådbråkat vår lekamen, så att vi kunna tacka vår Skapare, att vi inte komma hem både vindögda och lemlästade. Men hur mycket vi än kikat, så har jag just inte mycket sett, annat än det, att min lilla Annie tacklat af dag för dag. Du må tro det skar i hjertroten på mig, att se den fagra Guds engeln blek och genomskinlig och höra henne snyfta för sig sjelf, då hon trodde ingen hörde henne, och önska sig få dö — tänk dig, *dö* när man är tjugo år och kan få allt hvad man pekar på — då skall man ha något riktigt tungt att bära på. Och det svåraste af allt: att ingenting få veta! Tjugu gråa hårstrån hade jag, när jag for hemifrån, nu är mitt hufvud hvitt som gamla backstugu-Annikas der hemma. Men Annie såg, att hon var anledning till min stora sorg, fastän jag just inte hade så mycket beklagat mig; då kom hon till mig en gång, blid och len som en vestanfläkt; hon var vid sitt mildaste lynne, så som hon ibland kan vara mer än någon annan. Det var just, när vi bodde i en liten stuga vid stranden af Tibern. Jag satt och såg månen tåga fram öfver "den eviga staden", som låg framför mig i all sin murkna prakt, då liten Annie kom och satte sig i mitt knä. Man *kan* bli vek under en italiensk natthimmel; till och med en gammal krigsbuss, hvars hjerta hårdnat vid Lappo och Oravais, kan känna sig underlig i hågen. Nog af, Annie förmådde ej hålla dörren till sin hjertekammare så hermetiskt stängd som annars — och jag fick titta derin. För den synen gåfve jag gerna mer än för alla museer och Dresdenergallerier i verlden, ty nu visste jag, hvad som vållde barnet mitt. Var

det inte, som jag trodde, den satans kärleken, som nu en gång för alla blifvit skapad att ta lifvet af ängsliga pappor! Mycket riktigt, flickungen hade gått och blifvit kär i dig, och det var nu hela historien.

Olyckan hände en sommar, när du var hemma på besök, men nog var den väl grundlagd alltifrån tidigaste barndomen, kan jag tro; flickorna börja ju älska redan, när de leka med dockor. Du hade alltid varit så vänlig och undfallande mot henne, fastän hon visste med sig, att hon nog ofta plågade dig. Hon hade trott, att du var kär i henne, fastän du var för stolt att tillstå det; hur det var med den saken, vet du bäst sjelf. Emellertid dröjde det inte länge, förrän hon för sin del stod i ljusan låga. Inte ondt i det; och nog hade det gett sig, om hon inte ett tu tre märkt, att hon antingen misstagit sig på dig eller att du upphört brinna; det gjöt olja på elden. Det vet man väl, hur unga, öfverspända flickungar resonnera; obesvarad, olycklig kärlek — det är storartadt, det är höjden af poesi! Man går och skapar sig nya qval, om inte de gamla räcka till, man tar jord och himmel till vittne på, att ingen dödlig någonsin varit eller någonsin skall kunna bli så olycklig, som man sjelf är, man tycker sig vara en martyr, ett kärlekens slagtoffer — åh, det är det roligaste som finns. Hos Annie stannade det dock icke med blott sprakande och rök, hos henne fanns verklig eld, som nu i tre års tid legat och brännt i hennes hjerta. Din köld eggade henne ännu mera än din förra vänlighet, ty hon är af naturen trotsig och obändig. Sålunda växte hennes tycke för dig till en mäktig passion. För att du ej skulle ana en skymt af sanningen, beslöt hon att bemöta dig så ojemnt och öfvermodigt som hon gjorde, och hvarför jag ofta förebrådde henne. Hvad min stolta flicka framför allt annat fruktar, är förödmjukelsen. Du skulle minsann ej få den triumfen att veta, huru högt hon älskade dig.

Men det blef henne till sist odrägligt att vistas i din närhet och isas af din kalla höflighet; hon ville bort, hon ville förströ sig och framför allt, hon ville undvika din åsyn, för att kunna glömma. Se der orsaken till vår resa. Men öfver allt, i balsalongen och på alpernas toppar, förföljde henne din bild, och ännu i denna stund pressar hon förgäfves qvalen ned i mörkaste vrån af sitt hjerta; de bryta ännu stundom fram liksom lavan ur vulkanen. Stackars barn!

Jag har grubblat, jag har bråkat min fattiga hjerna för att finna ett räddningsmedel för min älskling, men förgäfves. Det finnes intet utom kanhända ett — men detta enda har många frågetecken efter sig. Uppriktigt sagdt — det är om du *möjligtvis* inte skulle vara fästad på något annat håll (och det tror jag inte du är) och *möjligtvis* kunna förmå dig till att hålla litet af min stackars flicka. Hon är väl inte så renons på behag heller ... alla menniskor säga hon är vacker som en dag, godt hufvud har hon, det kan du ge dig pocker på, och godt hjerta — ja, nog finge hon det också för din skull, det kan du ge dig sjelfva tusan på. En sådan grobian, som kan svärja och gorma, när det handlar om hans dotters lycka! tänker du väl; men ser du, jag blef så glad i hågen, när jag tänkte på mina "möjligtvis", att en svordom helt oförhappandes kom att följa med. Du ser sjelf, att du är mitt enda hopp. Jag griper efter dig, som en drunknande efter ett halmstrå. Kanske skall du glida undan mina händer på samma sätt som halmstråret. Nej, ännu hoppas jag.

Men framför allt beder jag dig, ransaka dig noggrannt! Ser du, att du inte kan beqväma dig att kalla Annie din hustru, så tänk aldrig mera på hvad jag sagt dig. Du är mig kär, nästan lika kär som barnet, och jag skulle aldrig få en lycklig dag mera, om du gjort en pinsam uppoffring för min skull. Kan du tycka om henne, så får jag väl helsa dig som min käre tillkommande måg, när vi mötas — kan du det inte, nåväl, så får jag väl draga ut i främmande land igen med min älskling, för att se henne duka under för sina hjerteqval. Men visst och sannt är, att den dagen, man lägger ner henne i den svarta mullen, kan man när som helst mylla ner mig i familjegrafven, ty sedan är det slut med gamle Gösta Stolpe. — —

Jag kan inte hålla pennan längre; min hand, som varit orsak till mången kossacks död, darrar i dag för en lumpen fjäder. Hvad ändå menniskan är för ett skröpligt ting! Skulle du tro det? Under det jag skrifvit, har jag gråtit som ett barn — så långt är det kommet med mig. Så — föll det inte en spetsbof till tår ned på papperet — nej, tusan skall sitta här och lipa längre. Adjö med dig, min gosse! Om fjorton dagar! Få se, hvad du då har att säga din gamle *fosterfader*".

Brefvet föll ur Olofs hand; under läsningen hade han blifvit onaturligt blek och stora svettdroppar hade framträngt på hans panna. Det skymde för hans ögon och hans hjerta sammandrogs af en olidlig kramp. Slaget hade kommit för häftigt. Hans framtids rosengård, som nyss stått blomstrande och doftande och solbelyst, hade träffats af en hagelskur, som i ett ögonblick nedslagit och förhärjat blommorna derinne. Han förmådde icke tänka öfver hvad som händt, men han visste, att alla ljusa och leende bilder, han älskat att framtrolla för sin själ, nu skingrats som en dimma och försvunnit för att aldrig mera återkomma, och att han var omgifven på alla sidor af köld och mörker, som ingen lifvande ljusstråle mäktade genomtränga.

Under flera dagar förmådde Olof ej reda det chaos, som omgaf hans tankeförmåga; hans kraft, som fordom trotsat hvarje pröfning, tycktes på en gång hafva blifvit alldeles förintad. Blott det framstod för honom ur dunklet med förfärande sanning: att han måste offra sig. Majoren var hans välgörare; han hade honom att tacka för att han var det han var; utom honom hade han kanske stannat qvar i sin okunnighet, sitt själsmörker; honom älskade han dessutom med en sons tillgifvenhet. Hända hvad som helst, *kunde* han icke genom sin sjelfviskhet öfverlemna honom åt sorgen. Hvad fick det hjelpa, att han lade hela sin timliga lycka i den ena vågskålen, då *pligten* låg i den andra?

Olofs ande var af en alltför fin och ömtålig natur för att kunna tåla något slags bojor; han hade likväl låtit binda sig, låt vara med de lenaste, skönaste band, men dock band: nu erfor han blott följderna deraf. Nemesis — ingenting annat än den stenhårda, obevekliga nemesis!

Ännu ett skäl, som talade för uppoffring: Annie hade trott att han älskade henne, och detta hade varit första anledningen till den olycka, som nu brustit ut öfver hans hufvud. Det måste således vara någonting i hans eget uppförande, som förorsakat allt. Hvad betydde det, att han visste med sig, att han var oskyldig? Det rättade icke Annies sorgliga misstag och kunde icke göra det onda ogjordt. Förgäfves granskade han sina känslor och sitt uppförande gentemot sin fostersyster — han kunde ingenstädes hvarken nu eller fordom finna annat än aktningsfull kyla eller på sin höjd en viss

ljumhet, inverkad af den sonliga kärlek, han egnade hennes far. Detta var allt. Olof tog himlen till vittne på, att han icke bedrog sig. Men detta kunde icke bespara honom det förfärliga steget; hade han på något sätt, om än omedvetet, varit orsak till olyckan, så var det hans oeftergifliga pligt att söka afhjelpa den. Det fanns intet val.

Men — Maria! Skulle han då nödgas säga farväl åt sin nyvaknade kärlek, som utgjorde hans högsta lycka? Nej, han kunde icke. Det skulle vara ett öfvermenskligt hjeltemod, och det kunde ingen fordra af honom. Han var ju endast en svag och ofullkomlig menniska. Men ... kunde han väl skylla på sin svaghet och på en sådan grund lugnt svika sin pligt? Kunde han gifta sig med Maria, svepa in sig i sin ofullkomlighet och stå oåtkomlig för anklagelsen att hafva handlat orätt? En idé! Han skulle låta Maria sjelf döma.

Hans inre hade nu så pass mycket uppklarnat, att han trodde sig om att kunna skrifva. Han inneslöt majorens bref i sitt eget, hvari han blott med få ord talade om det skedda och med uttryck, tagna ur djupet af hans hjerta, försäkrade att kärleken till Maria var honom mer än allt annat och att hon blott behöfde säga, att också *hon* älskade honom, för att han genast skulle betaga sin fosterfader allt hopp.

Under en veckas tid väntade Olof med blandade känslor Marias svar. Än önskade han, att hon skulle liksom han taga *ofullkomligheten* till hjelp, än hoppades han, att Marias kraft skulle bistå hans svaghet att fullborda offret. Det var förskräckliga dagar. Ändtligen kom svaret. Det hade följande lydelse:

"Jag skall icke säga det ordet du begär, om det skulle förleda dig att svika din pligt. Heldre än att min kärlek skulle göra dig svag och felaktig, heldre vill jag med våld slita den ur mitt bröst. Olof, du har ej mer än *en* väg att gå; du med ditt ljusa förstånd och din upphöjda själ, ser det nog sjelf. Skulle den tid komma, då jag, mask i stoftet, skulle behöfva utpeka det rätta för en man sådan som du? Skulle jag verkligen en gång vara *mer* än du? Gud vare lofvad, att jag har kraft att vara det, att vi ej begge dukat under för den svåra pröfningen. Ty jag *kan* — ej utan tårar, det erkänner jag, men dock ur mitt hjertas djup — säga dig: följ den väg, pligten bjuder dig! Hvad gör det, om den aflägsnar dig från mig, blott den för dig närmare till din Herre och

Gud? Olof, slaget är hårdt, och jag känner det djupt, djupt... men låtom oss böja oss under den agande handen och kyssa det sargande riset; säkert, säkert skall det lända till vårt sanna bästa! Och sedan — låtom oss styrka hvarandra, ty vi behöfva det begge. Vänskapen står oss ju alltid åter, och — — Farväl!"

Det syntes som om Maria, tviflande på sina egna tröstegrunder, ej förmått utveckla dem längre, utan i förtviflan afbrutit sig sjelf med detta "farväl!" som innebar ett sådant djup af omätlig smärta. Detta nästan gladde Olof, ty det visade, att Maria icke endast var en pligttrogen, utan också en älskande qvinna, en menniska såsom han. Han hade redan hunnit så långt, att han tröstades af andras svaghet. Men hans förnuft var förmörkadt och hela hans inre i uppror.

Marias svar hade bestämt honom; hon böjde sig under korset — så ville också han göra. Han ville vara henne värdig, om han också ej fick ega henne.

Det svåra beslutet hade kostat honom många strider, men nu, sedan det var fattadt, kände han sig någorlunda lugn i medvetandet att han handlat rätt. Också behöfde han all sin kraft för att kunna uthärda mötet med majoren och hans dotter.

I det afgörande ögonblicket svek den honom icke. Några dagar sednare kunde han med en glädje, som ej bar några spår af att vara *gjord*, emottaga sin fosterfader på Carlsborg. Han kunde trycka Annies hand utan att förlora fattningen och han kunde besvara deras beklaganden, att han såg så blek och förstörd ut, med den nödlögnen, att han ej var frisk. Och frisk var han verkligen icke; hans inre skakades af en dödskall frossa.

Det första återseendet var öfver; majoren blef ensam med sin fosterson och begärde hans svar. Den gamle var uppskakad; det syntes, att lif eller död skulle bero på ett ord från Olofs läppar.

Nu var det uttaladt. Olof hade med egen hand bortstött sin jordiska lycka, men han trodde sig hafva skapat två andras. Nu låg han vid sin ädle fosterfaders bröst, och i sin öfverströmmande glädje hörde ej denne hans qvalfulla suck.

Några dagar sednare kände Olof den gyllne ringen bränna på sitt finger — den boja, som beröfvade honom den sista skymten af all lifvets glädje.

Samma sommar ådrog sig vid Marstrand ett förlofvadt par den allmänna uppmärksamheten. Det var den unga, förtjusande, snillrika, behagfulla, beundrade och firade fröken Annie Stolpe, säsongens stjerna, och den bleke, sjuklige och tråkige magistern, hennes fästman. Alla beklagade den sköna, lefnadsglada ungmön, som tycktes enkom skapad för att njuta af lifvet, och som skulle vara fästad vid denne odräglige pedant med sin skygghet och sin lungsot. Ty lungsot hade han, det visste man, och den beklagansvärda fästmöns ifrigaste beundrare gingo så långt i välmening, att de hoppades, det en blodstörtning snart skulle göra henne fri.

En och annan förståndig fanns väl, som fann det besynnerligt, att Annie med detta barnsliga begär hängaf sig åt stundens nöjen, medan hennes trolofvade fasthölls vid sjuksängen. Den unga bortskämda damen måste vara betänkligt lättsinnig och den stackars fästmannen mera beklagansvärd än hon. Ingen visste, att dessa timmar, då Annie var borta, utgjorde "den stackars fästmannens" lättaste stunder.

— Men hvarför ha de förlofvat sig med hvarandra, undrade man, då ingendera tyckes bry sig om den andra?

Resultatet blef den öfvertygelsen, att Olof friat för penningarnes skull.

Dessa rykten susade förbi den olycklige skaldens öron, utan att göra det ringaste intryck på honom. Mängdens omdömen bekymrade honom icke och kunde icke öka hans lidande; förr hade han älskat alla sina medmenniskor, nu voro de för honom mindre än intet. Själsqvalen hade förbittrat hans sinne, och de kroppsliga qval han led, bidrogo ej att gjuta balsam i såren. Olof hade medfödda anlag för lungsot; hans mor hade dött i denna sjukdom. Under hans lyckas tid hade det dolda fröet legat och grott; nu, när olyckans var inne, utvecklade det sig med förfärande hastighet. Läkarne förklarade honom utom allt hopp, och han var nöjd dermed. Att få dö var hans enda önskan. Lyckligt för honom, att den ej gick i fullbordan nu, bitter och oförsonad som han var!

Annie hade under sin första förlofningstid hastigt blomstrat upp. Hon liknade en blomma, som saknat vatten; när hennes behof var uppfyldt, höjde hon åter stolt sin vissnade krona. Hon hade nu fått sin vilja fram.

Men — i längden ledsnade hon vid att vara fästmö. Olof var så besynnerlig, inte alls så som hon föreställt sig honom. Hon hade trott honom vara älskvärd och spirituel, i stället var han tråkig. Annie var en personifierad nyck: när hon trodde all genkärlek vara omöjlig, då hade hon älskat Olof med passion; när han fogade sig och älskade henne tillbaka, då förlorade han betydligt i intresse i hennes ögon; men när hon misstänkte, att han ej brydde sig så mycket om henne, men var nog beskedlig att vilja gifta sig med henne *ändå:* då var det omöjligt att stå ut med honom längre. Hvart hade den stora passionen tagit vägen? Den hade brunnit så häftigt, att den förtärt sig sjelf, och nu fanns icke en gång askan qvar; den hade blifvit bortförd i hvirfvelvinden af hennes nycker.

Men en återgång var nu för sen; Olof hade på sin höjd två månader att lefva på.

Och hvad gjorde den förblindade fadren under allt detta? Han sörjde öfver fostersonen, hvars aftynande han visst icke tillskref dottren, och han bannade sin afgudade älskling för hennes lättsinne, men så lamt och kraftlöst ...

Det var allt hvad den gamle krigsbussen förmådde öfver sitt hjerta.

Efter tre veckors vistelse vid Marstrand, kom det en brinnande längtan öfver Olof att få återse sitt barndomshem. Annie var föga böjd för att lemna badorten midt under det säsongen var som roligast; hon föredrog att stanna qvar. Majoren ville öfverlemna sin dotter i en annans beskydd och följa sin blifvande måg, men på Olofs enträgna böner afstod han derifrån. Olof skulle vara tillbaka inom fjorton dagar.

Han reste.

Majoren ångrade sig visserligen häftigt, att han gifvit efter och låtit honom, så svag han var, företaga den långa färden, men det var nu en gång gjordt — och att ändra det han en gång låtit passera, var ej enligt med hans grundsatser.

Olof var hemma — i sitt första hem, der han tillbragt sin tidigaste barndom och de lyckligaste ögonblicken af sin ungdom. Men huru olika var ej allt nu emot sist, när han skiljdes härifrån! Då hade han burit himmelen inom sitt bröst; nu stod han der plundrad på all lifvets glädje och med döden i hjertat.

Maria hade blifvit förberedd på hans ankomst. Om jag skall dö, hade han skrifvit, så vill jag åtminstone göra det omgifven af alla mina kära minnen ...

Hon emottog honom lugnt, utan något tecken till sorg annat än en andeblekhet öfver kinden. Men då han, den förr så själsstarke mannen, föll till hennes fötter och snyftade som ett barn, då kunde hon ej heller återhålla sina tårar. Det var ett sorgligt återseende.

— Låt mig få stanna här, tills allt är slut, bad Olof. Det kan ej vara långt qvar. Här blir det mig ljuft att dö.

Och han fick stanna. Den lilla vindskammaren stod putsad och beredd att som förr emottaga honom.

Nästa dag gick Olof, stödd på Marias arm, omkring i byn för att förnya gamla bekantskaper. Han ville visa, hurudan karl det blifvit af honom, sade han med ett vemodigt leende. Han fann nämndemannen i Storsättra, som han numera hette, sitta styf och hög och allvarlig vid bordet som förr; allt var sig temligen likt, och det fröjdade Olof. Blott Erik, den lille ostyrige, var borta. Då Olof frågade, hvart hans förre lille tuktomästare tagit vägen, blef Sven Nilssons ansigte ännu strängare, men han sade icke ett ord; mor Anna torkade så oförmärkt en tår ur ögat och suckade, men Edla sade: "Bror är i Amerika". Olof förstod, att det var ett ömtåligt ämne, hvarför han tillgrep ett annat. — Alla voro så nyfikna att få se "Tras-Olle", men få af hans gamla bekanta kände igen honom. Emellertid fann Olof mycket nöje i dessa återseenden.

Han hade blifvit lugnare och lyckligare, så snart han satt foten på barndomshemmets mark. Det var ett slags trollmakt, den utöfvade på honom. Vid Marias sida kände han sig så trygg; och under det hon upprepade för honom de lefnadsfriska, menniskovänliga läror, han en gång framställt till hennes nytta, kände han så småningom all bitterhet försvinna ur sitt hjerta. Förhållandet var omvändt: förr hade han varit lärare och hon lärjunge, nu var det han, som med uppmärksamhet lyssnade till de ord, han sjelf en gång yttrat och som Maria gömt i sitt hjerta som sin dyrbaraste skatt. Det var som om dessa vackra sanningar varit för honom alldeles främmande. Jag måtte hafva förändrat mig mycket, sade han. Jag känner inte igen mina egna tankar. Men småningom inför-

lifvade han sig åter med dem — Maria talade med en så öfvertygande enthusiasm, att hon måste hafva rätt.

Stackars Maria! För Olofs skull kunde hon tala med enthusiasm om jordelifvets glädje, fastän den i dessa ögonblick var långt, långt från hennes hjerta. Men han kunde ej få gå bort så olycklig, så bitter, så oförsonad med sin verld ...

— Huru allting har gått i fullbordan! sade en gång Olof med ett sorgligt leende. "Du är mer än jag — du skall lära mig bli någonting, ty du kan det" — så sade jag en gång profetiskt. Huru sannt det har blifvit! Utan dig hvad vore jag? En vingbruten och förtrampad stackars fågel, utan kraft att höja sig mot ljuset. Du har lärt mig lefva, och du lär mig dö.

Fjorton dagar hade förflutit, och derunder hade friden ånyo tagit sitt inträde i Olofs själ. Han gick med glädje sin sista förvandling till mötes. Döden är ju blott en födelse till ett nytt, ett bättre lif, sade han med fast tillförsigt. Och Maria, som såg hans stilla glädje, ville ej förbittra den genom något utbrott af den omätliga sorg, som sjöd inom hennes bröst.

En dag anlände ett paket till Olof. Det innehöll Annies förlofningsring jemte några få rader af hennes hand, hvari hon återskänkte honom hans frihet — "en gåfva, den du säkert länge efterlängtat", skref hon, med ett visst ångerfullt erkännande af sin egen oförmåga att qvarhålla hans hjerta.

— Tack vare henne, sade Olof, har du, min Maria, nu *rättighet* att tillsluta mina ögon.

Och han satte den återbekomna ringen på hennes hand.

— Vi skulle ändå få ega hvarandra — ända till döden skiljer oss åt, fortfor han och log på sitt vemodsfulla sätt.

Han skref några vänliga afskedsord till majoren och Annie; han hyste inga bittra känslor emot sin fordna fästmö — han var försonad med hela verlden, med sig sjelf och med Gud. Och det var Marias förtjenst — "utan dig", sade han, "hade slutackorderna af mitt lif afbrutits med en skärande disharmoni." —

Det var en underskön qväll mot slutet af Augusti. Olof hade stapplat uppför berget, för att ännu en gång — den sista — från sin älsklingsplats se solen gå ned. Naturen halfslumrade omkring honom. Snart skulle också han sofva.

Maria satt på ett framspringande klippstycke; Olof satt på den mjuka mossan vid hennes fötter och lutade det matta hufvudet i hennes knä.

— Tänk om vi åter vore barn som förr! sade han.

Maria log, men det låg en smärtans krampryckning i det leendet.

— Vill du höra en saga? sade hastigt den döende skalden. Vi skola åter drömma oss tillbaka i vår flydda barndom — vill du höra en saga?

Och utan att vänta på svar, började han:

— Det var en gång en liten blomma, som växte i en dal. Hon var ung och fager och blomstrade till sin Skapares ära, och daggdropparne glänste i hennes späda krona och himmelens englar speglade sig deri. Men så kom en mask och gnagde hennes rötter, så att hennes lifssaft började försina; hon böjde sitt hufvud och grät, och hon fann ej dalen så skön som förr — hon ville dö. Då kom en fågel flygande; han fann behag i den tynande blomman och han satte sig på en gren ofvanför henne och sjöng sina vackraste visor; han sjöng om Guds godhet, om menniskohjertats renhet och om den kärlek, som susar genom verldsaltet. Blomman lyssnade och kände ej längre den gnagande masken. Hon lyfte sin krona i ljuset, hon gladdes och doftade och ett rosenskimmer tycktes henne hvila öfver dalen som förut. Så lofvade de hvarandra evig trohet, och fågeln flög bort. Men snart blef han fången; man tog och satte in honom i en bur, der galler hindrade honom att blicka ut i Guds sköna natur och der luften var qvaf, så att han ej kunde sjunga. Nu var det förbi med hans glädje; han slokade vingarne och teg; alla hans visor voro glömda. Han hade nog lärt sig sjunga ännu bättre, om han fått vara fri. Så ängsligt han flaxade i buren! Till sist trodde han, att han skulle qväfvas derinne — han störtade sig gång på gång emot gallret för att komma ut, men han stötte endast emot — och slutligen nedföll han utmattad och flämtande. Då tog en barmhertig själ och släppte ut honom, men det var inte mycket lif qvar i den stackaren — han flög och flög genom dag och natt för att hinna sin älskling. Till sist fann han dalen och sjönk döende ned vid blommans fot. Så hade de inte väntat att få återse hvarandra. Nu var det slut med fågeln; hans visor hade för alltid förstummats, dem hade han

glömt under fångenskapen. Men blomman kunde dem, hon; och hon hviskade dem i den döende sångarens öra, och vid ljudet af de kära tonerna invaggades han i dödens sömn. — — — —

Olof tystnade och knäppte tillsammans sina händer likasom ett godt barn, som läser sin aftonbön. Han drog en suck — det var den sista. Den kämpande anden hade afskakat sina bojor och ilade på lätta vingar upp till sitt urhem.

Och den lilla blomman?

Hon bleknade allt mera och fällde sina kronblad ned öfver sin döde älskling.

Och så var den sagan slut.

På Vikberga kyrkogård restes, när våren kom, ett snöhvitt marmorkors, hvarpå, enligt den aflidnes vilja, blott lästes detta ord:

"Tras-Olle."

Maria.

— Jag får säga, att du visar en besynnerlig liknöjdhet i denna sak, min käre Adolf, sade lagmanskan Stjerne och borrade sig djupare in mellan de svällande vagnskuddarne. Gossens väl borde ligga dig varmare om hjertat, tycker jag; han är ju din köttslige systerson. Stackars Arne! Hade han intet annat stöd för sin varma kärlek, än sin tröge herr morbroder, så fruktar jag, att han kunde säga allt hopp farväl. Lyckligtvis...

— Lyckligtvis har han sin tant, som...

— Inte är trög.

— Nej, det må Gud veta.

Det låg någonting odrägligt retsamt i den resignerade suck, hvarmed lagman Stjerne beledsagade sina ord. Den ömtåliga äkta hälftens annars förnämt bleka kind fick en skiftning i violett och hennes ögons sprakande glans bådade intet godt; lagmannen inväntade lugnt stormen med de feta fingrarne sammanknäppta och hufvudet vändt åt sidan. Han räknade tydligen popplarne i allén, der vagnen rullade fram.

— Om inte menniskan der på kuskbocken hörde oss, så skulle jag säga dig en sak angående din tröghet och min rörlighet, sade slutligen lagmanskan med majestätisk värdighet. Lemnom emellertid detta ämne... låtom oss i stället tala om den stackars Arne och hans förhoppningar. Gossens hängifna, oegennyttiga kärlek har verkligen anslagit en och annan öm sträng i mitt hjerta — Jonsson, slå då inte de stackars hästarne så förskräckligt! mina nerver tåla inte vid det der oväsendet — tänk, fattig som han är, att vilja gifta sig med en ännu fattigare, som dertill inte ens har någon ställning i samhället. Det är riktigt vackert. Jag läste häromdagen i en roman någonting i samma genre. Jag vet ingenting mera poetiskt och rörande, än den der gamla historien om "en koja och ett hjerta."

— Hm, mumlade lagmannen och räknade fortfarande popplarne, när vi gifte oss, då tyckte du, att mitt ståtliga Vikberga var mycket mera poetiskt och rörande.

Lagmanskans svar var endast en förkrossande sidoblick. Hon hade alltid samma djupa respekt för Jonssons fina hörselorganer.

— Kärlek! hviskade hon med smältande ton och lyfte ögonen mot vagnstaket. Kärlek, ungdomlig, solvarm, rosig kärlek... vid blotta tanken derpå blir jag tjugu år yngre.

— Då är det skäl i att aldrig tänka på något annat, interfölierade lagmannen, som ännu alltid litade på kuskens närvaro.

Men lagmanskan hörde ingenting; hon invaggade sig allt mer och mer i de drömmar, hvari den föryngrande tanken hade försatt henne; först då alléen var slut och vagnen svängde ut på stora landsvägen, spratt hon upp och ropade med matt och klagande stämma:

— Jonsson, du vet, att mina nerver inte tåla sådana der hastiga svängar!

Derpå fortfor hon med lidande ton:

— Jag är så känslig som en sensitiva — en fläkt, ett vidrörande, och kronbladen falla.

Och hon höjde vemodsfullt sina penslade ögonbryn och lät sin ljufva, svärmande blick irra utåt nejden. Slutligen stannade den vid skolmästareboställets röda knutar, som tittade fram bakom träd och buskar.

— Jag får en idé, sade hon. Jag vill besöka Arnes tillbedda.

— Men vi skulle ju fara ner till prestgården —? invände lagmannen.

— Jonsson! kör ner till skolmästargården! var den älskvärda fruns indirekta svar.

— Min älskade Arne — måtte jag kunna verka något för hans lycka! suckade hon andäktigt. Jag håller af den gossen som min son.

— Annat sade du för ett år sedan, när han var kär i Hortense, sade lagmannen.

— Det är en annan sak. Hortense passar inte för Arne.

— Numera. Men för två år sedan, då passade hon.

Lagmanskan såg på sin man med en min af ädel stolthet.

— Om du menar någon *låghet*, så förskona mig från att höra den, sade hon isande kallt.

— Jag menar bara, sade den beskedlige mannen helt oskyldigt, att Arne *då* hade sina hundratusen qvar, medan han nu deremot förlorat dem genom sin process. Det är derföre som nu Maria Ivarsson passar bättre.

På en så stupid slutsats *kunde* naturligtvis ett fruntimmer med någon aktning för sig sjelf ej svara. Lagmanskan ryckte på axlarne med en medlidsam min, svepte med öfverlägsenhetens majestät kappan omkring sig och lutade sig beqvämt tillbaka i vagnen. *Så* hämnas en förolämpad sensitiva. Lagmannen borde verkligen känna sig förödmjukad.

Men lagmannen var nu en gång för alla en låg, känslolös, träaktig varelse; han gnolade halfhögt på en Bellmansvisa och — såg inte förödmjukad ut alls!

Emellertid hann lagmanskan ej länge tänka på den effekt hennes teaterfint borde ha gjort, ty vagnen stannade och hennes äreförgätne man hoppade ur.

Hon svepte om sig alla sina shawlar, räckte ut handen och sade otålig:

— Nå, hvarför lyfter du mig inte ur vagnen?

— Bevare mig Gud! smålog lagmannen. Ett vidrörande — och kronbladen falla.

Den sårade stoltheten gjorde ett underverk: lagmanskan tog fart och hoppade ur vagnen utan all hjelp. Det hade visst aldrig händt förr.

— Se, det gick! sade lagmannen godmodigt skrattande.

— Du behöfver inte följa mig, min vän, sade hans hustru i blid och mjuk ton, ty kusken hörde på. Jag vill inte, att du för min skull skall sakna något nöje; pastorns brädspel väntar dig. Skicka hit vagnen sedan, så får den föra mig hem.

Hon draperade sina shawlar omkring sig och inträdde i huset.

Rummet, hvari hon befann sig, var litet, men snyggt och prydligt möbleradt; öfverallt i den minsta småsak röjde sig denna behagliga smak, som gör sig gällande, om än medlen äro aldrig så små. Spiseln var hvitmenad och klädd med doftande björklöf, mellan hvilka blåkint framtittade. Fönstret stod öppet och insläppte den friska sommarluften och det vänliga solskenet; en nyss utsprucken törnros tittade nyfiken ut genom rutan till sina vänner ringblommorna på rabatten utanför stugan, och grönsiskan i buren drillade för sin fagra vän så vackert han kunde.

En gumma satt på en hög pall och stickade; en stor grå katt vid hennes fötter fulländade taflan.

Lagmanskan kom vid åsynen af denna interiör genast att tänka på en högst förtjusande idyllisk bit i den sista romanen hon läst.

— God afton, min goda gumma! helsade hon med nedlåtande vänlighet.

Den gamla såg upp, men fortfor att sticka. Hon betraktade den främmande genom glasögonen och svarade till sist ett halft motvilligt: Guds fred!

— Ni har inte er brorsdotter hemma? frågade lagmanskan.

— Nej?

— Hvar finnes hon då? Kommer hon snart hem?

— På kyrkogården. När det qvällas.

— Ni är fasligt fåordig, min gumma lilla. Det låter som ni skulle vara rädd att tala ett ord för mycket.

— Det finnes nog de som tala fåviskt ändå, svarade gumman med sin entoniga röst, som lät likt begrafningssång. Edert tal skall vara ja, ja, och nej, nej. En öppen mun kommer förargelse åstad, men den som tiger syndar icke.

Lagmanskan tycktes något generad för de oväntade lärdomar hon fick.

— Månne det är värdt att jag väntar på er brorsdotter? frågade hon.

Gumman såg ut genom fönstret och svarade:

— Solen är nära nere nu. Längre brukar Maria sällan dröja. Hon bör vara här snart. Vill ni vänta, så har ni der en stol.

Och hon fortfor att sticka, obekymrad om hennes gäst efterkom vinken eller ej. Lagmanskan var trött; hon slog sig ned på den anvisade stolen vid fönstret och funderade hvad hon skulle säga åt den buttra värdinnan. Till sist började hon fråga om Marias lefnadsomständigheter, om hennes faders nyligen timade död o. s. v., men hon erhöll blott entoniga och lakoniska svar. Alla upplysningar hon fick var att den sista tiden hade tillfogat Maria två oersättliga förluster: först hennes trolofvades, "Tras-Olles", död, hvaröfver sorgen ännu ej hunnit gro igen i hennes sinne, ehuru gräset redan grott en hel sommar på hans graf; vidare hennes blinde faders bortgång — ett slag, hvarpå hon väl haft tid att bereda sig, då

den gamle under hela det sista året varit sängliggande sjuk; att Maria efter dessa båda hemsökelser varit så nedböjd och förkrossad, att hennes gamla faster måste komma och taga vård om henne, men att hon numera var så pass återställd till själen, att hon börjat åter blifva sig lik — allt detta visste ju lagmanskan förut. Det var någonting hon ville veta — men om just detta något iakttog den gamla läserskan en envis tystnad. Hon hade icke hört, att Maria skulle på nytt förlofva sig, och hon kände ingen ung herre med namnet Arne Tureson. Föröfrigt fortfor hon att sitta stel och trumpen med sin stickstrumpa, utan att förändra en min — det låg någonting obehagligt, någonting hemskt i hela hennes företeelse. Lagmanskan kände redan sina nerver angripas. Hon ångrade nästan att hon icke följt med till prestgården. Hon funderade på att till fots tillryggalägga den korta vägen hem, men så kom hon ihåg sin svaga helsa; den svala aftonluften skulle kunna ådraga sensitivan snufva och bröstvärk. Hvad var att göra?

I detta kritiska ögonblick inträdde Maria.

Det var hon och på samma gång icke hon. Denna bleka, böjda varelse med den trötta blicken och de insjunkna kinderna, var blott en skugga af den Maria, som för ett år sedan full af jublande, liffull och vårfrisk glädje öfverlemnade sig åt de skönaste drömmar om sällhet. Ett år kan sköfla många förhoppningar. Ett ungt hjerta behöfver ej mycket sol för att slå ut i blom, men det behöfver ej heller mycket mörker och köld, förrän alla blommorna vissna och dö. Maria var ännu ej tjugu år, men hon var redan gammal nog att hafva ledsnat vid det tomma arlequinsupptåg, som kallas lifvet. Man åldras fort, när man blott inandas sorgens kalla grafluft.

Maria visade ingen förvåning vid lagmanskans åsyn. Hon hade utstått för många själsskakningar för att vara åtkomlig för någon obetydlig sinnesrörelse. Hon kunde sörja, men hon kunde icke förvånas. Hennes helsning var kall och tankspridd.

Lagmanskan granskade Maria med ovanligt intresse — det ättiksura intresse, hvarmed en egenkär qvinna betraktar en annan qvinna, som är ansedd för att vara vacker — och hon fann genast, att ryktet hade öfverdrifvit. Hårets guldglans och ostyriga vågor qvarstodo visserligen obestridliga, sedan allt annat var utdömdt, men den nordiska skönheten är ju ej längre på modet. Hortense hade de yppigaste svartbruna

lockar, precist som hennes mor i sin ungdom haft. Nog af — jemförelsen hade utfallit till Marias nachdel — hon såg ingenting ut, det var afgjordt, och lagmanskan höll henne räkning derför. Hon hade ej fått påräkna så många förbindliga leenden och hjertliga handtryckningar, om hon varit vacker. När allt kommer omkring, är det våra medmenniskors små svagheter, som ofta bestämma vår ställning till dem.

— God afton, min söta vän! sade lagmanskan i sin nådigaste ton. Jag har länge väntat på er. Jag har kommit för att underrätta mig om er helsa — ni ser ännu helt sjuk ut efter allt hvad ni genomgått. Men vi skola inte tala om detta smärtsamma ämne — mitt egentliga ärende är någonting helt annat, någonting mycket grannlaga — som jag helst skulle önska anförtro åt er ensam.

Hon kastade en menande blick på den stickande gumman.

— Kanske lagmanskan behagar göra ett slag i vår lilla trädgård? frågade Maria.

— Ja... jag vet inte... aftonluften är kanske inte så lämplig för min svaga helsa. Kunna vi inte gå upp på vindsrummet?

— Nej, inte dit, afbröt Maria hastigt.

Det hade varit Olofs kammare, så ofta han gästade i Vikbergabyn. Maria hade ej varit derinne sedan hans död.

— Nå väl, återtog lagmanskan fogligt, solen är ännu inte nergången — jag vill våga försöket. Det kan ännu inte vara någon kyla att tala om — ack, hjelp mig med shawlen — tack! så der... nu är jag färdig.

Hon pelsade på sig alla sina ytterplagg, sade farväl till den gamla och trädde ut i trädgården, lätt stödd på Marias arm.

Det var en liten täppa, full af ringblommor och jasminer. Lagmanskan fann den vara "ett litet paradis", inandades med hufvudet på sned och ögonen halfslutna den balsamiska jasmindoften, bröt med barnsligt koketteri en rik klase och fästade den i sin hatt, klappade sina små handskbeklädda händer och var helt näpen. Idel öfversvämmande ljufhet.

— Hvad ni måtte trifvas väl i detta lilla eden! utropade hon och såg sig omkring med en svärmisk blick. Blommor och solljus och frid! Jag drömmer mig vara i ett af de tjusande små blomsterhem, som den hänförande madame de Genlis tecknar så hänryckande skönt. Fattas bara en Celadon. Men

det är sannt, Celadon befinner sig för närvarande i Dalarne. Har ni haft några underrättelser från den stackars Arne?

En flygtig skiftning drog öfver Marias kind.

— Nej, sade hon. Inte sedan han för en månad sedan lemnade trakten.

— Ni var inte rätt snäll emot min gosse den sista tiden, sade lagmanskan och hotade lekfullt med fingret. Stackars gosse, han som förr var så glittrande glad! Ni gjorde en riktig tvärvigg af honom till slut. Han blef tråkig, som alla förälskade, han miste sitt goda humör och hängde hufvudet, som alla försmådda friare. Och det var er skull. Jag har kommit för att banna er för det.

— Min bästa fru, afbröt Maria med trött min, hvarföre beröra ett ämne, som bör vara obehagligt för oss begge?

— Ni hyser då en sådan motvilja emot min stackars Arne, att ni inte ens kan uthärda att hans namn uttalas? Medgif, att ni går bra långt. Hvad är hans brott? Att han vågat förälska sig i er — se der alltsammans.

— Nej, det är inte alltsammans, svarade Maria. Han har också fordringar. Han vill rycka mig ur min sorg, som är min rättighet lika väl som den är min enda glädje ... han vill göra allt det förflutna, som jag älskar, främmande för mig, han vill med våld drifva mig bort från en graf, som jag aldrig, aldrig skall öfvergifva, och påtvinga mig en kärlek, som jag inte kan fatta — jag önskar ingenting annat, än att få vara ensam och ostörd ... hvarför lemnar man mig inte i ro?

— Tillåt mig säga er, min lilla vän, att ni är bra nog egoistisk. Ni vill inte göra någonting för andras lycka, blott ni sjelf får vara i fred.

— Jag vet det ... jag är elak och hårdhjertad, men det är inte mitt fel. En gång hade jag en, som visade mig vägen jag hade att gå, men han är borta nu. När ens ljus slocknar, så står man i mörkret, det är en enkel sak.

— Stackars barn!

— Beklaga mig inte. Många äro olyckligare än jag. Jag har ännu någonting att hoppas. Jag har knotat öfver min lott, men nu är jag nöjd dermed. Nöjd eller snarare liknöjd. Jag väntar.

— Hvad väntar ni då?

Marias blick hade någonting öfverjordiskt, då hon svarade:

— Ett nytt, ett klarare ljus.

Lagmanskan hade ingenting att svara. Hon hade icke väntat sig Maria sådan. Hon kände otydligt med sig, att hon stod inför någonting högt och sublimt, för hvars strålljus hennes egen obetydlighet sjönk till ett intet. Olyckan har sitt majestät och det imponerar ofta vida mera än maktens och kunglighetens. Lagmanskan kände sig underlig till mods; hon var icke van att sjelfmant träda i skuggan.

Hon afbladade nästan förlägen en afbruten ringblomma och sade slutligen:

— Men skulle inte detta ljus stråla mindre klart för er, om ni mötte det med vissheten om att här nere en menniska funnes, som ni kunnat göra lycklig, om ni velat uppoffra er, och som er egoism beröfvat all lifvets glädje?

— Sådana uppoffringar kan ingen fordra, sade Maria upprörd. Nej, det vore för mycket.

— Men tillfredsställelsen att hafva handlat rätt är väl också värd något.

Maria tycktes ej höra. Hon stirrade utåt rymden med en frånvarande min.

— Att hafva varit *hans* och kunna blifva en annans — nej, det är omöjligt, mumlade hon.

— Dessutom, tillade hon efter en stunds paus, är ej denna uppoffring af nöden. Arne skall glömma mig. Hans natur är ej särdeles djup, och han känner mig för litet för att vara allvarligt fästad. Han är lättsinnig, han skall ej ha svårt att glömma.

— Och hvaraf sluter ni att han är lättsinnig? sporde lagmanskan i en ton af förtrytelse.

— Af den gudlösa glädje han ännu kunde visa, när han var här för att till mig framföra sin döde väns helsningar — han visste icke, att jag träffat honom senare. Han kunde le och skämta, det skall jag aldrig förlåta honom. Olof var likvisst hans vän. Hvarje hans leende skar i mitt hjerta som en dolk och jag ryste, när jag hörde honom tala fåvitska, syndiga ord — — han är ett verldenes barn och den onde fienden grinar bakom hans leenden —

Hon tystnade och skakade på hufvudet till tecken af sin motvilja för de minnen hon frammanat. Men lagmanskan sade med en hvass blick:

— Man har berättat mig, att ni var läserska och jag har inte trott det — men nu har jag hört det med mina egna öron.

Maria blef tankfull.

— Kan väl vara, sade hon och ryckte mekaniskt upp mossan på stenhällen, der de suto. Kalla det hvad som helst, det qvittar mig lika. Jag bryr mig numera om litet nog — det har blifvit så tomt och ödsligt omkring mig och inom mig — jag undrar ibland, om jag verkligen lefver eller om jag ligger i den svarta mullen och drömmer allt detta, som händer omkring mig. Jag tror, att det vore bäst så. Grafven har någonting mäktigt lockande — en ro, som ej störes af stormarne häruppe — att få slumra stilla i afbidan på ett saligt uppvaknande — att hafva räddat sig undan från oron och fikandet och ondskan här i denna verld, som dock inte är någonting annat än fåfänglighet och tomhet... ja, *det* vore en lott, som vore värd att önska.

Hon hade låtit sitt hufvud sjunka ned mot bröstet, under det hon för sig sjelf nästan framhviskade dessa ord. Hon fortfor:

— Och när jag tänker på, att jag kanske har ett långt lif framför mig — kanske liksom den gamla derinne en gång skall grånad och med förfruset hjerta förgäfves längta efter att få gå min upplösning till mötes — när jag tänker på, att jag ännu har år, kanske årtionden att tillryggalägga, innan min befrielsetimma slår — då häpnar jag och känner lifvets börda ännu tyngre. Hvarmed skulle jag fylla år, jag som fruktar för tomheten af nästa timme? Jag är en onyttig och vissnad ogräsplanta, som står här utan ändamål — hvarför rensas jag inte bort?

— Ni bedrar er, Maria, inföll lagmanskan, som nu hade hunnit repa mod. Ni är inte onyttig, ni är inte utan mål: ni kan göra en medmenniska lycklig. Så länge man ännu kan detta, är man inte fullkomligt mogen för benrangelsmannens lia. Välan, så inse då, att ni ännu kan verka... foga er i att utgöra en annans hela sällhet, och ni skall få se, att det som är vissnadt, ännu kan blomstra upp. Ni klagar öfver tomhet och att ni ej vet hvarmed ni skall fylla de år, ni ännu har att lefva. En god gerning — vore inte detta ett innehåll som dugde? Och var säker om, att den skulle återfalla på er

sjelf — ni uppoffrar er, men finner till slut, att det inte varit någon uppoffring; ni gör en annan lycklig och ni slutar med att känna er lycklig sjelf.

Maria såg upp och for med handen öfver pannan.

— Ni får inte tala så der — ni skulle kunna göra mig villrådig, sade hon. En god gerning! Men är det då så säkert, att den vore god? Om Arne kunde glömma mig och i stället böja sin håg till fröken Hortense, som ju älskar honom ...

— Det är inte sannt! afbröt lagmanskan hastigt. Har han kunnat inbilla er någonting sådant? Hortense! Jo, jag tackar — han har sina inbillningar, min kära Arne. Min dotter egnar honom en ljum, systerlig tillgifvenhet på sin höjd ... de ha varit mycket tillsammans i sin tidigare ungdom ... men *aldrig* har något intimare förhållande varit dem emellan, det försäkrar jag er heligt.

Lagmanskans försäkringar voro så ifriga, att en skarpsyntare än Maria genast skulle dragit deras värde i tvifvelsmål.

— Nå, så kunde han väl vända sina tankar till en annan flicka, återtog Maria. Han är så bildad, så förnäm emot mig, obetydliga — vi passa inte tillsammans. Hans slägtingar skulle se mig öfver axeln.

— Jag är hans slägting, och är det inte just jag, som ber för honom?

— Vi äro så olika, invände Maria. Han så liflig, så verldsligt sinnad och jag — nej, det går icke. Han måste glömma mig.

— Men jag säger er, att han aldrig kan det, vidblef lagmanskan, som ej ville släppa det öfvertag, hon höll på att få. Jag har det af hans egen mun. Han sade det sjelf till mig om dagen, när han reste härifrån, efter att hafva blifvit afvisad af er: Tant, sade han, nu är det slut med den galenpannan Arne, sade han. Hon, som jag älskar, har tillbakastött mig — men huru som helst, blir hon än aldrig min, så går hon ändå aldrig ur min håg, sade han. Och minnes ni inte, så kär han höll er! Han kom vid snösmältningstiden, för att framföra till er sin väns helsning, och for inte härifrån förrän vid midsommar. Och den tiden, inte sågo vi honom mycket vid herrgården, det må Gud veta. Sedan dess har han vistats i Stockholm för sin process' skull, som han just i dessa dagar förlorat, och med den hela sin förmögenhet. Stackars Arne, nog var det ett hårdt slag för honom, men det

bekom honom dock inte så mycket, ty han var redan förut genom er hårdhet så nedslagen han kunde bli.

I detta ögonblick kom ekipaget tillbaka från prestgården och stannade på vägen strax bredvid skolmästarebostället. Prosten hade icke varit hemma, och nu var lagmannen här igen för att hemta sin hustru.

— Skada att vårt samtal skulle afbrytas, sade lagmanskan, i det hon steg upp och ordnade sina shawlar. Det får väl fortsättas en annan gång. Kom upp till herrgården ibland, så få vi språkas vid. Jag väntar just i dagarne bref från Arne, och jag har föresatt mig att visa er det. Farväl! Låt ingenting grumla det intryck, jag ser, att mina ord redan gjort på er. Ni skall nog, hoppas jag, till sist finna, att jag har rätt. Au revoir alltså! Jag väntar er med otålighet.

Lagmannen väntade också med otålighet. Han var vid dåligt lynne till följd af det omintetgjorda spelpartiet. Hans hustru var deremot vid det briljantaste humör i anledning af vissa förhoppningar, hon börjat nära. Det stod skrifvet i stjernorna, att dessa två makar aldrig skulle sammanträffa vid ett lynne. Alltid skulle det vara något smolk i mjölken.

Lagmanskans första göromål, då hon ändtligen blifvit instufvad i sitt hörn och vagnen satt sig i rörelse, var att med den älskvärdaste min i verlden beklaga mannens otur och fråga efter orsaken till prostens bortovaro.

— Åh, svarade den vresiga äkta mannen i föga älskvärd ton, det hade fallit prostinnan in att fara till staden för att helsa på sina sqvaller-systrar, och prosten naturligtvis — som lydig äkta man naturligtvis — för husfridens skull — f-n anamma! — hade måst följa med. Jag önskar den onde toge alla nyckfulla och hersklystna käringar hem till sig, så blefve vi qvitt dem — men han har väl inte rum för flera än han har, kan jag tro. Vi få väl dras med våra.

Lagmanskan fick plötsligen en nerv-attack och tillslöt ögonen med ett lidande uttryck.

— Åh, mina nerver, hviskade hon med döende stämma. Du talar så högt, att jag spritter till vid hvartannat ord — aftonluften har inte varit rätt helsosam; jag mår illa . . .

Lagmannen ämnade svara med en spetsighet, men då kände han plötsligt sin hustrus hårda fingrar gripa i hans arm och hörde henne hväsa i hans öra:

— Tag dig i akt för "elaka och hersklystna käringar", du! Och kom ihåg Jonsson på kuskbocken!

Detta oemotståndliga argument bragte lagmannen till tystnad. Möjligen föresväfvade honom också tanken på den sparlakanslexa, han hade att vänta vid hemkomsten — och som heller inte uteblef, efter hvad historien förmäler.

Efter lagmanskan Stjernes besök i skolmästaregården hade en viss förändring försiggått med Maria. Hon stängde sig inne på den lilla vindskammaren, hvilket hon förr aldrig gjort; hon tillbragte hela timmar på kyrkogården vid Olofs graf, och det var då ingenting ovanligt, men väl att hon återkom derifrån med detta tveksamma, underliga uttryck i sitt ansigte. Under några dagar grät hon mycket; öfver hela hennes väsen låg ett drag af oro och oklarhet. Den gamla gumman, hennes faster, satt stel och hemsk på sin stol och frågade ej det ringaste efter brorsdotterns sorg; hos henne var ingen tröst, intet råd att vänta. Och Maria behöfde beggedera. En söndag hemkom hon från kyrkan mer än vanligt upprörd; prosten hade talat om en kristens rätta tröst under sorg och bedröfvelse; bland annat hade han yttrat:

"Du, som tror dig hafva förlorat allt och hafva gjort upp din räkning med denna verld, se dig omkring bland dina medbröder! Ser du då blott en enda, hvars smärta du kunde lindra genom din ömhet, ditt deltagande, blott en enda, för hvilken du kunde vara nyttig — då har du ännu mycket att uträtta i detta lifvet. När allt annat är borta, så står dock pligten qvar, och dess uppfyllande skänker oss en glädje, så ren och oblandad, att vi ej längre känna de sår, olyckan tillfogat oss."

Hvem inlade dessa ord i prostens mun? Det var ju som om de varit rigtade enkom till Maria! De förfelade icke heller sin verkan.

Följande dag gick hon till herrgården, men det var med dröjande steg. Ett tungt, nedslaget uttryck hvilade öfver hennes drag; det var spår af den strid, som försiggått i hennes inre och som utmattat henne. Vid grinden, som ledde upp till gårdsplanen, stannade hon och lutade sitt trötta hufvud emot jernstängerna; hon behöfde hemta krafter, innan hon ånyo utsatte sig för faran af lagmanskans öfvertygelseförmåga. Och

som en fara ansåg hon det ännu; hon visste, att det var en uppoffring, man fordrade af henne — och en uppoffring, hvartill hon befarade sig ej kunna neka, emedan hon allt mer och mer började anse den som en pligt. Pligtkänslan hade ju fordom styrt hela hennes lif och öfvervunnit hvarje annan känsla, hvarmed den kommit i konflikt — hvarför skulle den nedtystas nu?

Men huru länge hon stod, så blef hon allt underligare till mods. Hon kände sina krafter försvagas i stället för att stärkas. Hon önskade sig vara långt borta, der ingen kunde tala till henne om dessa pligter, som det var så svårt att uppfylla, och hon hade redan lyft foten för att återvända samma väg hon kommit, då en betjent närmade sig henne och framförde lagmanskans uppmaning att hon ändtligen skulle komma upp och inte längre stå vid grinden. Husets herskarinna hade märkt henne från sina fönster.

Omöjligt att undkomma. Maria kastade sig med förbundna ögon midt i gapet på den hotande faran.

Hon stod inför lagmanskan, blek, med förstördt utseende, men med ögonen lågande af ett slags vild beslutsamhet.

Lagmanskan var i dag idel solsken och smekningar. Hon satte nästan med våld ner Maria i den beqvämaste emman, tryckte hennes händer och uttryckte med en högst intagande barnslig naiveté sin förtjusning öfver att se henne.

— Jag vet inte, hur det kommer sig, sade hon och log sitt ljufvaste leende, men jag känner mig så mäktigt dragen till er, mitt söta barn. Kanske är det för att vi skola bli slägt. O, hvad vi skola blifva goda vänner! Ni skall lära känna mig, och jag slår vad om att ni skall komma att hålla af mig; ser ni, fastän jag ej är så ung som ni, så har jag ännu det ömmaste, varmaste, känsligaste hjerta... till sist skall ni finna, att också jag kan vara tjugu år. — Men det är sannt, jag glömmer ju Arnes bref, som kom i går afton — här! Vill ni, att jag skall läsa det för er?

Och utan att afvakta svar började hon sin läsning. Innehållet af Arnes skrifvelse var följande:

"Bästa tant! Vänta i dag inte hvarken många eller sammanhängande meningar från mig. Jag är plågad och anfäktad från alla håll. Man unnar mig ej en minuts ro. Jurister med tjocka pappersluntor och långtrådiga andraganden möta mig

hvart jag vänder min blick. Man vill förmå mig att väcka ny process, men efter allt utseende att döma skulle det endast föra till nya omkostnader och nytt bråk, utan att leda till målet. Processen är ju en gång förlorad och mina pengar i min motparts händer; hvartill tjenar det att bråka, om jag också är säker på att ha rätten på min sida? Jag står inte längre ut med allt detta gräl och hufvudbry för några lumpna tusentals riksdalers skull; heldre svälta ihjäl, än tråkas ihjäl af jurister. Nog af, fattig är jag och fattig blir jag.

Det ginge väl an, om jag inte också vore så fattig på mod och hopp, som jag är. Tant vet hvad jag menar. All min lefnadslust är borta; jag tror visst, att jag inte skrattat en enda gång på hela denna långa sommar. Då kan man förstå, huru det är med mig. Jag är en ledsam och hängsjuk stackare numera, som ingenting kan ta sig för att åter blifva sig sjelf. Hvartill skulle det tjena? Hvartill tjenar det att arbeta? För hvem skulle jag arbeta? Hvartill tjenar det att vara glad? Hvem deltar i min glädje? Nej, verlden är usel, det har jag kommit under fund med, och värst af allt är qvinnoslägtet. Tvi! Jag stänger in mig på en vindskammare långt ner på Söder, skrifver rent, röker min pipa om söndagarne, föraktar menskligheten och dör som gammal ungkarl.

Hur är det med Maria? Tant skrifver alltför litet om henne. Är hon botad från sin sorg ännu? Har tant sett henne nyligen? Jag är säker om, att tant sett henne på kyrkbacken om söndagarne. Tant är inte snäll, som ej håller sitt löfte att tala om henne. Men så der är det, ingen bryr sig om mig numera.

Jag vore nöjd, om också blott en enda gjorde det. Men det lär jag få vänta på. Tro inte, att några underrättelser från henne skulle göra något ondt, nej gudbevars! Jag kan inte bli eländigare än jag är, och i alla fall tänker jag aldrig på någon annan än henne, antingen tant skrifver om henne eller inte. När jag går på gatorna här i Stockholm, så tycker jag mig se hennes ansigte under hvarje hufva, och när mina jurister tuta sina ohyggliga träaktigheter i mina öron, så klingar der alltid en klocka, som ljuder öfver alltsammans och hon låter: Maria! Ja, det är ett elände! Jag önskar jag vore ifrån alltsammans. Åtminstone tycker jag tant kunde tala om för mig, om hon lagt af sorgdrägten eller inte; svart klädde henne så bra.

Seså, nu har jag en häradshöfding här igen och med en papperslunta under armen, som ser helt olycksbådande ut. Jag tror att jag reser ifrån alltsammans och far ner till Vikberga, men der blir jag kanske ej väl emottagen. Kanske plågas hon af min närhet. Skrif till mig och säg, om tant tror, att hon skulle känna sig på något sätt besvärad, om jag komme ner till er. I så fall stannar jag häruppe, det må bära eller brista, ty heldre än att bedröfva henne, vill jag ett helt år utan rast gå igenom rättshandlingar med mina plågoandar.

Farväl, tant! Helsa morbror och Hortense och skrif snart ett innehållsrikt bref till mig och svara med detsamma, om tant törs göra i ordning blåa gästrummet åt

sin tillgifne, men odräglige

Arne."

— Huru rörande är inte hans belägenhet! utbrast lagmanskan pathetiskt, i det hon sammanvek brefvet. Så enkelt och barnsligt och trohjertadt, men just derföre så rörande! Han förstår inte att lägga sina ord, så att de klinga väl, men var säker om, att det ligger dubbelt så mycket på botten, som han inte vill eller kan uttrycka! Här till exempel: "hvem deltar i min glädje?" Hvilken afgrund af smärta spårar jag inte under de enkla orden! och här: "kanske plågas hon af min närhet" — — hvilken stilla undergifvenhet, hvilken högsinnad, sjelfuppoffrande kärlek uttalar sig icke i denna fras! Det är någonting Cottinskt, ja jag skulle nästan kunna säga Byron'skt i hans sätt att uttrycka sina qval.

Dessa lagmanskans kommentarier voro icke af nöden. Maria var redan tillräckligt uppskakad af sjelfva brefvet. Hon hade icke väntat sig denna rörande hängifvenhet, denna djupa, fastän återhållna smärta. Hon kände sig nära att duka under för faran. Tusende olika tankar tumlade om i hennes hjerna; hon kände sig villrådigare och öfvergifnare än någonsin. Och ingen enda fast stödjepunkt i allt detta vacklande.

Förvirrad reste hon sig upp och ville aflägsna sig.

— Ack, låt mig gå! bad hon. Jag måste öfverlägga i ensamheten . . . jag kan ingenting säga, ingenting besluta . . .

— Blott ett ord! afbröt lagmanskan och höll henne fast. Skall jag låta honom komma eller inte? Är ni, som han så ödmjukt frågar, plågad af hans närhet?

— Nej . . . låt honom komma, men lemna mig blott i ro!

Ett ögonblick ... och hon var borta.

Lagmanskan log ett triumferande löje.

— Jag har henne! tänkte hon. Ännu blott några anfall och de äro förlofvade. Hortense skall bli förtviflad, men må det svida medan det svider! Man skall väl något straff ha, när man går och förälskar sig i en, som är nog dum att förlora sin förmögenhet på en process. Det hade just varit klokt att ge bort sin enda dotter åt en fattiglapp! Nej, man skall visa, att man kan skapa händelserna till sin förmån, som man vill. Och hittills har det lyckats mig. Måtte blott fortsättningen hålla hvad början lofvat! Jag har ingen ro, förrän jag ser den käre Arne förenad med sin Maria.

Och med dessa tankar gick lagmanskan att hålla en föreläsning för sin dotter om oförsigtigheten af att bli kär utan att hafva försäkrat sig emot sådana fataliteter som ruinerande processer.

Sommaren stod på höjden af sin fägring. Det var nyss före slottertiden; ängar och hagar och buskar hade ännu i behåll sin ljusa saftiga grönska, som dock stod och väntade på lian. Blomsterdoft och fogelsång och ljumma vindar mötte en öfverallt. Vikberganejden utvecklade en sällsynt skönhet, i synnerhet för den som stod på berget och skådade ut öfver trakten. Skogen vajade sina stolta furor i majestätiskt lugn; det såg så fridfullt ut derinne, isynnerhet när solen kastade sitt vänliga skimmer in mellan tufvorna och förgylde den blommande ljungen; och vid brynet af skogen låg byn med sin prägel af idoghet och hemtrefnad. Den lilla strömmen, som hade sina källor i berget, rasslade munter och glittrande genom byn och vidare utåt slätten genom lunder och ängar, tills den förenade sig med den klara insjön, som låg så vackert inbäddad mellan hängbjörk och asp och rönn. Och så längst bort vid synranden höjde sig blånande berg, som lågade i purpur och guld, när aftonrodnaden bredde sig öfver dem. Det var ett äkta svenskt landskap af den friska natur, som kommer betraktarens bröst att vidgas och hans håg att lyssna och hans känslor att förädlas. Det är en välsignelse att veta sin hembygd prydd med naturens milda fägring, och folket i Vikbergabyn erkände det också med tacksamhet.

Alla — utom Maria. Hon gick fram sitt lif som med förbundna ögon och tillslutet hjerta. Allt intresse var borta. Hon förundrade sig ibland öfver att hon verkligen lefde. Det hade kommit öfver henne en matt, dödlik dvala, som hon ej kunde skaka af sig. Om hon någon gång vaknade derur, så var det för att se allt med vämjelse och leda. Saken var den, att det hade någonting väsendtligt och lifsuppehållande blifvit med våld ryckt ur hennes inre; en sträng hade sprungit, derför ljödo alla de andra dofva och klanglösa. Det stod ej väl till i hennes hjertas allraheligaste; der vissnade den ena blomman efter den andra och dog; blommor tåla icke vid skarpa frostvindars andedrägt. Snart skulle väl alla ligga vissnade och bleka; då skulle ändtligen grafven öppnas. Det gick långsamt nog, och hade Maria ännu haft förmåga att vara otålig, skulle hon ha varit det, men otåligheten låg kraftlös och dåsig, liksom så mycket annat menskligt inom henne.

Dagarne gingo, men ingen förändring. I skolmästargården såg allt ut på det gamla sättet: solen sken vänligt in i stugan, blommorna i fönstret doftade, katten sof vid sin gamla matmors fötter, denna sjöng med entonig och darrande röst sina Zions-sånger, stickade sin strumpa och stängde in sig inom sin egen dystra och glädjelösa tankeverld — om hon ens tänkte; Maria kom och gick som förr, trött och aftynande. Det oroliga hade försvunnit från hennes ansigte, men i dess ställe låg nu liksom ett väntande uttryck, lugnt och fritt från smärta. Hon afbidade en viss dag, som skulle blifva betydelsefull för hennes återstående lif.

Hon hade en tid varit inbegripen i en svår strid. Det var Arnes kärlek, som hade orsakat den. Lagmanskan hade i hennes själ inkastat en gnista, som legat derinne och grott, tills den hade bragt förvirring bland alla brännbara ämnen, som der ännu funnos qvar. Hennes pligtkänsla hade vaknat upp, fastän den ännu var yrvaken och förvirrad; om än allt annat sannt menskligt dog inom henne, skulle den dock alltid ha lefvat. Men det var ej så lätt denna gång att följa pligtens maning, som det annars alltid varit; det var en oerhörd uppoffring, man fordrade af henne och hon var minsann numera ej i stånd att vara storartad. Hon hade blott *ett* här i verlden: det var minnet af Olof, det var vissheten att vara hans. Och just denna enda egendom ville man beröfva henne.

Hon skulle göra sig utfattig och hon skulle göra det med glad min, för att ej bedröfva en annan — ännu mer: hon skulle pålägga sig ett pinsamt ok, som hon beständigt skulle ha att bära på under hela sin lifstid, och det skulle ej få trycka henne till jorden. Så talade pligten, men hennes hjerta ropade med återstoden af sina döende krafter ett ångestens nej.

Då ihågkom hon en utväg.

Det hade varit som sändebud från Olof, som Arne hade kommit till Vikbergabyn och första gången sett Maria. De begge vännerna Olof och Arne hade träffats om sommaren straxt innan den förre gjorde resan till vestkusten i sällskap med sin fästmö Annie Stolpe och hennes far. Den olycklige unge skalden hade då lemnat sin vän ett bref och bedt honom öfverbringa det till Maria sedan han var död, och han kände med sig att den tiden snart var inne. Han trodde sig aldrig mera få se sin älskade barndomsbrud; det var sitt sista afsked han hade egnat henne.

Detta bref hade Maria under den första sorgetiden läst och omläst under tårar, men det hade inneslutit ett försegladt papper med påskrift: "Läs ej detta förr än om ett år." Maria hade troget bevarat detta hans testamente som sin dyrbaraste skatt. Men nu nalkades tiden, då hon skulle få läsa det. Blott ännu några dagar och sigillet skulle få brista.

Kanske innehöll detta bref någon ledtråd för den stackars villrådiga och plågade Maria. Olof skulle sjelf få döma. Fanns der ett ord, som talade om trohet eller återseende, så skulle hon aldrig mera se Arne för sina ögon; då skulle hon som Olofs brud vattna blommorna på hans graf, tills döden kom och förenade henne med den hon längtade till.

Timma för timma skred och dag följde på dag; till sist gick Maria en qväll till kyrkogården med Olofs bref hårdt tryckt mot sitt hjerta.

Hon sjönk ner på knä vid foten af den älskade grafven; hon var häftigt uppskakad. Det var nu hennes öde skulle afgöras, och hon kunde ej befria sig från en känsla af tryckande ångest. Hon lutade sitt hufvud emot det hvita korset och tillslöt ögonen; detta tycktes återgifva henne krafter.

Maria öppnade beslutsamt brefvet och läste dessa ord:

"Jag har i dag varit lugnare än på länge. Jag har tänkt — till och med vågat tänka in i framtiden och göra det

med lugn. Det var inte endast mörker och hopplöshet, som mötte mig der, och det har kommit mig att ännu en gång förnimma en fläkt af glädje. Hvilka syner var det, som passerade förbi mitt öga? — Jag skall dö, det är nu en gång för alla afgjordt; jag känner i mitt inre huru lifskällorna utsina så småningom, och jag sörjer icke deröfver. Att dö — hvad är det? Att utbyta en tillvarelseform mot en — jag hoppas bättre. En öfvergång från skymning och ljus, från halfslummer till vaka. Jag känner ingen förskräckelse vid tanken på döden. Men du? Hvad skall blifva af dig? — Maria, du är ung och har framför dig ett måhända långt lif; du har mycket att verka, mycket att njuta, kanske också att lida, innan *din* vandringsstaf får läggas ner — bör du inte samla krafter för färden? Du är stark; du skall inte låta lidandet öfvervinna dig — du skall som grässtrået åter resa dig, när stormen är förbi. Du är ännu nästan barn och din själs spänstighet har inte hunnit att bli utnött; öfverlemna dig åt sorgen till en tid, eftersom det skall så vara, men kasta den sedan ifrån dig och kom ihåg, att du har ett annat mål här i lifvet, än att sörja. Men jag behöfver inte ställa några uppmaningar till min förståndiga Maria. Du skall nog mina råd förutan göra din pligt och finna lyckan. Jag ser dig redan i andanom räta upp dig efter det slag, som jag förutser skall träffa dig, torka tåren ur ögat och — icke *glömma* mig, det skall du aldrig, men väl gömma undan min bild som en gammal kär väns och endast framtaga den vid högtidliga tillfällen. Ja, hvem vet? Kanske skall du ännu finna en annan, som kan ersätta mig. Denna tanke upprör mig icke, jag kan tänka den utan svartsjuka, fastän jag älskar dig så högt. En annan vän, en annan make — jag måste upprepa dessa ord, för att vänja mig dervid. Jag står vid brädden af min graf; jag får inte vara egoistisk. Din lycka är min sista, min enda omsorg. *Huru* den vinnes, det får jag icke bestämma. Kanske...

Vet du, Maria, jag har en hemlig, en riktigt barnslig och underlig tro, som jag aldrig talat om, emedan den kanske skulle förefalla öfverspänd. Jag tror, att Gud skapat själarne två och två... syskonvis... så att två nödvändigt tillhöra hvarandra, om de än af händelserna skiljts vidt och bredt i rummet och kanske aldrig finna hvarandra. Det är dock samma

eld, som danat dem ... de äro två toner, som blott tillsammans bilda harmoni ... två ljusstrålar, som irra hemlösa och i mörker till dess de finna hvarandra; då sammansmälta de till *ett* och följa hvarandra sedan genom evigheten ...

Jag trodde, att du och jag tillhörde hvarandra, och denna tanke gjorde mig lycklig mer än jag kan säga. Men omständigheterna hafva skiljt oss; bakom omständigheterna står den Högstes vilja — månne jag har bedragit mig? Var du inte ämnad åt mig? Är du inte hälften af min själ? Jag skall snart få veta det, när alla fjäll falla från mina ögon. Sedan i evighetens ljusa dag, om vi möta hvarandra som strimmor i rymden, skall jag säga dig det.

Nu vill jag endast tänka mig dig vid en annans sida, den du skall lyckliggöra och hvars lycka skall göra också dig lycklig. Då skall du kanske någon gång påminna dig din döde broder och egna honom en suck midt i din lefvande lycka. Det behöfver ej bli någon stöld emot din make.

Alla dessa tankar ha i dag genomkorsat mitt hufvud och jag har satt dem på papperet för att du en gång, när jag kan vara säker om att din sorg är stillad, skall jemföra och se att jag haft rätt.

Arne skall bli min budbärare. Huru kom denna tanke så blixtsnabbt öfver mig? Arne! *Han* är dig värdig. Blir han din make, skall välsignelsen ej fattas eder; *då* skall min anda med salig glädje mana godt för eder begge, mina älskade; jag skall besöka er och J skolen förnimma min närvaro — men jag svärmar.

Jag säger dig icke farväl, Maria — jag kan ännu inte. En annan gång. Nu säger jag endast: Frid!"

Maria lät hufvudet sjunka mot bröstet. Olof hade talat och hon böjde sig för hans vilja. Länge satt hon stum och orörlig på kullen och uppryckte medvetslöst det ena grässtrået efter det andra. Skuggorna bredde sig omkring henne allt tätare och månen gick upp och kastade sitt hvita spöklika skimmer öfver grafvarne. Då steg hon upp och hviskade andäktigt:

— Ske som *du* vill!

Derpå aflägsnade hon sig från den dystra kyrkogården. Men det var med stapplande och lefnadströtta steg.

Lagmanskan var ute på aftonpromenad. Luften var ljum och ingen hotelse till förkylning tycktes vara till hands, så att den känsliga damen hade företagit sig vågspelet att till fots och ensam göra en liten vandring utåt vägen. Hon gick försigtigt och stannade ofta, liksom en konvalescent, som nyss lemnat sjukrummet. Med sin blå parasoll modererade hon det förskräckliga solskenet, "som man får fräknar af." Respiratorn hindrade henne från all skadlig inverkan af den balsamiska aftonluften och den friska doften af skog och blommor, som i vågor samm öfver nejden.

Till sist blef hon trött; hon satte sig ned på en mossig sten bredvid vägen, sedan hon först bredt en näsduk öfver den fuktiga mossan och genom att skrika och schasa försäkrat sig om, att det inte fanns ormar i gräset. Här hade hon nu den aldra vackraste utsigt af sin egendom, det präktiga Vikberga, som lyste så hvitt och ståtligt midt ibland björkskogen. Lagmanskan tänkte. Framtidsbilder började defilera för hennes inre öga. Hon såg sin Hortense som herskarinna på detta féslott — Hortense såsom grefvinna och en viss ung skuldsatt och mustascherad grefve i närheten, som hennes underdånige äkta hälft — vidare såg hon sig sjelf presidera som öfvergudinna vid thébordet med de rika silfverpjeserna och äkta Sèvres-servisen — hon såg sig med förtrollande behag räcka fram — med den lilla juvelprydda handen — den genomskinliga Sèvres-koppen med grefliga kronan på och ångande af äkta kinesiskt thé till sin måg grefven eller hans far statsrådet och säga med det mest förtjusande småleende — ja, hvad hon sade, det hann hon ej att utfundera, ty i detsamma hördes steg på landsvägen och lagmanskans nerver ansågo sig befogade att göra sig bemärkta, då de så lång stund varit alldeles negligerade.

— Min Gud, om det vore någon — och jag som är ensam! tänkte lagmanskan darrande. Helt visst spökade för hennes inbillning vandrande gesäller med lyftade knölpåkar och buskiga svarta skägg och som med sitt: "Pengar eller lifvet!" skulle komma den stackars sensitivan att på en gång tappa både kronblad och foderblad, men hon lugnade sig betydligt, då hon vände sig om och ej såg någon annan än en svartklädd flicka komma vandrande utefter dikeskanten med nedböjdt hufvud och bleka kinder.

— God qväll, Maria! helsade hon. Du riktigt skrämde mig.

— Guds fred! helsade Maria och stannade framför lagmanskan. Det var ett lyckligt möte — jag ämnade mig just upp till herrgården.

Lagmanskan räckte henne förtjust sina båda händer, uttalade i de mest svassande ordalag sin förtjusning öfver att se "sin lilla vän" och sporde till sist, om det var i ett visst ärende, hon velat göra sitt besök på herrgården, eller om — —

— Det var för att underrätta lagmanskan, att jag nu fattat mitt beslut angående Arne, afbröt Maria med lugn och fast ton.

— Nå?

— Må han komma hit — sedan få vi se.

— Och om han skulle ännu en gång begära er till hustru, så svarar ni?

— Att jag vill försöka göra honom lycklig.

Maria talade med en viss beslutsamhet, som för att betaga sig sjelf sista möjligheten af tvekan.

Lagmanskan for upp af stenen och tog sin blifvande slägting våldsamt i famn, öfverhopade henne med smekningar och ömma namn och ville nödga henne att följa med hem till Vikberga, för att Hortense skulle få "omfamna sin nya syster", men Maria vägrade.

— En annan gång, sade hon, när Arne kommit... inte förr. I qväll är jag inte vid lynne — förlåt mig.

— Nå, så stanna åtminstone här hos mig och prata bort en stund, återtog lagmanskan och bjöd henne med en åtbörd full af grace att sitta ned på den mossiga stenen. Maria efterkom uppmaningen, fastän som det tycktes motvilligt. Och nu började å lagmanskans sida en störtsjö af förtjusande barnsligt sladder, åtföljdt af högst naiva lekfulla rörelser och miner, under hvilken teatraliska föreställning Maria iakttog en passiv tystnad. Hon tycktes försänkt i sina egna tankar, och all smältande ljufhet och all barnslig täckhet förmådde ej afvinna henne ett svar eller en enda min af intresse. Men detta snarare höjde än sänkte henne i lagmanskans aktning — det är minsann ej godt om dem, som vilja *höra på* här i verlden! Också kände sig lagmanskan i sitt rosenrödaste lynne, och hvem vet huru länge hon uppehållit Maria med sitt sladder, om hon inte helt plötsligt ihågkommit, att hennes man och Hortense vid

detta laget borde vara i en dödlig oro öfver hennes försvinnande, att daggen snart skulle falla, och — o himmel! — att hon redan kände början till en stark förkylning. Men så går det, när man släpper ut dylika ömtåliga och redlösa barn på egen hand. Nu kunde hon för intet pris stanna en minut längre i den skarpa aftonluften. Hon tog ett skyndsamt farväl och begaf sig på väg hem, men så långt hon kunde synas, såg Maria viftandet af hennes näsduk. Hon hade för naiva upptåg för sig, den lilla tokan!

Maria hade gått in i sitt eget inre och trodde sig med visshet veta, huru allt såg ut derinne. Hon trodde sig finna allt sköfladt och förstördt: alla känslor domnade, den mensklig naturen så att säga utplånad — all lifskraft borta, alla andliga förmögenheter matta och flämtande. Hon liknade sig vid en mussla, hvars skal väl ännu prålar med varma färger, men hvars inre är ihåligt och beröfvadt sin själ. Hon kom till detta resultat, emedan hon önskade det. Det låg någonting öfverspändt, sjukligt i hennes sätt att tänka öfver sig sjelf; men det var ej underligt, ty hon hade lidit mycket. Hon kunde ej se så klart som förr, ty hon hade allt för länge vant sig att se genom tårarnes dimma. Följden blef, att hon öfverskattade graden af förintelser inom sin egen verld. Hon trodde, att alla hennes hjertas fibrer voro slappa och känslolösa, men hon glömde, att ungdomen är en stark försvarare mot all slags död — hon glömde, att om än sorgen far aldrig så omildt fram med oss, så kan likväl det mensliga inom oss aldrig dö, förr än själen lemnar sitt omhölje — så länge ännu hjertat klappar i ens bröst, om än aldrig så matt, måste dock den mensliga naturen med all sin svaghet och all sin styrka taga ut sin rätt. Dess röst kan aldrig tystna, förrän strängaspelet för alltid brister — och är icke detta på en gång både vår största lycka och vår enda olycka? Ty med all sin ofullkomlighet är dock *menniska* det högsta vi kunna blifva, och ju närmare vi komma till att vara detta *menniska* med allt hvad detta innebär, desto närmare känna vi oss lyckan.

Maria hade misstagit sig på sitt eget tillstånd: trots allt hvad hon lidit, alla skakningar hennes inre undergått, hade hon likväl icke förlorat *förmågan att vara menniska*. Ja,

hon skulle finna att hon gjort ännu ett misstag — och ett som hon velat förneka ända till sista andedraget.

Arne var kommen. Orsaken till hans ankomst var ett bref från den vördade tanten, hvari hon underrättade honom, att genom hennes enträgna bearbetningar Maria ändtligen blifvit honom mera bevågen och att han hade att genast infinna sig på Vikberga, i fall han ämnade fullfölja sina planer på den vackra skolmästaredotterns hand.

Detta bref hade satt nytt lif i Arne. Rättegångshandlingar och inlagor vräktes ihop i en hög, det dåliga humöret fick göra sällskap och — flux till närmaste åkarestation, upp i första bästa kärra och ginaste vägen åstad till Vikberga! För hvarje fjerdingsväg, som passerades, försvann allt mer och mer den modlöse, tråkige Arne och den gamle lefnadsglade, hurtige intog hans plats. Han liksom inandades en ny luft, som gjorde honom till en ny menniska. Han pratade tusen galenskaper med skjutsbonden, som tyckte sig aldrig ha kört för en så "gemen" herre förr; han somnade af ibland och vaggade in sig i de ljusaste drömmar och vaknade upp ur dem för att piska på de stackars hästarne, som inte kände en fläkt af hans längtan att komma till målet. Han hade aldrig varit grym mot djur förr, men i dag var han det. Han var alldeles bragt ur sitt vanliga esse.

Ändtligen började Vikbergas hvita façad att skymta fram mellan löfdungarne, och Arne visste knappt längre till sig. Några ögonblick ännu, och vagnen stannade framför trappan, der den ämabla tanten redan stod för att helsa honom. Men hon fick ej många ord af Arne den gången; hans första fråga var efter Maria.

— Kan jag få träffa henne genast? Hvar är hon? Vet hon, att jag är kommen? Har hon frågat efter mig? Huru mår hon — sörjer hon ännu? voro de första frågor, som haglade öfver lagmanskan. Denna fann ej sin värdighet såras häraf, utan upplyste honom med en sällspord beredvillighet om hvad han önskade veta. Förgäfves voro hennes uppmaningar att han skulle gå in; han vinkade med handen, hoppade upp i kärran, körde i stickande traf nedåt allén och var snart försvunnen i en sky af dam.

Han hade icke märkt ett vackert, men blekt fruntimmersansigte, som hela tiden från ett fönster betraktat honom med en min af smärtsam ömhet. Det var Hortense. Men lagmanskan hade nog ögonen öppna, och stackars Hortense fick dyrt pligta för sin skamlöshet att "så der affischera sina känslor." Liksom en qvinna någonsin finge låtsas om att hon *har* några känslor!

Arne hade emellertid styrt kosan till skolmästaregården. Han affärdade skjutsbonden och skyndade att uppsöka Maria. Då han öppnade trädgårdsgrinden, såg han en svartklädd gestalt resa sig från en gräsbänk och komma honom till mötes. Det var Maria.

Han ilade emot henne, full af hänryckning, men huru kom det sig att han dock kunde trycka hennes händer med sådant lugn och helsa henne utan det ringaste öfvermått af enthusiasm? Det låg någonting i Marias bleka drag, hennes matta, lidande blick och hennes kyliga helsning, som klippte vingarne af hans hänförelse och slog vatten på hans eld. Han sade icke ett ord till helsning och hon icke ett ord till välkomst; han kramade blott hennes händer mellan sina och såg henne i ögat med en blick, hvari vördnaden kämpade med hans glädjedruckna berusning, och hon smålog matt för att synas vänlig och ansträngde sin tanke för att få klart för sig hvad hon borde säga.

Så hade icke Arne i fantasin utmålat sitt första möte med Maria.

Ändtligen lossades hans tungas band och han sade:

— Har inte Maria ett enda välkommen till sin ... vän?

— Ack, haf öfverseende med mig! hviskade Maria och böjde sitt hufvud, medan ett drag af lidande flög öfver hennes ansigte. Kom! tillade hon med mera fattning. Kom! Arne måste förstå mig ... låt mig få tala ut — så godt först som sist.

Hon förde honom med sig till gräsbänken, der hon sutit. Och då de suto sida vid sida, sade hon:

— Arne kom så oförmodadt ... jag hade inte väntat, att så snart ... men det är detsamma. Jag är beredd att emottaga dig när som helst.

Hon rätade upp sig och tycktes liksom genomströmmad af nytt mod. Hon sade "du" till honom utan den ringaste tvekan; det föreföll henne som det skulle så vara.

Arne såg ut som om han ville sluka henne med ögonen; han satt stum och orörlig och betraktade henne oafvändt, som om hon varit en drömsyn, den han fruktat för hvarje ögonblick skulle upplösa sig och försvinna. Omedvetet hade han fattat hennes hand; hon lät det ske.

— Nu måste jag säga det, återtog Maria med fast ton. Jag måste få klart för mig, hvilken ställning vår skall blifva till hvarandra. Vill Arne lofva mig att höra mig utan otålighet, utan att taga anstöt af min uppriktighet?

Arne lofvade. Hvad hade han inte lofvat i detta ögonblick?

— Hör då hvad jag vill säga. Det får inte vara något dunkelt oss emellan; vi måste förstå hvarandra. Sanningen framför allt, om den än skulle svida. Arne, jag kan inte hålla af dig så som en hustru bör hålla af sin man. Jag kan inte längre hysa några sådana känslor; jag har en gång slösat bort all min kraft att älska, och nu står den icke till att återvinna. Fordrar du kärlek af mig, då kan jag inte bli din. Vi skulle begge bli olyckliga för hela lifvet. Gå då, Arne, och sök att glömma mig. Men om jag än inte kan blifva för dig *allt* hvad en maka *kan* vara, så kan jag dock försöka att uppfylla mina pligter mot dig... *viljan* att göra dig lycklig fattas inte, och har du öfverseende med mig, så skall du kanske inte märka, att ett, det väsentligaste, fattas mig. Det är ett vågspel, men om du vågar det, så vågar jag också. Jag har länge kämpat med tvifvel och mörker för att få veta, om det var rätt, om det var min pligt att handla så, och jag har nu kommit till klarhet. Här står jag nu för dig, plundrad på min ungdomskraft, mina förra ungdomliga känslor och min lefnadsfriskhet — en skugga af mig sjelf — svag och vissnad — blott ett har jag ännu qvar: viljan att uppfylla min pligt. Sådan är jag — har du mod att anförtro din lycka i mina händer? Står du ännu fast vid ditt beslut att ega mig? Tänk dig in i framtiden. Du älskar mig fortfarande... du kommer mot mig full af varm, öfversvämmande kärlek och sluter mig intill dig, och jag svarar med ett leende, som jag kanske ej skall kunna dölja att pligten framtvingar på mina läppar — du glöder och jag är kall — du känner behof af kärlek och jag kan ingenting gifva, ty jag är fattigare derpå än den fattigaste tiggerska, och du skall märka det — har du ännu lust att räcka mig din hand? Jag vill ingenting dölja, ty *detta*

skulle under nuvarande omständigheter vara ett brott; du får inte tro mig om mera, än jag kan hålla. Du måste lära känna mig, innan du gör mig till din egen. Pröfva dig sjelf, Arne; ser du i ditt inre blott skymten af en aning om att du kan försaka mig — välan, så gör det för begges vår lycka, och låt oss förblifva goda vänner som förut. Men om du finner, att jag utgör vilkoret för hela ditt timliga väl, och tror du dig om att blifva lycklig med en sådan qvinna som jag, en sådan, hvars hela inre lif är likt en flämtande låga, utan kraft att lysa och värma — då är jag din och jag är det med glädje, ty då är det Guds vilja — och Olofs.

Hon tillade de två sista orden med hviskande stämma. Under det hon talade, hade det småningom blifvit lif i hennes annars så kalla och frånvarande anletsuttryck; förstelningen höll på att tina upp. Men så var det också ett vigtigt ögonblick.

Arne hade under det Maria talade fortfarit att följa henne med blickarne; han såg den svaga eld, som började tändas i de förut glanslösa ögonen och den matta rodnad, som sinnesrörelsen strödde öfver hennes annars färglösa kind; han satt försänkt i stum hänryckning öfver den älskades skönhet, hans öga dröjde med berusning än vid den mjuka, skimrande guldglansen hos hennes hår, än vid den hvita pannans ädla form, än vid ögonens klara, mörkblå djup; han följde hennes läppars rörelse, då hon talade, och hans öra smektes genom den milda klangen af hennes röst, men hvad hon sade flög nästan ohördt eller åtminstone ouppfattadt förbi honom. Och när hon tystnat, satt han ännu liksom drömmande, tills hon rigtade sin frågande blick på honom och sade:

— Nåväl, jag har talat ut — hvad har du för svar att gifva mig? Vill du ännu ha den stackars Maria till din hustru?

Hans själ kämpade för att vakna — ville han ännu ha Maria till hustru? Som en blixt lyste denna tanke genom hans skymning ... ja, ja! han ville det, det var *allt* hvad han ville, det enda han ville!

Maria for med handen öfver sina ögon; nu när hon stod vid lösningen på sitt tvifvel, kom förvirringen ännu en gång öfver henne. Hon kastade en hopplös, nästan vild blick omkring sig — ingen räddning, intet stöd, intet halmstrå ens att gripa efter.

— Men har du då gått ned på djupet af dig sjelf, frågade hon ännu en gång, vet du... *vet* du...

— Jag vet blott, att jag inte kan något, inte *vill* något, om inte du lär mig det, var hans eldiga svar.

— Nåväl, det är beslutadt... en högre makt vill det, och vi måste böja oss derför... jag vill bli din hustru.

Detta var ord, som Arne förstod. Han uppgaf ett utrop af hänryckning och slöt Maria med stormande häftighet i sina armar. Men hvad var detta? I stället för att besegla sitt förbund med den första kyssen, brudgummens obestridda rättighet, slet sig bruden med våld ur sin trolofvades armar, sprang upp, dolde sitt bleka, af qval förvridna ansigte i händerna och ilade bort.

Fästmannen var allena. Han plågades af en känsla, som om han blifvit nedstörtad från en himmel, i hvilken han blott fått kasta en enda glädjedrucken blick.

Emellertid var förbundet ingånget. Hela byn visste af Marias nya förlofning, och de sysslolösa tungorna fingo deraf många ämnen att idisla. En herreman skulle det naturligtvis vara, som skulle duga åt den der läserskan Maria Ifvarson, som med all sin låtsade ödmjukhet ändå var ett högfärdigt och intrigant stycke. Det var verkligen ett fult drag af Maria att förakta sina gelikar och sträfva efter att komma in bland herrskapsfolk, dit hon egentligen icke hörde. Man hade sig bekant i byn, att flera rätt passabla anbud gjorts Maria af bland annat den nye skolmästaren, en af de rikaste egendomsbönderna, som nyligen blifvit enkling, och till och med kyrkovärdens son från nästa by, men de hade varit för simpla gudbevars. Det är både ynkligt och löjligt att se en sådan högfärd — och hvad hade hon egentligen att stoltsera öfver annat än möjligen sitt fagra ansigte? Byns unga flickor hade åtskilligt att tassla om, så snart de fingo se en skymt af den stackars Maria, och flera af gummorna hade fast beslutat sig att inte svara, om hon skulle våga helsa på kyrkbacken nästa söndag.

Och så var det ju inte mer än ett år sedan hennes förre fästman dog, och redan var hon till reds att låta lysa för sig med en annan! Nog märktes det, att den rysliga sorgen, som

hon gjort ett sådant väsen af, inte var så särdeles mycket bevändt med.

Lagmanskan hade gratulerat de nyförlofvade med sitt ljufvaste småleende. Maria hade riktigt blifvit hennes älskling. Hon lofvade att anse henne som sin andra dotter, och dottren Hortense skulle minsann bli stjufmoderligt behandlad i jemförelse med dottren Maria, det ville hon lofva! O, hvad hon skulle skämma bort henne! Maria lät tåligt behandla sig som en liten docka af sin enthusiastiska beundrarinna; det var så litet, som numera kunde röra henne.

Hortense hade närmat sig Maria med en viss skygg vänlighet. Det syntes att hon bemödade sig att vara naturlig och okonstladt glad i hennes närvaro, men att det var något inre tvång, som gjorde att hon misslyckades. Så åtminstone i början. Sedan verkade snart nog hennes naturliga blidhet och inneboende begär att närma sig, att meddela sig och tillvinna sig menniskors vänskap och förtroende, att förhållandet mellan de unga flickorna förlorade den prägel af tvång, som den först burit. Men under allt detta, under det att Hortense öppnade sitt hjerta på vid gafvel för vännen och lät henne se *allt* derinne, utom ett, som hon ängsligt dolde i den mörkaste vrån, under allt detta var det dock detta enda, som Maria först såg, ty qvinnans instinktlika skarpblick för sådana förhållanden, förnekade sig ej hos henne, trots allt hvad hon fantiserade om sina domnade förmögenheter. Att Hortense älskade Arne och älskade honom djupt, hängifvet, outsläckligt, det hade ej undgått Marias öga. Hon beklagade henne; svartsjuka kunde hon naturligtvis icke känna, hon som icke kunde älska.

Arne utvecklade allt mer och mer sina älskvärdaste egenskaper. Han var glad, barnsligt yr ibland, stundom vek och uppenbarade då en sällsynt känsloinnerlighet, som man knappast kunde ana hos den till skenet så ytlige, en smula lättsinnige unge mannen; hela hans fordna goda humör hade återvändt. Men var det verkligen nu på sin plats? Och månne det icke snarare bidrog till att förslappa det redan ej särdeles fasta bandet mellan de båda förlofvade?

Maria kunde ej så som de andra uppskatta Arnes glädtighet. Hon hade alltid, medan hon ännu var oberörd af sorgen, varit van att fröjda sig på ett lugnt och stilla sätt; nu, när hon ej ens kunde fatta hvad ordet glädje innebar, föreföll

henne Arnes stojande munterhet ofta som någonting hemskt, onaturligt, främmande. Det tycktes henne ligga någonting spasmodiskt, ohyggligt i all denna glädje öfver ingenting — ja denna glädje yttrade sig ofta i anledning af sådana saker, som Maria med sina öfverdrifvet stränga åsigter ansåg otillåtna. Hon kunde ej som andra skratta, då Arne framkom med någon qvickhet på t. ex. den löjliga, pratsjuka prostinnans eller den pedantiske klockarens bekostnad; vid sådana tillfällen gick en rysning genom hennes inre, och hon smög sig från sällskapet för att i ro få stålsätta sitt sinne mot all inverkan af dessa styggelser. Arnes beständiga lefnadsfriskhet plågade henne — hvad fanns väl i verlden att fröjdas öfver? Allt här nere är ju blott en skenfager, tom och ihålig falskhet, som lockar med djefvulsk list och qväfver den, som råkat i dess garn. Arne var för uppfyld af verlden, det var hans fel. Här uppenbarade sig hos Maria läseriets sorgliga verkningar i all sin vederstygglighet.

Ofta höll Arne långa tal för Maria öfver hennes skönhet; då framstod han för henne långt ifrån till sin fördel. Ty skönhet är ju blott en af djefvulens snaror, hvarmed han lockar den svaga menniskan; huru kunde Arne fästa en sådan vigt vid någonting så uselt? Om en sjukdom plötsligt gjort henne ful, skulle väl Arne ha älskat henne på samma sätt? Hon kunde icke jakande besvara denna fråga.

Ofta nog kommo Marias stränga gudsfruktan och Arnes obetänksamhet i kollision med hvarandra. En morgon, då Maria efter sin vana förrättade sin morgonbön och sjöng sin psalm, som hon brukade, kom Arne instormande i rummet, skrikande med full hals:

"Jag vill din sång ej höra —
Haf dina visors buller bort!"

— höll sina händer för den andaktsfulla sångerskans mun och dansade på detta sätt omkring med henne kring alla väggar. Sådant var lättsinnigt och orätt af Arne och bragte ofta köld och tvång mellan de förlofvade för flera dagar.

Men med allt detta var dock Arne en god menniska. Om han var lättsinnig, så var det derför att hans uppfostran ej varit egnad att bringa till mognad alla hans vackra anlag, utan tvärtom uppeggat de mindre goda böjelser, som funnos i hans natur, liksom i allas. Hans hjerta var godt som guld.

Talade man med honom allvarliga saker, så uttalade han med en sådan vacker anspråkslöshet sina egna funderingar deröfver, som ofta voro de enda riktiga, fastän han ej visste det sjelf; det syntes, att sådana ämnen ej voro främmande för honom, fastän han var allt för tvifvelaktig om sin egen förmåga, för att kunna föra dem till torgs med någon säkerhet. Han hade ögonblick, då hvilken flicka som helst med aldrig så stora anspråk hade kunnat förälska sig i honom. Maria kunde det icke, det hade hon alldeles klart för sig.

Arnes första lycksalighetsrus hade hunnit lägga sig. Det hade varit af alltför öfverdrifven natur för att kunna blifva långvarigt. Arne tillhörde dessa, som känna häftigt, men utan uthållighet. Han var icke af naturen ytlig, fastän olyckligtvis han hade tagit sig en ful vana att vara det — en vana, som han sjelf var den förste att fördöma, men som det föll sig så oändligt svårt att komma ifrån. Felet var det att han var för lättrörd, för bildbar, för mottaglig för alla slags intryck; hvardagslifvets litenheter och ytligheter hade alltför lätt att få öfvertaget öfver hans bättre medvetande. Detta var hans olycka. Och så hade hans rika anlag ej fått en motsvarande uppfostran. Nu var sanna förhållandet det, att hvad som egentligen hade tillvunnit Maria hans hjerta, var hennes skönhet. Någonting djupare kände han nästan icke hos henne; han älskade hennes blåa ögon långt innan han sett hennes karakters alla förträfligheter. Men denna Maria, han nu återsåg efter en lång skilsmessa — inte var hon densamma, som han sett i sin fantasi omstrålad af en helt annan, mjukare, klarare, idealare dager? Hvarifrån denna brist på harmoni, som ofta röjde sig i Marias väsen? denna dufna likgiltighet? Denna orimliga stränghet i andliga ting? Denna ofördragsamhet, detta verldsförakt, detta pedanteri, denna predikosjuka, denna böjelse att utdela moralkakor, helst så sega och svårsmälta som möjligt? Arne var ej van att ta emot anmärkningar, och fastän Maria sällan uttalade någon sådan, fann han henne likväl ofördragsam och moraliserande, ty hvad han än sade eller gjorde, så tyckte han sig i hennes blick finna ett ogillande uttryck. Härtill kom en och annan verklig sammanstötning; mera behöfdes icke för att Arne skulle med förvåning jemföra den förra och den nu varande Maria och med nedslagenhet bekänna, att den senare betydligt förlorade vid jemförelsen.

Också var det ett besynnerligt par — den barnslige, lefnadsglade Arne och den af sorgen nedböjda Maria med sin puritanska stränghet. Dessa motsatser voro för skarpa för att kunna komplettera hvarandra.

Maria var ofta uppe vid herrgården och hade dervid tillfälle att se Arne och Hortense tillsamman. Det var eget att se hvilket onaturligt påtvunget sätt, Hortense alltid antog vid de tillfällen, då Arne var närvarande. Rodnad och blekhet vexlade på hennes kinder, innan hon hunnit sätta sig in i sin rol — ty en sådan spelade hon, derom vittnade hela hennes beteende. Än buro hennes ögon spår af tårar, medan hennes tunga sladdrade hit och dit saker, som hon ej menade, och det ena hysteriska utbrottet af glädje följde på det andra, än tycktes hon uppbjuda hela sin kraft för att framtvinga några få ord, under det att hela hennes yttre bar spår af lidande och matthet. Arne å sin sida var mycket uppmärksam mot sin kusin och sysselsatte sig lika mycket med henne som med sin fästmö.

Intet af allt detta undgick Maria. I början gjorde det intet intryck på henne, men småningom började hon med allt mera intresse följa de begge kusinernas skiftande ansigtsuttryck vid deras dagliga möten. Ja, hon öfverraskade slutligen sig sjelf med att spionera på dem. Och detta var den Maria, som för kort tid sedan icke hade intresse för någon ting i denna verlden! Hon kände ej längre igen sig sjelf; men denna sista tid hade medfört så många otroliga saker, att hon knappast kunde förvånas öfver någon ting.

Och på det hela taget — var det inte hennes rättighet, hennes skyldighet att vaka öfver Arnes förhållande till Hortense? Var hon inte hans fästmö?

En lördagsafton var Arne, Maria och Hortense ute och promenerade. Arne hade bjudit flickorna hvar sin arm. De vandrade långsamt framåt vägen, inbegripna i ett lifligt samtal; egentligen var det Arne och Hortense, som disputerade; Maria hörde tyst på och inblandade blott då och då några ord, för att ej väcka uppmärksamhet genom sin tystnad. Hon kände sig full af bitterhet mot både Arne och Hortense; hon gjorde sig ej reda hvarför. Solen gick ned, och hon ville ställa kosan hem; det hade alltid varit hennes vana att hvarje lördagsqväll vattna blommorna på Olofs graf, och hennes nya

förlofning hade ingenting förändrat i denna vana; men de båda kusinerna voro just midt inne i ett långt resonnemang och ville alldeles inte gå hem. Att lemna dem, kände Maria med sig vara omöjligt — hvilken eld, hvilken ifver just nu hos den trolöse Arne! — nej, hon kunde inte lemna dem ensamma.

Maria kom den qvällen icke till kyrkogården. Det var första gången tusenskönorna på Olofs graf fingo törsta för hennes skull.

Men under den närmast följande tiden fingo de icke blott törsta — de vissnade bort af brist på skötsel, utan att Maria hade ett ögonblicks besinning att känna samvetsagg deröfver. Hon var indragen liksom i en trollkrets, hvarur hon ej kunde komma, och hennes tankar dansade en yrande, vild ringdans om henne liksom grinande troll. Ibland undrade hon, om det var början till vansinne. Hon hade ingen redig tanke mera, än att Hortense ville beröfva henne Arne, att Arne längtade efter att få lösa det band, han så nyss knutit, och att hon sjelf — icke ville, icke *kunde* afstå från sin trolofvade. Det omöjliga hade inträffat. Maria, som hade trott sig ur stånd att vidare röras af dessa små, futtiga menskliga känslor, hade funnit, att hon misstagit sig på sig sjelf. Hon hade känt en helt ny, ovanlig känsla röra sig inom hennes bröst: det var början till en kärlek, för hvilken hon fasade, ty Arne var dess föremål.

Än sedan? Låg då deri någonting så onaturligt, att en kall fästmö börjar besvara sin trolofvades ömhet? Ja, ty denna fästmö tillhörde redan en annan, som hvilade i grafven, men som hon hade lofvat med en helig ed att aldrig glömma; Arnes skulle hennes hand bli, men hela hennes själ *måste* fasthänga vid Olofs.

Och nu hade hon i djupet af sitt hjerta upptäckt en — låt vara blott en enda — svag punkt. Det var ett brott. Huru skulle hon en gång kunna möta sin aflidne brudgums ande — skulle hon inte nödgas slå ned sina ögon för hans blick?

Vid denna tanke bredde sig töcken öfver Marias förstånd, och hon vred sina händer och hon slet sitt hår och fuktade gräset på Olofs graf med sina tårar — om hon kunnat gråta bort all bitterhet och alla qval, som hotade att spränga hennes hjerta — ja, om med tårarne lifvet förrunnit, säkert hade det varit bäst så. — —

En morgon inträdde Maria i stugan med förstördt utseende. Ansigtet var blekt, håret låg i vild oordning och hennes klädning var sölad af jord och vatten. Hon gick med vacklande steg fram till en stol, der hon nedsjönk, skälfvande af köld och själsrörelse. Hennes ögon stirrade stelt framför sig. Krisen var nära.

Den gamla fastern steg upp från sin pall och gick fram till brorsdottren. Hon lade sin hand på hennes panna, den var brännhet; hon vidrörde hennes händer — de voro iskalla.

— Hvar kommer Maria ifrån? frågade hon med en röst, hvari man icke spårade mera deltagande än vanligt.

— Kyrkogården, ljöd det matta svaret.

— Huru länge har du varit der?

— Hela natten.

— Hvarföre?

— Emedan der är mitt hem.

— Du ljuger. Ditt hem är hos din fästman. Och han heter inte Olof.

Maria skakades af en rysning och sjönk tillsamman som en vissnad blomma. Hon svarade icke.

— Arne har varit här för att säga farväl, fortfor den gamla. Han har rest. Ett angeläget bref kallade honom genast till Stockholm.

Maria hörde ingen ting; hennes sansning hade flytt. Hon hade glidit ned på golfvet och låg utsträckt, utan tecken till lif.

Maria hade ådragit sig en våldsam febersjukdom. Doktorn, som hade blifvit upplyst om hennes vansinniga tilltag att tillbringa den kalla Augustinatten bland kyrkogårdens osunda ångor, tillskref hennes sjukdom denna omständighet. Om det skulle bli lif eller död kunde han ej afgöra.

Sjukdomen blef långvarig. Flera veckor gingo förbi, innan Maria återvunnit så mycket krafter, att hon kunde tala. Men äfven sedan hon återfått sin tungas bruk iakttog hon tystnad; hon tycktes tänka desto mera.

De nyheter, som spridt sig vid den tiden, då hon insjuknade, kunde nu först meddelas henne. Nu först fick hon veta, att Arnes process hade fått en annan vändning, att han hela tiden befunnit sig i Stockholm, der hans närvaro var ound-

gängligen nödvändig, och att lagmanskan och Hortense rest efter honom till hufvudstaden.

Ett lugnt småleende öfverfor den sjukas läppar, då man bragte henne dessa nyheter. Men hon sade ingenting.

Ingen visste hvad som föregick i hennes själ. Men att det var allvarliga och betydelsefulla tankar, som sysselsatte henne, såg man af uttrycket i ögonen.

En afton hade hon synts tankfullare än vanligt. Hon låg och betraktade den gyllene ringen, som glänste på hennes genom sjukdomen nästan genomskinliga hand. Hastigt drog hon den af och räckte den till fastern, sägande:

— Gif honom den tillbaka!

Sedan detta var gjordt, syntes hon nästan lugnare än förut. Den farliga krisen var öfver; frid och harmoni hade åter lägrat sig öfver hennes själ. Sjukdomen hade gifvit henne tid till betraktelser; hon hade öfvervägt sansadt och opartiskt hela det förflutna och insett, att hon hade mycket att förändra, om hon en gång blef frisk.

Alla de sjukdomsämnen, som under detta långa år allt mer och mer hopat sig i Marias hjerta och på sista tiden utvecklat sig med förfärande hastighet, hade nått sin kulmen, men i och med detsamma sprängt alla fjettrar och kommit till utbrott. Nu, sedan allt det onda var borta, kände hon sig visserligen matt efter kampen, men dock lugn och lyckligare än på länge. Det förflutna föreföll henne som en feberdröm. Hon tänkte på sin öfverdrifna, gudlösa sorg, och hon insåg att hon borde vara tacksam för att den oroliga drömmen var slut och att hon kunde med friskt och vaket mod gå verkligheten till mötes. Hon tänkte på Arne och på den flygtiga känsla för honom, som hon med så mycken fasa upptäckt i sitt inre, men som nu blott föreföll henne som ett medel i Försynens hand att bringa öfverspänningen i hennes inre till en helsosam kris — och hon var glad åt att hafva alla dessa dystra minnen bakom sig som en helsosam påminnelse, om lifvets skiftande öden ännu en gång skulle vilja föra hennes sans och förnuft på villospår. Blir jag en gång frisk, tänkte hon, så skall jag börja ett nytt lif.

Och hon blef frisk. Ungdomskraften segrade öfver sjukdomen, trots allt hvad Maria hade fantiserat öfver dess afdomnade tillstånd. Hösten förgick och vintern likaså, innan hon

kunde lemna sin hvilstol, men då våren kom och hela naturen pånyttföddes, då fick också Maria nya krafter. Nu kunde hon åter få vallfärda till Olofs grafkulle, men det var icke som förr med en frätande, förisande sorg i hjertat, utan med en stilla, vemodig suck, egnad åt det förflutna och åt Olofs minne och en förtröstansfull blick mot framtiden.

I Maj kom underrättelsen om Arnes och Hortenses förlofning. Maria log och sade, att hon väntat på den länge.

Så småningom började Maria sätta sig in i ett verksamt lifs alla omsorger. Hon hade ärft ett litet kapital efter sin fader och hon förstod att göra det fruktbärande. Hon lät byns unga flickor kostnadsfritt åtnjuta undervisning i de kunskapsämnen, hvari hon sjelf var hemmastadd; hon uppsökte och tog vård om fattiga barn, som saknade föräldrars tillsyn, och gjorde sig så nyttig, som hennes krafter och tillgångar tillåto. Och under allt detta fattade hon allt mera smak för lifvet, som hon förr kallat ett tomt och bedrägligt gyckelspel; hon lärde sig älska sina medmenniskor och allt Guds skapade verk; hon lärde sig inse, att det jordiska lifvet har mycket skönt och ädelt och njutningsrikt att erbjuda för den, hvars inre icke saknar det nödvändigaste: harmoni.

Gamla mormor.

I en af det vackra Södermanlands vackraste trakter, på en egendom vid Yngarns strand, bodde för icke särdeles många år sedan enkeprostinnan Elfman hos sin måg och dotter. Den gamla frun hade i sin födelsebygd Finland genomgått för fruntimmer högst ovanliga pröfningar, men behöll minnet af dem för sig sjelf, och njöt nu i fullt mått glädjen af att vara vördad af måg, dotter och barnbarn. Sedan spädare ålder voro barnbarnen vana att för gamla mormor beklaga sin nöd vid hvarje liten motighet, som mötte dem, och ehuru något medhåll aldrig stod att vinna, var det för de unga blefvet ett behof att för mormor omtala både sina glada och ledsamma erfarenheter. Det är vid ett sådant förtroligt mellan-fyra-ögon denna "historia" börjar.

— Å strunt, jag orkar inte höra't! sade gamla mormor med en ton, som lät Ada förstå, att gumman var missbelåten med sin kära dotterdotter. Vara tjugu år och låta skamfila sig af minsta motväder, som blåser! Låta tårarne flöda som strida vattubäckar för en lumpen skilsmessa från lille fästmannen på tre veckor! Orkar inte höra't, säger jag dig, tala aldrig om'et!

— Men, mormor, tre veckor — det vill säga tjuguen dagar och låt se, huru många timmar?

— Tjugu gånger tjugufyra är fyrahundraåttio och tjugufyra dertill gör mig femhundrafyra, räknade gumman på sitt egendomliga vis. Ja, det är förstås en hel evighet, det är gifvet, för den som är en bortskämd barnunge och intet tålamod har. Gud förskone mig, ser det inte ut som om du fruktade, att din kære Harald skall råka i röfvarehänder på den der resan, eftersom du ser så gråtmild ut, bara man talar om den. Det vete hin hvad Vår Herre bakar menniskorna af för pepparkaksdeg nu för tiden.

Och vid tanken på menniskoslägtets försämring tappade gamla mormor en maska på sin stickstrumpa i förtreten.

Ada drog en suck, men lätt, för att mormor ej skulle höra den, och sade:

— I mormors ungdom skrattade man väl, när det gick en något emot.

— Nej, men *suckade* gjorde man inte, svarade gumman, som hade fin hörsel. Man bet sig i läppen, om det sved, och tog nya tag för att brottas med bekymmerna. Nu är det bruket att skrika ack! och o! och ve! för minsta småsak — och småsakerna är det, som regera menniskorna nu för tiden, det är också en sanning. Minsta motgång, som visar sig, genast är man tillreds att "bära afgrunder af qval inom sitt bröst." Är olyckan till af öm beskaffenhet, se då är det färdigt. Fram genast med den hemska, spöklika blekheten på kinden och det matta, lidande uttrycket i ögat! Det är för obegripligt intressant. Man blir riktigt stor deraf, man blir sublim — i sina egna ögon åtminstone. Saken är den, att folk läser för mycket dumheter i romanerna och för litet förnuft i verkligheten. Så är min åsigt om saken.

— Men, kära mormor, hvem rår för sina känslor?

— Tänkte jag inte det! Gamla visan! Nutidens menniskor vilja inbilla oss gamla, att de *känna* så öfversvinneligt djupare än vi gjorde, och jag skulle tro dem, om de inte orerade så mycket derom. Sådant misstänker jag alltid. Tomma kärl slamra mest. Nej, barn, tro mig, en sann och djup känsla gör inte så mycket larm af sig som en falsk.

— Det kan mormor säga, som är gammal.

— Gammal har varit ung. Jag har varit tjugu år jag också. Ja, se på mig du; det skulle kanske inte många tro, att den gamla käringen Elfman, som sitter skrumpen och grå vid sin stickstrumpa och sina balsaminer, alltid rätt fram, ofta barsk, en gång i tiden har haft runda kinder och fylliga, leende läppar och, skam till sägandes, varit fager under ögonen, hvit och skär som en äppelblomma. Men så der är det. Det finnes inte så len kind, att den inte blir skrynklig. Tiden är en farlig plöjare — bekymmer göra väl också sitt till, och jag har nog haft min beskärda del af dem också, fastän ingen menniska någonsin hört mig skryta öfver någon "afgrund af qval" eller sett någon "spöklik blekhet". Nej, jag tackar Gud för hvad jag fått bära, ty alltid har det varit till någon nytta, eftersom Han lagt det på mina skuldror — och för att det är

öfver. Men tala om'et? Nej pass. Mina gamla minnen ligga nedlåsta i sitt skrin; de duga inte till paraddrägt.

Ada smög sin lilla hand smekande öfver mormodrens gråa hår, såg henne bedjande i ögonen och sade:

— Men för en gång tar väl ändå mormor fram de gamla plaggen och visar dem för sin dotterdotter — inte sannt? Seså, neka inte! Inte alls för att paradera, utan för att visa en ung flicka nu för tiden huru *fast* och *gediget* allting var förr i verlden — är det inte så, ni säga, ni gamla? Kanske kunde det bli henne en nyttig lärdom.

— Du tror —? sade mormor och log med en fläkt af vemod, som klädde hennes vackra gum-ansigte så oförlikneligt väl. Jag skulle öppna på locket och vädra på de gamla urmodiga paltorna — nej, barn, det var en underlig tanke!

Och hon lade till och med stickstrumpan ifrån sig. Gamla mormor försjönk i drömmar! Tyst, stör henne inte, hon är andäktig, hon sammanknäpper sina händer. Det skimrar någon ting i hennes ögonvrå. Några gamla, välkända toner klinga så bekant genom hennes själ. Det ringer till helgdags derinne. Gamla, längesedan bleknade minnen vakna och framträda i föryngrad gestalt för hennes inre öga. Besynnerligt, att det kännes så ljuft att återse dem, fastän de bära så mörka, sorgliga färger!

Mormor reser sig upp och blickar tankfull utåt gatan genom de rikblommiga balsaminerna. Hvar är nu det barska och kantiga, som ofta gjorde, att folk kallade enkefru Elfman "en skarp gumma"? Men enkefru Elfman är i detta ögonblick icke sig sjelf; det synes nog, att någon ting ovanligt är på färde med henne, ty annars hade hon, ordentligheten sjelf, ej låtit strumpa och sykorg rulla i golfvet, utan att röra en hand för att taga upp dem.

Ada är en grannlaga flicka; hon vänder sig bort och beundrar ett oljemåladt porträtt af en ung man i krigaredrägt, som i sitt urblekta röda taftband hänger öfver soffan i mormors rum, och läser och omläser tio gånger dess underskrift: "Thorvid Grane vid tjugutre års ålder". Hon ville lemna mormor tid att bli sig sjelf.

Nu är det öfver. Mormor vänder sig om, puttrar öfver sin strumpas olycksöde, tar emot den ur Adas händer och säger:

— Har lillan någon ting för sig i eftermiddag? Inte? Jaså, det är sannt, fästmannen skulle komma och helsa på, ja då vill jag inte skilja er åt. Men i morgon eftermiddag sätter jag kaffepannan på elden och köper hem sådana der sockerkransar, som du tycker om — men kom ihåg, intet söl! Klockan tre på slaget står kaffepannan på bordet, det vet du sedan gammalt. Jag tål inga nya moder, minst när de våga förgripa sig mot min kära kaffetår och diktera nya lagar för *den*... men ensam måste du komma, jag vill inte se fästmannen i hälarne på dig, hör du det. Och då kan det väl hända, att locket kommer aldrig så litet på glänt — hm, du förstår!

— Goda, älskade mormor! sade Ada och kysste med häftighet gummans hand.

— Jaja, jag lofvar ingen ting säkert. Gå din väg nu; jag skall äta min middag. Helsa din mamma och småsyskonen. Som sagdt, klockan tre och ensam! Men lemna pepparkaksdegen hemma — den smetar af sig. Adjö med dig!

Och ett par minuter derefter var gamla mormor ensam i sin vindskammare.

— Här har mormor mig nu, och utan fästman enligt önskan! ljöd Adas muntra röst från fru Elfmans dörr, just som det stora vägguret i kakelugnshörnet slog tre. Min käre Harald är vederbörligen inlåst i gröna kabinettet, der han fått sig uppdraget att rispa upp en hel påse full med sidenlappar, tills jag kommer hem. Han spjernade väl mot udden, erinrade mig om sina stora mustascher, som skulle rodna af harm, om deras egare blef funnen vid ett så qvinligt arbete, men jag visade honom i spegeln, att mustascherna voro röda förut af blygsel att deras egare *ingen ting* hade att göra, och talade dessutom så vackert om Herkules vid Omphales spinnråck, att han slutligen tog sprättknifven, grep verket an och lofvade försöka, men han försäkrade på förhand, att alltsammans skulle bli *lappverk* af. En kyss, bara en enda, fick han för sin witz, och sedan flög jag på dörren, den jag stängde i dubbelt lås, och nu är jag här.

— Yrhätta! log mormor och klappade dotterdottrens rosiga kind. Att så behandla sin tillkommande husbonde och äkta make!

— Husbonde? Å, det vet man ännu inte. Mormor glömmer bort, att "vi lefva i ett tidehvarf" -- än lefver gudskelof det kongl. svenska toffelregementet. Mormor må tro, att jag under flera år med den djupaste andakt studerat hvarenda artikel i Aftonbladet och Tidskrift för Hemmet, som handlat om "Qvinnans frigörelse" och "Qvinnans rättsliga ställning" och "Qvinnans sjelfansvarighet" — hvad tycks? Harald sjelf har till fästmanspresent fått lof att gifva mig sir John Stuart Mills bok om qvinnans emancipation — hvad heter den nu igen? Nåja, det är detsamma, jag har inte läst den. Men hvad säges om en så utsökt tortyr för en blifvande äkta man?

— Jag säger, att kaffet kallnar, sade mormor och bjöd Ada att sätta sig i ena soffhörnet, medan hon sjelf intog det andra. Seså, tag för dig, kära barn — nå, hvad sade Harald för att du skulle öfverge honom i eftermiddag? Blef han svartsjuk på mig?

— Svartsjuk? Nej, snälla mormor, inte flera sockerkransar — nej, det vet nog mormor, att så snart mormors namn nämnes, har ingen i familjen någon lust att opponera sig, och i det fallet är Harald redan som om han hörde till familjen. Nej, jag sade honom, att jag skulle på kafferep till "den der käringen Elfman" och höra om det var sanning som hon säger, att Harald är en pepparkaksgubbe — ty inte inbegrep jag mig sjelf i domen öfver vår tids ungdom, jag som genom min sällsynta förståndighet redan på sätt och vis tillhör ålderdomen. Gossen blef ledsen, förstås, men jag hade inte så svårt att trösta honom just —

— Begriper, myste gamla mormor och bjöd sin älskling påtår. Inte? Jaså, då är det *endast* genom sin sällsynta förståndighet, du tillhör ålderdomen, ty påtåren och ålderdomen de höra samman "som hjelmen passar sig för pannan." Men inte går *jag* från mina vanor för din skull, det må katten göra —

— Nå, sade Ada, sedan kaffeattiraljen var undanstökad och hon sjelf lemnat sin beqväma plats i soffhörnet och i stället valt den mera anspråkslösa på pallen vid mormors fötter, men der hon kunde få lägga hufvudet i mormors knä och smekas af hennes händer, nå, hur går det nu med skrinet? jag är nyfiknare än lille bror August, när han går ut i nästa rum för att tuppen skall få värpa ostörd. Men jag vet inte, om min nyfikenhet är rätta nyckeln till skrinet?

— Skrinet går straxt upp utan nyckel, svarade mormor, men din nyfikenhet ligger dig i alla fall i fatet, ty om du inte låter den fara, så missräknar du dig betydligt, när jag öppnar på locket — du väntar dig väl en grann, brokig, perlutsirad sammetsklädning, du, fastän med stora refvor — kanske också fläckar? I stället är det en hvardagsdrägt med enkla, mörka färger — kanske något dystra — remnorna äro lagade eller dolda bakom djupa veck, så att de inte synas, och fläckarne äro gudskelof inte andra än som synas på mycket nära håll. Det är alltsammans. Nåväl, har du tålamod att göra mig sällskap, så öppna vi väl på locket till minnenas likkista, ty så kan jag så godt kalla dem. Nu börjar jag.

Bäst att gå ut från början. Jag föddes i staden Åbo anno 1788. Min far var handlande derstädes; min mor dog ett år eller något mera efter min födelse, i det min yngre syster Lydia såg dagen. Vi voro icke flera syskon. Vår barndom förflöt i lugn och ro utan någon ting, som skiljde den från andra barnungars, fastän jag möjligen var något yrare och Lydia något inbundnare än andra barn. I kraft af det år, jag var äldre än hon, hade jag under vår barndom ett slags moderlig uppsigt öfver henne, hvaröfver jag icke var litet stolt. Men snart kom den tid, då Lydia undandrog sig min omvårdnad, som kanske också var en smula betungande; Lydia var minsann icke den, som gerna böjde sig för någon sorts öfvermakt, fast jag inte borde säga det på hennes döda mull — ty hon har varit död i snart fyrtiofem år. Underligt hvad tiden går! Jag minnes ännu, som det varit i går, huru vi jordade henne på Åbo kyrkogård, Thorvid och jag!

Thorvid ja, det var han, Thorvid Grane, som du ser på väggen der, fast det der kludderiet inte är hälften så vackert som han. Han var en slägting till oss på långt håll, bosatt några mil från Åbo. Vi voro lekkamrater, ehuru han var hela sex år äldre än jag. Hurtigare gosse fanns inte på många mils omkrets: jag minnes ännu, huru alla flickorna stodo stumma af beundran öfver de präktiga lyror, han slog, när bygdens ungdom midsommaraftonen samlades på en äng utom staden för att slå boll. Han var då hos oss på besök. Alla flickorna täflade om att få dansa med honom om qvällen, när majstången var rest. Men ingen bjöd han upp så flitigt som mig, och jag var blossande röd och varm och hjertat klappade på mig, men

inte var det af dansen, fastän det gick an att skylla på. Jag var femton år på den tiden, och jag var vacker, det visste jag — kanske allt för väl. Lydia var också vacker, men det var någon ting så besynnerligt med henne; hennes uppsyn var så mörk, hennes sätt så otillgängligt; afund såg jag väl i alla flickornas blickar, när jag svängde om med Thorvid, men mörkast lågade den i Lydias halft frånvända öga. Det var den midsommaren; hösten derpå kom Thorvid in till Åbo för att stanna der; hans far var död, hans hem upplöst och Thorvid skulle nu bosätta sig i Åbo för att vara nära sitt regemente och för att vara nära mig, så hviskade egenkärleken i mitt öra. Dagligen var han hos oss och för hvarje dag grodde kärleken till honom allt djupare in i mitt tokiga hjerta. Det var en herrlig tid och nyttig för mig på visst sätt, ty min hela inre menniska vann mycket genom Thorvids inflytande. Jag hade uppfostrat mig sjelf, och det var minsann icke underligt, att det var illa gjordt. Jag var odrägligt egenkär; Thorvid sade mig det på sitt rättframma sätt, och för att behaga honom bemödade jag mig att bortnöta det fel, som var honom motbjudande. Jag var häftig och egensinnig; ingen annan hade kunnat förmå mig att motarbeta detta fel, men Thorvid kunde det, ty för hans skull hade jag kunnat göra allt. Vi voro som syskon. Aldrig visade någondera den andra något tecken till någon ting varmare än syskonkärlek. Blott en gång talade Thorvid några underliga ord och fattade min hand på ett sätt, som han aldrig annars brukade; jag kände, att hans hand darrade. Jag blef underlig till mods och slet undan min hand; i detsamma inträdde Lydia och allt var åter som om ingen ting passerat. — Mot Lydia var Thorvid vänlig, som han var mot alla; dock tyckte jag mig märka en viss öfverlägsenhet i hans ton, som då man talar till ett barn. Lydia var i hans närhet mera sluten än annars.

Sommaren kom och Thorvid lemnade oss. Vintern förde honom tillbaka. Jag kände, att min kärlek blott tilltagit under skilsmessan. Han var hurtig och enkel och glad som förr. Jag minnes en qväll, då vi suto samlade omkring brasan, min far, Thorvid, Lydia, jag och några anförvandter; man skämtade med Thorvid för att han, fastän löjtnant, hade så litet fjärilsnatur i sig; en gammal tant frågade till och med — allt utom grannlaga — om han ämnade låta henne samlas till sina fäder

utan att ha dansat menuett på Thorvids bröllop. Thorvid svarade: "När jag blir min egen karl, tant, när jag får någon ting att bjuda en hustru, då skall jag göra mitt val." Och jag vet inte, men nog var det väl slump, att han kom att se upp på mig just då med en blick, en sådan som aldrig glömmes — ja, visst var det slump! Ty när jag ett år derefter kom tillbaka till hemmet från ett halft års vistelse i Björneborg hos en farbroder, som behöft min omvårdnad, var Thorvid förlofvad med min syster.

Mormor gjorde en paus i sin berättelse, för att taga upp ett hvarf, som hon stickat galet på sin strumpa.

— Stackars mormor! sade Ada och smekte sakta gummans skrynkliga hand.

— Å lappri! svarade mormor. Det gick väl öfver. Jag var inte lätt att bryta, inte heller att böja. Finska envisheten hängde i mig. Jag var ju inte bedragen, Thorvid hade ju ingen ting lofvat mig! Det var blott min inbilskhet, som förtydt hans blickar en och annan gång. Hade jag väl någon rättighet att ogilla hans val? Lydia hade aldrig varit mera strålande vacker, ty hon var kär, och kärleken började spränga hennes fordna inbundenhet, fastän det aldrig lyckades fullkomligt, ty ofta när hon var som mest glad, drog hon sig tillbaka inom sig sjelf, blef kall och återtog denna min af tyst spejande, som så ofta plågat mig att se. Thorvid var stolt öfver sin vackra fästmö och paraderade med henne öfver allt; jag tror nog, att han också var kär i henne, ty hvarför skulle han annars ha begärt hennes hand?

Emellertid anade ingen hvad som försiggick inom mig, och bäst var detta, ty i annat fall hade jag väl förlorat den ringa gnista vänskap, Thorvid ännu kunde hysa för mig. Det sjöd inom mig af dåliga, afundsamma, hätska känslor; jag jemförde mig med Lydia, jag knotade mot Försynen — men aldrig förrådde jag en skymt af den eländiga jäsningen i mitt inre. Mot Thorvid var jag sorglöst glad som förr, ty jag måste det, men mot Lydia kunde jag ej alltid vara blid. Bittra ord vexlades stundom oss emellan. Och det oaktadt jag föresatte mig att mera än annars lägga band på mig i mitt uppförande mot henne, ty jag kände hennes kalla, genomträngande blickar fästas på mig, som om de velat genomskåda mig ända ner till hjertroten, och jag fruktade för att det skulle lyckas.

På Lydias adertonde födelsedag firades hennes bröllop. Jag har hört många säga, att de aldrig sett mig gladare än jag var på min systers bröllopsdag, fast nog minnes jag, att jag den natten stod vid stranden af elfven och mätte djupet med blickarne, men återhölls af de tindrande stjernor, jag såg dernere afspeglas från natthimmelen, och som tycktes förebrående betrakta mig liksom ögon genom tårar — det var en förfärlig natt, men när jag dansade och log, kunde ingen se det på mig, och då var allt bra.

Det var vid detta tillfälle jag första gången såg din morfar, den unge pastor Henrik Elfman. Han var då en ung, intagande, fastän tillbakadragen man; han egnade mig hela qvällen en stilla, nästan blyg uppmärksamhet, och jag uppmuntrade den med det mest oförsynta koketteri — jag visste knappast hvad jag gjorde — mina tankar grepo efter någon ting att sysselsätta sig vid, lika godt hvad.

Efter bröllopet flyttade de nygifta till sitt hem i trakten af Nyslott. Thorvid hade blifvit kapten och med detsamma fått transport till ett annat regemente.

En tid förflöt. Jag var hemma hos min far, bitter och mörk till sinnes, spridande allt utom glädje omkring mig. Jag var på god väg att bli elak. Bref kom från Thorvid och inbjöd mig vänligt att helsa på i hans nya hem, men jag nekade. En förnyad inbjudning afslogs lika kallt. Ada, du ser, att jag inte varit någon fullkomlighet i min ungdom, lika litet som på min ålderdom.

Omkring ett år hade förflutit efter min systers bröllop, den mörkaste tiden i mitt lif. Då kom helt plötsligt ett bref från Thorvid, som med ens skingrade mörkret och dref bort alla sjukdomssymptomer ur min själ. Thorvid var olycklig; han hade misstagit sig på Lydia. Alla de fel, som han hoppats skulle utplånas genom hennes kärleks helsosamma inverkan, hade i stället för hvarje dag framträdt i den mest hotande skepnad. Under Lydias stela, inbundna yta, som aldrig velat släppa en blick in i de mysterier, som dolde sig derinom, hade han vid närmare undersökning funnit kall, lågsinnad beräkning, en jernhård egoism, för hvilken inga medel voro otillåtliga, ett fegt slafveri under egna passioner — Gud vet hvilka mörka färger han inte använde! Och värst af allt — han hade misstagit sig på sig sjelf; han älskade icke sin hustru. Han hade

ej heller gjort det, då han bjöd henne sin hand, men han hade hoppats, att kärleken skulle komma med tiden, men den hade icke kommit, utan i stället en tilltagande ovilja. Nu var allt ofrid och förstörelse i hans hem, och han försäkrade sig icke kunna härda ut, om icke jag kom och bragte ordning och lugn, ty jag kunde det, trodde han. Jag hade kanske något qvar af min fordna makt öfver Lydia, sjelf ville han, kunde han ingen ting göra.

Detta bref gaf mig mycket att tänka på. Jag igenkände så väl Thorvid deri: rask och rådig, då det gälde praktiska saker, men bortkommen och tafatt som ett barn, då det rörde hjertats. En annan skulle hafva satt sin ära i att sjelf genom egen hjelp återvinna sin hustru och sin husliga lycka; Thorvid sköt ifrån sig denna tunga pligt till en annan; det var alldeles i hans stil. När vi voro små och tillsammans spelade med marionetter, var han alltid tillreds att sköta dekorationer och föra dockorna, men hitta på pjeser och "prata" — det blef alltid min lott — i så höga rymder kunde han aldrig försätta sig. Emellertid var det förskräckliga saker han sagt om sin hustru, och ehuru jag hoppades, att han i sin förfäran öfverdrifvit, reste jag likväl genast. Kunde jag vara till någon nytta för *honom*, så ville jag ej stanna en minut längre i Åbo.

Det var en kall vinterafton, när jag anlände till Olkiala — så hette Thorvids gård. En tjenare hjelpte mig ur slädan och förkunnade mig, att herrn var borta. Frun var deremot hemma. Jag skakade snön af mig och inträdde i en stor, kall och mörk sal, der ingen menniska syntes till. Tvehågsen hvart jag skulle vända mig, trefvade jag mig fram i mörkret, då plötsligt en dörr kastades upp och Lydia inträdde, blek, med oordnadt hår och gnistrande ögon; hon gick rakt mot mig, lyste mig med ljuset midt i ansigtet och sade med skarp stämma:

— Jaså, *du* här! Kommer du för att reklamera din egendom? Kommer du för att vidga svalget mellan mig och honom ännu mera?

Detta var mottagandet. Fortsättningen blef början lik. Det stod verkligen illa till på Olkiala; det syntes på hela makarnas förhållande, oaktadt jag direkt ingen ting fick veta hvarken af Thorvid, som ej kunde förklara mig, huru hans äktenskapliga lycka redan efter ett år kunde vara i sitt nedan, eller af Lydia, som ej ville göra det, om hon än kunnat.

Någon ting ojemnare än Lydias lynne vid denna tid var, kunde man gerna icke tänka sig. Alla fingo lida deraf, som kommo i hennes närhet; jag kanske aldramest. Men så var jag den, som tog minst åt mig deraf. Jag hade lyckats tillkämpa mig lugn, och du kan inte tro hvad det under många lifvets kinkiga förhållanden är för en oskattbar rikedom! Du kan tro gumman, som snart är sina sjutio år och som väl skall ha någorlunda lärt sig lefva under så många år. Nog kom nu all den besinning, jag var mäktig, mig bra till pass, ty det var minsann bäska saker, jag ibland fick smälta — Gud vet, om jag nu skulle taga mot dem med samma lugn som då! Isynnerhet när Thorvid var borta — och det var han som oftast — bröt Lydia löst mot mig. Då vankades det långa, ljungande strafftal, men den anledning, som framkallade dem, omnämndes aldrig — störtregn af tårar, vredestårar, som gerna skulle ha fått rinna fritt, om med dem all bitterhet förrunnit ur Lydias hjerta; men den trifdes bra och stannade. Ofta slutade dessa vredesutbrott med krampanfall. Det var ett elände! Och ingen ting, inga föreställningar, inga böner kunde hejda henne. I början — jag erkänner det — var det liksom en känsla af feghet, som öfverföll mig, hvarje gång jag såg Thorvid taga ned sin dubbelbössa och sin skjutväska från väggen, ty nu visste jag, att jag skulle bli ensam med den vilda, ursinniga qvinnan. Men man vänjer sig snart nog vid hvad som helst. Snart kunde jag utan att förändra en min höra hvilka gräsliga beskyllningar som helst, till och med den, att jag kommit för att beröfva henne Thorvids kärlek. Det pinsammaste var att ingen ting kunna göra, att se allt på samma punkt, och ändå höra Thorvids tacksägelser för min godhet att vilja stanna och verka godt för hans husliga lugn. När jag misströstade som aldra mest, försäkrade han mig helt glad, att han redan märkte en betydlig skilnad i sin hustrus lynne emot innan jag kom, och det var naturligtvis mitt välgörande inflytande han hade att tacka derför. Han trifdes redan dubbelt så väl i sitt hem som förr, och snart skulle det nog bli alldeles bra, om jag blott ville stanna. Och under allt detta såg han så hjertligt vänlig och tacksam ut — och ändå visste jag med mig, att jag *ingen ting* gjort, ingen ting kunnat göra för att förtjena någon tack! Möjligen hade han på sitt sätt rätt, ty några utbrott tillät sig Lydia nu mera aldrig mot Thorvid;

dem sparade hon åt mig. Mot honom var hon visserligen frånstötande, kall, stundom hånfull och bitter, men aldrig häftig. Jag tjenstgjorde som en slags afledare för hennes onda lynne, och om blott Thorvid derigenom besparades någon smärta, så bar jag gerna mitt öde med tålamod. Vidare gjorde jag honom kanske någon nytta genom att bringa reda i husets inre förvaltning, som under Lydias sorgliga sinnestillstånd hade råkat på totalt förfall. Men trots detta plågades jag likväl stundom af betänkligheter, om det inte ändå varit bättre, att jag aldrig kommit till Olkiala. Ty ehuru icke enda orsaken, så var likväl svartsjuka på mig en af driffjedrarna till Lydias galna uppförande, och om jag kom ur hennes åsyn, skulle hon kanske bli lugnare till mods. Jag sade Thorvid detta, men han bönföll så bevekande att jag skulle stanna, bedyrade så heligt, att hemmet hade blifvit ljusare och varmare och lugnare sedan jag satte min fot öfver dess tröskel, och försäkrade så ifrigt, att han inte skulle uthärda en dag längre, om jag reste och lemnade honom ensam med allt hans husliga elände, som skulle komma tillbaka med fördubblad makt, när jag var borta — att jag inte kunde annat än ge efter.

— Du ser sjelf, huru hjelplös jag är, sade han och såg dervid högst olycklig ut. Jag känner mig som en örfilad skolpojke, hvarje gång Lydia drar ihop till oväder. Ond kan jag naturligtvis inte bli — om ändå saken vore hjelpt med så litet, så skulle skock tunnor tusan —! Men se, det är för bastanta, rättframma medel att använda mot fruntimmer. Spetsfundig har jag aldrig varit. Du deremot, som sjelf är qvinna och förstår dig på alla dessa välsignade smygvägar, som leda till qvinnohjertat — hjelp mig du! Och när du nu en gång har börjat på att hala upp mig ur gyttjan och redan fått mig ett så godt stycke på väg, så skall du väl se till att du inte släpper ditt tag, så att jag blir sittande qvar i smörjan. —

När han så der på sitt naiva och trohjertade sätt en stund hållit på att bearbeta min medgörlighet, var det ingen annan råd än att ge vika och stanna qvar.

Så gick vintern — en lång, mörk, pinsam vinter.

Jag har glömt att berätta dig om en friare, som jag oväntadt nog fick det nöjet att afskeda på Olkiala. Det var en ryss, en rå och skrytsam krabat vid namn Karowitsch — officer för resten. Du vet, att jag inte tål rysspacket — jag

hade visserligen inte på den tiden denna antipathi så starkt utbildad som nu, men uppblåsta och grofhyflade skräflare älskade jag då lika litet som nu — och Karowitsch fick resa. En gång till kom han igen i samma ärende, men då sade jag honom mina hjertans tankar på ett språk, som han kunde förstå — jag har just aldrig skrädit orden, som du vet — och sedan kom han aldrig igen — i friarekostym åtminstone. När jag nästa gång återsåg honom, hade han inga glacéhandskar, det minnes jag nog, och ingen blomsterbukett heller. Det var anno 1809 på vintern, när han och hans råa, gemena soldathopar tände eld på vår gård.

Ja, det var ett år, skall jag säga! Om alla blodstårar, som Finland gråtit för det årets skull, en gång på yttersta dagen skulle kräfva upprättelse af rysskanaljerna, der de stå bland getterna på den venstra sidan, så hjelpte det visst inte, om de toge alla sina skyddshelgon till undsättning. Bland andra dåd, som det året har att uppföra på sitt skuldregister, är också Thorvid Granes död. Men jag vill gå i ordning med historien.

Ja, Thorvid, han måste, förstås, i fält, och det fördrog han gerna, ty var det fråga om fosterlandets ära och välfärd, då skulle du ha sett min Thorvids drag klarna, om de varit aldrig så mulna, hans ögon glänsa af lif, hans hela gestalt bli mera majestätisk. Fosterlandet var hans ögonsten — kom det något ondt vid det, då var han minsann inte tafatt! Musköten på axeln och renseln på ryggen! Fastän kriget ännu inte kommit till våra trakter, skulle han dock genast med i elden; han begärde och erhöll tillåtelse att få uppsöka fienden, och så drog han åstad en morgon, följd af våra brinnande böner för hans och Finlands välgång. Det var ett högtidligt ögonblick, när han lade den af skilsmessans smärta förintade Lydia i mina armar — Lydia var nu blott en älskande qvinna — sände en blick mot höjden, tryckte geväret hårdt mot sitt manliga bröst och skyndade bort. Det var hans sista afsked från Olkiala.

När Thorvid var borta, var det också alldeles förbi med Lydia. Hade jag icke vetat det förut, skulle jag hafva lärt mig det nu, att det var kärleken till honom, som varit och var grundtonen i hennes lif. Det var denna mäktiga passion, som flammade med nästan demonisk vildhet i hennes själ och

med sin glöd förbrände mycket, som borde ha egt större berättigande. För denna kärlek funnos inga konsiderationer; det var det stora felet.

Mångfaldiga voro väl ännu alla de bitterheter, hvarmed hennes onda lynne öfverhopade mig, men jag förlät dem alla, då jag såg så många sannt rörande och sublima drag af hennes kärlek till Thorvid. Ännu i denna stund kastar hågkomsten af denna hennes djupa hängifvenhet ett försonande skimmer öfver hennes minne.

Kom så kriget till våra trakter. Ryska trupper hade blifvit sedda i närheten; det allmänna lugnet var störd genom några gevärssalfvor, som man hört aflossas. Den manliga befolkningen hade gått man ur huse och befann sig på sin post på andra håll; vår undangömda vrå hade man hoppats skulle skonas af den mordiska allhärjaren. Men nu gällde det att icke blekna, utan se faran i synen och se morsk ut igen. Jag kände med mig, att jag hade mod; blodet rann dubbelt så hastigt genom mina ådror, tyckte jag; jag kände mig stark som en björninna. Så var det icke med Lydia; hon skalf som ett asplöf vid minsta buller och sjönk tillsammans som en vissnad blomma vid hvarje vindflägt. Spänstigheten af hennes själskraft var i förtid förtärd genom yrande passioners eld.

Det var en afton. Lydia slumrade oroligt på sin säng och jag afvaktade vid sidan af bädden hennes uppvaknande, för att icke lemna henne ensam med sin fruktan och sina hemska tankar. Månen sken in genom fönstret; derute spridde han sin kalla glans öfver snötäcket med dess oräkneliga gnistrande facetter; längst bort såg jag skogen afteckna sig svart och högtidlig mot natthimmelen. Det var ett herrligt skådespel. Jag tänkte just på huru skönt vårt Finland var och huru dess bländande vinterdrägt just nu skulle fläckas af blod och aska. Då hörde jag liksom ett aflägset muller, blandadt med enstaka knallar. Mitt hjerta stod ett ögonblick stilla. Jag lyssnade med spänd uppmärksamhet; snart urskiljde jag det jemna taktmessiga dånet af en soldattrupps annalkande. Ett eldrödt sken, som af facklor, flammade genom skogen. Här var intet ögonblick att förlora. Jag gick raskt fram till Lydia, skakade hennes arm och sade, i det jag samlade all min beslutsamhet:

— Fienden är här. Vi måste rädda våra lif.

Lydia for upp och stirrade yrvaken på mig, som om hon inte förstått hvad jag sagt; jag drog henne med mig till fönstret, visade henne en skara knektar, som just nu rusade fram ur skogen, svängande bloss öfver sina hufvuden, och ville föra henne med mig, men hon höll emot.

— Vill du föra mig midt i gapet på dem? skrek hon och ryckte sig med våld lös. Jag känner dig — *du* skulle vilja rädda *mig* — du? Du är här för att hämnas och inte för att rädda —

— Hämnas? — Här är inte tid att prata galenskaper. Hvarje ögonblick gäller här lika mycket som två lif. Följ mig, om du inte vill falla i ryssarnes händer. Ännu kunna vi rädda oss.

Jag grep henne i armen och förde henne med mig, trots hennes motstånd och hennes rop, att hon inte ville, att jag skulle förråda henne, jag så väl som alla andra. Hennes galna motsträfvighet hade emellertid uppehållit oss och gifvit ryssarne tid att nalkas. Huset hade endast en utgång, och jag visste, att vi inte kunde begagna oss deraf utan att märkas af de annalkande fienderna. Jag ilade derför med Lydia i mina armar till ett rum, som vette åt den motsatta sidan, derifrån ingen kunde varseblifva oss, öppnade ett fönster, lyfte först ner Lydia och hoppade sedan sjelf efter. Lyckligtvis var det ej långt till marken, så att vi kommo oskadda ner. Vare sig att Lydia nu insåg, att hennes enda räddning var att följa mig eller att de anryckande soldaternas vilda larm betog henne all lust att vända om; nog af, hon gjorde ej vidare någon svårighet att lyda mig, utan skyndade framåt tätt efter mig, så fort hennes svaga krafter tillåto henne.

Inom några ögonblick hade vi hunnit en stor skog, der vi för ett ögonblick kunde andas ut, men blott för ett ögonblick, ty vi kunde när som helst vänta, att vår flykt skulle upptäckas, ehuru jag hoppades att ryssarne ej skulle anse det mödan värdt att förfölja två värnlösa qvinnor, för hvilkas utlemnande de icke en gång kunde påräkna någon betydligare lösen.

Lydia hade utmattad sjunkit ned på snödrifvorna under en tall; jag stod och lyssnade åt gården till för att icke låta öfverraska oss. Det dröjde icke länge förr än jag hörde skränet närma sig — ett tecken att man upptäckt det öppna fönstret

och satt sig i begrepp att uppfånga dem som undsluppit derigenom. Nu måste Lydia upp — ingen rast längre! Ångsten bevingade våra steg. Allt närmare och närmare hörde vi slamret af soldaternas sablar och det ohyggliga virrvarret af deras skrattsalfvor och svordomar, allt tätare omtöcknade oss röken från deras facklor; skenet började redan framtränga mellan träden — ingen utsigt till räddning! Då upptäckte jag helt plötsligt en kullfallen gran, under hvars lummiga grenar vi kunde vara fullkomligt dolda — nästa ögonblick lågo vi i vårt gömställe, med klappande hjerta bidande hvad som komma skulle.

Det lät ej heller länge vänta på sig. Snart såg jag genom grenarne våra förföljare nalkas; det var en skara af omkring tio man, alla med bloss; i spetsen för dem gick en man, hvars ansigte jag tyckte mig hafva sett förut. Det var löjtnant Karowitsch, min försmådde friare. Ett flyktigt hopp genomilade som ett stjernfall min själ — han älskade mig ju, han skulle skona oss! Men allt hopp försvann, då jag hörde honom med sin ilskna, hväsande röst utropa:

— Här har jag åter igen spåren! Åh, den hyänan skall inte undkomma mig.

Han lyste med sin fackla utefter marken, der våra fötter i snön lemnat tydliga spår efter sig. Följd af hela den larmande skaran gick han rakt mot trädet, der vi lågo gömda, och nästa sekund svängde han gapskrattande af skadeglädje sin fackla fram och tillbaka öfver våra hufvuden. Lydia hade förlorat sansningen.

Jag reste mig upp och såg min fiende rakt i ögonen, fast besluten att icke förnedra mig genom någon feghet.

— Ni här, fröken! skrattade han. Midt i natten, midt i skogen, midt i snön och utan beskyddare!

— Jag är inte utan beskyddare, sade jag i fast ton.

— Det behöfver ni också, svarade han torrt, ty jag ämnar inte vara skonsam. En gång har ni förödmjukat mig — behandlat mig som en hund; det glömmer en Karowitsch aldrig. — Hör hit, Mieschnin och Cezar, tag vård om dessa qvinnor och för dem med tillbaka till gården, men akta dem väl att de inte slippa lösa; de kunna gå vilse i skogen och råka i finnarnes händer — ni förstår! De äro mig alltför dyrbara, för att jag skulle önska dem något sådant. Framåt marsch!

En knekt tog Lydia i sina armar; en annan närmade sig mig, men jag stötte honom tillbaka, sade mig kunna gå sjelf och försäkrade, att jag inte skulle fly. Karowitsch var nog mensklig att tro på mitt ord och lät mig gå ensam, dock på alla sidor omringad af soldater med höjda sablar. Jag gick framåt rak och tyst och med lugn i mina drag, fastän det sjöd inom mig; men jag ville inte böja mig inför min fiende; jag unnade honom inte den triumfen att se mig vackla.

Den soldat, som bar Lydia, hade kastat ifrån sig sin fackla för att vara ledigare; den föll rykande och fräsande midt i en rishög, som började brinna, men ingen brydde sig derom. Framåt gick tåget genom skogen; soldaterna sjöngo eller snarare tjöto och Karowitsch brummade stundom med i refrängen till tecken att han var glad öfver sin lyckade fångst. Så kommo vi fram till Olkialagården, der den öfriga delen af ryssarnes trupp redan börjat göra sig hemmastadd. Alla förråder af mat och dryck, som funnos, voro utsläpade midt på gården, der man gjort upp en stor eld af våra möbler och för öfrigt hvad som var brännbart; omkring elden hvimlade det af gestalter, svartmuskiga och vidrigt grinande som afgrundsandar.

— Bra, mina gossar! skrek Karowitsch. Nu är jag redo att dricka en skål med er för vårt präktiga nattqvarter. Mieschnin, du bevakar fångarna.

Derpå gick han ifrån oss och blandade sig med sina råa hopar.

Jag satte mig på tröskeln till förstugudörren och betraktade det hemska skådespel, jag hade framför mig. Mieschnin, ryssen, stod bakom mig, färdig att fånga mig vid minsta tecken till försök att fly. Lydia hade ännu inte återhemtat sig från sin djupa vanmakt, och lyckligast var detta; hon slapp åtminstone se förödelsens styggelse öfvergå hennes hem.

Jag stred en hård kamp inom mig sjelf. Jag kunde nemligen icke värja mig från den tanken, att jag handlade orätt, om jag inte åtminstone gjorde ett försök att rädda Lydia från det öde, som tycktes vänta henne. Jag var ohjelpligt hemfallen till min förolämpade friares hämd, det visste jag, men Lydia hade ju icke gjort honom något ondt. Om jag genom att förödmjuka mig inför Karowitsch kunde rädda henne — skulle jag en gång kunna stå till svars med att jag icke

gjort det? Men åter att nedlåta mig till en bön — till honom! Min stolthet gjorde uppror mot en sådan orimlig tanke.

I detsamma nalkades Karowitsch.

— Jag såg er nyss göra en stolt kastning på ert vackra hufvud, sade han med ett närgånget leende. Ni ser ut som om ni skulle öfverlägga och jag kommer nu för att ge er tillfälle att säga mig om ni har något på hjertat.

Jag trängde med våld tillbaka stolthetens invändningar och sade:

— För mig sjelf har jag inte ett ord att säga. Mitt öde är mig likgiltigt. Jag känner mig ega mod att dö som en finska för sitt lands fiender. Men — min syster har inte mod; hon är svagare än jag.

— Nåväl? Jag väntar.

— På hvad?

— På en bön.

— Väntar ni — för att bifalla den?

— Nej, för att få den njutningen att med förakt afslå den, liksom ni en gång med hån afslog —

— Nå väl, så förblir den outtalad, sade jag med köld. För priset af min systers räddning hade jag *kunnat* böja mitt hufvud till och med inför en sådan usling som ni — men nu skall ni inte ha den glädjen.

Karowitsch bet sig i mustaschen, hvisslade och svängde sig om på klacken för att gå.

— Löjtnant! hördes i detsamma Mieschnins basstämma.

— Hvad vill du? frågade Karowitsch.

— Permission!

— Omöjligt. Fångarna måste bevakas.

— Men jag är törstig, och kamraterna dricka bränvin som svampar, medan jag försmäktar.

— Kan inte hjelpas.

— Löjtnant!

— Nå?

— Det finnes en källare under byggningen. Kunde inte fångarna —?

— Åhjo, det är synd om dig, min gosse, att behöfva stå ensam här, medan de andra smörja kråset. Vi spärra in qvinnorna i källaren, så behöfva de ingen fångvaktare.

Mieschnin tog ett skutt i glädje och förde oss genast till vårt fängelse, hvars jerndörr tillslöts med dubbla lås och med en stor bom.

Mitt första göromål var att undersöka terrängen. En liten glugg i väggen försedd med tjockt galler var den enda öppning, som tillsläppte oss luft och en smula ljus. Ett rödt flämtande sken, reflex af den stora brasan midt på gården, underlättade något mina undersökningar. Källaren, der vi voro inspärrade, var ett stort, hvälfdt rum med fasta, murade väggar och stengolf. Ryssarne hade släpat bort alla effekter, som förut förvarats derinne, så att rummet var tomt. Det enda, jag fann, var en liten handyxa, hvaremot min fot snafvade i mörkret. Jag tog upp den och tänkte, att den väl alltid kunde bli nyttig till något — till försvarsmedel om inte till annat. Ty jag hade beslutat mig att inte skänka bort våra lif; nog skulle jag ge den första ryss, som stack sin näsa inom dörren, en minnesbeta. Mod hade jag nog, och inte tänkte jag just heller på att krafter fattades, der jag gick fram och tillbaka i mörkret och fnös af förbittring.

Tiden gick långsamt. Soldaternas skrål blef allt högljuddare. Ofta urskiljde jag Karowitsch's skräflande stämma. Detta eldade ännu mera mitt blod. Att döma af den bullersamma munterheten måtte det ha funnits temligen ansenliga förråder af dryckesvaror på Olkiala. Så'na fördömda krabater! — här slog gumman i vredesmod sin knutna hand i bordet, så att kaffekopparne skallrade — en sådan skärseld de läto oss genomgå der nere i källarehålan, medan de värmde sig med vårt vin och vid våra brinnande soffor och stolar! Men det blef ännu värre. Rysspackets rusiga skrål aftog allt mer och mer; de starka varorna gjorde sin verkan, kan jag tro, och hjeltarne somnade väl omkring sin brasa, ty deras oväsen tystnade till slut alldeles; men i stället tilltog eldskenet med hvarje ögonblick i förfärande grad. Detta bländande, eldröda sken, som strömmade in genom vår lilla glugg, kunde omöjligen härröra från den kolnade brasan på gården. Också började en qväfvande rök inträngа genom gallerfönstret. Eldsvåda! Hade då ryssarne tändt på gården och dragit derifrån? Och lemnat oss ensamma att förbrinna, utan utväg att undkomma? Denna tanke förvildade mig — att dö i lågorna! För en fiendes kula hade jag kunnat stupa, men att qväfvas ihjäl, att långsamt

förbrännas! En sådan hämnd hade jag inte ens väntat af Karewitsch. Jag lyssnade. Då träffades mina öron af det genomträngande ropet: Eld! och i nästa ögonblick var allt oreda och skrik och tummel derute på gården. Alltså var det ingen med flit anlagd eld; det vilda larmet talade ju tydligt om öfverraskning. Den brinnande facklan, som satt eld på rishögen, svävade ett ögonblick för mitt minne, men här var ej tid att fundera öfver anledningar, när följderna hotade att beröfva oss lifvet. Det var ett kritiskt ögonblick. I detsamma hörde jag Lydias qvidande röst bakom mig; den pinsamma röken måtte hafva väckt henne ur dvalan. Jag vände mig om och uppgaf ett högt rop af glädje: på källarens bortersta vägg, der just nu elden kastade sin starkaste belysning, såg jag en rigel och följaktligen en dörr! Jag rusade dit — riktigt! der fanns en liten jerndörr, men — inifrån låst med dubbla slag, och jag hade icke nyckelen, som kunde befria oss.

Således äfven detta hopp om intet. Förtviflan började omtöckna mitt förstånd. Ju högre jag hörde eldens susande och dånande ofvanför mig, desto vildare dansade tankarna omkring i min arma hjerna. Jag stod midt på golfvet med korslagda armar och min yxa i handen, flämtande och nästan utan medvetande; jag kände mina knän omslingras af Lydias armar och hörde hennes snyftningar — och under allt detta flammade skenet allt blodrödare omkring oss och dånade elden allt fruktansvärdare öfver våra hufvuden. Det var den förfärligaste stunden i mitt lif.

Men ännu en sista ansträngning ville jag göra, innan jag uppgaf allt hopp. Som en ursinnig kastade jag mig emot dörren och bearbetade den med min yxa, för att slagen skulle höras ut till soldaterna och beveka dem att bringa oss hjelp; men jerndörren och ryssarnes hjertan voro lika hårda. Utom mig, kastade jag yxan ifrån mig; den träffade väggen och till följd af stöten nedrasade derifrån en hel massa murbruk och stenskärfvor — en idé genomblixtrade min förtviflans natt! Den lilla dörren, som jag upptäckt i bakgrunden af källaren — om jag inte kunde spränga upp den, så kunde jag kanske rifva bort de stenar, der rigeln hade sitt fäste; på detta sätt skulle den då upp af sig sjelf. Här var ej lång betänketid. Min yxa kom mig bra till pass. Murbruket yrde omkring mig, den ena stenflisan föll efter den andra, och den stora rigeln

började redan bli undergräfd. En förfärande hetta utbredde sig allt hastigare i källaren och med den en qväfvande rök. Andedrägten hotade att stocka sig i halsen. Stora svettdroppar runno öfver min panna. Bakom mig hörde jag Lydias tysta qvidande. Nöden fördubblade mina krafter. Yxans slag föllo tätt och med god framgång; slutligen föll det sista hinder, som ännu höll rigeln fästad vid muren — dörren sprang upp och en kall fläkt slog mig till mötes; det var i sista ögonblicket, ty hettan var redan outhärdlig.

Jag tog Lydia om lifvet och förde henne skyndsamt med mig in i den mörka gången. Lyckligtvis hade hon ännu så mycket krafter qvar, att hon kunde gå, fastän stapplande. Vi trefvade oss fram, utan den minsta aning om hvart kosan gick. På hela den tid, jag varit på Olkiala, hade jag aldrig hört denna underjordiska gång nämnas; Lydias själsförmögenheter voro alltför mycket i oordning, för att hon skulle kunna lemna besked om någon ting.

Marken var fuktig under oss och kalla vindfläktar slogo oss i ansigtet — ett säkert tecken till att slutet af gången öppnade sig i fria luften. Vårt framåtskridande gick långsamt och blef långvarigt; ängslan gjorde det dubbelt längre. Ändtligen började vi skönja en svag ljusstrimma; den tilltog allt mer och mer i styrka; vi kände ånyo den förhatliga brandlukten, men vi hunno icke förskräckas deröfver, ty i detsamma stodo vi vid utgången. Skogen bredde sig rundtomkring oss, och mellan dess stammar framträngde skenet af den rasande elden. Men oss kunde den icke nå; vi voro räddade.

Det första vi hade att göra, var att förvissa oss om hvar vi befunno oss. Jag hade icke svårt att orientera mig: vi voro endast ett par bösshåll från Olkialagården, som ännu tycktes stå upprätt, men i ett haf af lågor. Ingen menniska syntes till framme vid olycksplatsen; troligen hade ryssarne vid eldens utbrytande hals öfver hufvud rymt fältet. Men hvaråt hade de begifvit sig? Detta var en vigtig fråga, ty huru som helst svaret utföll, åt motsatta hållet skulle vi styra våra steg, det var nu afgjordt. Försigtigt smög jag mig fram så långt jag vågade; men spår funnos i snön på alla håll, så att mina undersökningar derigenom blefvo betydligt försvårade. Från södra sidan tyckte jag mig dock förnimma ett aflägset sorl; kanske härledde sig detta från de borttågande fienderna. Rik-

tigt! Vid närmare undersökning fann jag på snön mellan den brinnande gården och skogsbrynet å södra sidan en sabel och en krossad butelj, troligen tappade under flyktens villervalla, äfvensom en mängd orediga spår, alla dock vända *från* skådeplatsen för den skamliga illgerningen. Följaktligen skyndade jag mig tillbaka till Lydia, som jag lemnat qvar i skogen, halfdöd af förskräckelse, och förkunnade henne, att det var åt norr vi skulle ställa vår kosa, om vi ville undgå att ännu en gång möta Karowitsch och hans råa hopar.

— Karowitsch! utropade Lydia. Jaså, det var han, din älskare! Nu förstår jag, det var en komplott!

Huru medtagen hon än var, hade hon likväl styrka att vara elak. Men jag var för härdad mot hennes alla giftiga skott, för att låta mig något bekomma. Lydia hade stannat; med kall ton frågade jag henne, om hon ville följa mig eller inte. Hon svarade ej, men tycktes dock inse att jag hade hennes räddning i mina händer, ty när jag började gå inåt skogen, följde hon efter. Många ord vexlades icke mellan oss på vägen, det skall Gud veta; ty om jag än kunde fördraga hennes bitterheter, så kunde jag ändå icke löna dem med vänlighet, dertill var jag för oböjlig och trotsig. Det der budet: "välsigna dem som eder banna" har alltid varit en förargelseklippa för mig, skall jag säga.

Nå, nu föll det sig så lyckligt, att en by låg ungefär en mil från Olkiala, just i den riktning hvari vi gingo, och vi visste, att ännu ingen fiendtlig styrka visat sig åt denna sida. Att hinna denna by, innan krafterna alldeles öfvergåfvo Lydia, det var alltså uppgiften, ty sjelf stod jag nog ut, derom var ej fråga. Det gick också till slut, fastän med lång tidspillan. Än kastade sig Lydia ned på snödrifvan och förklarade, att hon icke gick ett steg längre, att hon ville ligga och förfrysa i skogen, hellre än följa mig — och allt detta under hysterisk gråt; hade jag ändtligen efter mycket besvär lyckats öfvertala henne att resa sig upp och fortsätta vandringen, dröjde det icke länge förrän hon åter måste hvila sig. Framåt morgonsidan kommo vi fram till byn, der folket ännu låg i den djupaste sömn; jag förde Lydia upp på en kulle, och derifrån kunde vi se himmelen i öster rodna, som förebud till solens uppgång, och i söder ännu glöda eldröd, till tecken att de flammor ännu icke slocknat, som lagt vårt hem i aska.

Så snart det blef lif och rörelse i byn, anmälde vi oss som flyktingar och blefvo väl mottagna för vår olyckas skull. Här hvilade vi ut ett par dagar, så att våra krafter fingo samla sig. Vi behöfde dem alla för den storfärd vi ämnade anträda: Lydia hade föresatt sig att söka upp sin man, hon ville icke röra sig ur fläcken, om jag inte förde henne till Thorvid; hon skulle i alla fall snart dö, det kände hon, och det skulle bli mitt fel, om hon ej fick återse sin make och försona sig med honom, innan hon gick bort — och jag, jag fann ingen ting orimligt i hennes öfverspändheter. Jag gaf henne rätt i allt. Hvart skulle vi också ta vägen? Vårt hem var blott en grushög; inte kunde vi ligga främlingar till last; till Åbo och vår far hade vi längre än till Thorvid, som med sitt regemente skulle befinna sig blott några mil bort, efter hvad man sade. Möjligen blandade sig också någon egoism i min medgörlighet; jag var trött till kropp och själ, jag orkade ej längre sträfva emot mitt ödes bitterheter, om jag icke fick hemta nya krafter genom att få inandas samma luft som Thorvid — jag måste se honom ännu en gång. Det var denna längtan, som dref mig lika så väl som Lydia, men med den skilnad, att *hon* hade rättighet att längta, jag deremot — men Gud vet, inte tror jag precist, att min kärlek till Thorvid står antecknad i mitt syndaregister! Fast — hvem kan veta?

Mormor gjorde en paus i sin berättelse och försjönk i tankar; stickstrumpan fick hvila och gumman lät liksom medvetslöst handen glida öfver Adas lockiga hufvud, men hvad hon tänkte, det var omöjligt att se, ty hon vände hufvudet åt sidan. Men slutligen tyckte Ada, att hon icke kunde vänta längre, hvarför hon smekte mormors hand och sade:

— Nå, lilla mormor, hur gick det se'n?

— Hur gick det se'n? upprepade gumman leende och lutade sig ned öfver sin dotterdotter, hvars lockar hon på lek luggade om. Hur gick det se'n? Precist som du frågade när du var liten och satt på din pall vid mina fötter och jag berättade dig sagorna om Wäinämöinen — fy, skäm ut dig, stora flickan med fästman och allt!

— Åh, hur kan mormor tro —? afbröt Ada med en liten min af förtrytelse. Hur kan mormor tänka, att jag skulle höra mormors historia som en vanlig saga?

— Förstås, sade mormor och blinkade skälmaktigt, det är för sens moralens skull, kantänka. Ja, inte kan du väl längta att få höra slutet för att få veta "huru det gick", ty att hjelten och hjeltinnan inte "fingo hvarann", det vet du förut. Nå, håll dig tyst nu, så skall du få veta, "huru det gick se'n".

Som sagdt är, jag gick in på Lydias enträgna böner att uppsöka hären eller med andra ord Thorvid. Tidigt en morgon, innan det blifvit för varmt, anträdde vi vandringen. Den blef mödosam. Vår väg förde oss vester ut öfver ofantliga öde ljunghedar, der det var långt mellan menniskoboningarna och tröttsamt att vandra, isynnerhet som jag ofta fick så godt som bära min af sjukdom och trötthet dignande syster, men framåt måste vi. Huru ofta ville jag inte, att vi skulle stanna i någon by, der Lydia kunde få bättre vård, men alltid strandade dessa försök mot hennes envisa upprepade påstående, att hon i alla fall inte hade långt att lefva, och att det endast var hoppet att få återse Thorvid, som ännu höll hennes själ fängslad vid kroppen. Och när jag såg hennes utmärglade, färglösa drag, hennes kraftlöshet, hennes aftynande, så trodde jag, att hon hade rätt. Hvad skulle jag göra? Dertill försäkrade mig en läkare, som vi af en lycklig händelse träffade, att Lydia genom inga läkarekonstens medel kunde räddas. Jag kunde inte missunna henne att få dö i sin makes armar. Alltså vandrade vi framåt.

Efteråt, när jag tänker derpå, förefaller det mig som en saga, huru vi, två svaga qvinnor, ensamma och utan stöd, kunde sträfva oss fram genom de finska hedarna, förbi hundratals förvillande vattendrag, hvilkas tjocka dimmor ofta lägrade sig rundtomkring oss och omöjliggjorde allt vidare framåtskridande, genom skogstrakter, som kanske endast en gång om året trampades af menniskofot — än i storm, än i oväder — ja, nog höll Gud ett vaksamt öga på oss, der vi gingo, annars hade vi väl förgåtts i elände. Vid hvarje bebodd fläck, vi påträffade, fingo vi underrättelser, hvaråt vi skulle söka hären, och så mycket reskost, man kunde afvara. På detta sätt tillryggalade vi långa landsträckor och kommo allt mer och mer åt vester, och byarna lågo närmare till hvarann än förut. Här hade hären gått fram för några veckor sedan och lemnat efter sig de sorgligaste och på samma gång sublimaste berättelser

om sina ansträngningar och sina lidanden. En qväll framkommo vi till en by, der för kort tid sedan en skarp skärmytsling egt rum mellan ryssar och finnar; vi frågade efter nyheter från finska hären, och man hänvisade oss till en officer, som blifvit qvarlemnad såsom dödligt sårad, men genom omsorgsfull vård kommit sig och ännu var qvar i byn. Han var nu så mycket på bättringsvägen, att han i dagarna skulle bryta upp för att återuppsöka sina kamrater och ånyo dela deras faror.

— Nå, det var Thorvid? afbröt Ada.

— Riktigt, det var Thorvid. Det var ett besynnerligt återseende. Vi gräto alla. Sjukdomen hade mycket förändrat honom och sorgen öfver fäderneslandets hotande undergång hade beröfvat honom hans glada mod. Finlands öde låg honom tungt på hjertat. Återseendet tycktes återgifva honom mera sinnesstyrka och tillförsigt. "Den, som ledt eder genom ödemarker, skall nog också leda Finlands rättvisa sak till ett godt slut", sade han. Och huru lycklig han var att återfå sin hustru så förändrad — idel ömhet och hängifvenhet! Nu när dagen började skymma för Lydia, bredde det sig liksom en aftonstillhet öfver hennes väsen. Dagens stormar och hetta voro glömda för qvällens fridfulla lugn. Ingen af oss hade hjerta till att häntyda på det förflutna med en enda min. Hon skulle få dö i ro, ty döden nalkades henne, det kunde ej döljas. Jag är säker om att Thorvid just nu aldraminst ville förlora henne, trots alla de lidanden hon beredt honom. Men han kunde lika litet som jag bestämma öfver lif och död.

Vi befunno oss endast några mil norr om Åbo, och Thorvid beslöt att först ledsaga oss dit och öfverlemna oss i trygghet i vår fars händer, innan han åter gick att uppsöka hären. Lydia hörde detta beslut under tystnad och böjde undergifvet sitt hufvud; troligen hade hon helst velat följa sin make i fält, men hennes kärlek, kanske också tanken på den annalkande döden, afhöll henne från att göra några invändningar. Vi framkommo till Åbo lagom för att få se Lydia dö omgifven af barndomshemmets minnen. Hon sade oss alla farväl och bad oss tänka på henne med mildhet. Det var ett rörande ögonblick. Thorvid var djupt skakad. Hans hand släppte hon inte förr än i sista ögonblicket. Här vid Lydias dödsbädd var det, som ett förfärligt ljus gick upp för mig. Jag hade blifvit besviken på mitt lifs lycka, utan att jag vetat deraf, och det

var min döende syster, som gjort det. Hon sade mig det kort innan hennes sista strid började.

— Jag har bestulit dig, hviskade hon i mitt öra. Thorvid var din och jag fråntog dig honom genom en lögn. Men den lögnen har brännt mig alltsedan den uttalades. Mina årslånga själsqval och mitt misslyckande ha hämnats dig. Misslyckande — ty hans kärlek kunde jag aldrig förvärfva, den har *du* ännu. Blif lycklig, blif hans, och förbanna inte mitt minne!

Några ögonblick derefter stod hon inför den högsta domaren. Jag önskar, att den lögn, hon för min skull uttalade, inte tyngde alltför mycket i vågskålen. Nog kunde *jag* förlåta den, om detta kunde bidraga att förminska dess tyngd.

Hvilken inblick i min systers själslif under det sista året gaf mig inte hennes bekännelse! Hela hennes uppförande var mig nu alldeles klart. Den demoniska makt, som drifvit henne fram, var hennes onda samvetes furie. Jag förstod och beklagade henne. Jag kunde inte känna någon bitterhet mot henne; döden utjemnar ju allt.

Thorvid tycktes genom sin hustrus död blifvit fyld med allvarliga tankar, men något smärtsammare slag syntes den sorgliga händelsen ej varit för honom. Han hade ju aldrig älskat henne. Han sade mig det om aftonen, när vi hade jordat henne och stodo vid hennes nyss igenfylda graf.

— Så har då den Evige rättat det misstag, jag en gång i blind förtviflan begick! sade han och stirrade tankfullt framför sig. Jag trodde mig kunna bestämma öfver mitt öde sjelf — jag hade förlorat dig och jag trodde mig lättare kunna glömma min förlust, om jag pålade mig heliga pligter mot en annan, men jag misstog mig. Det är Gud, men inte vi sjelfva, som leder våra hjertan som vattubäckar. Vi äro eländiga stackare, det är alltsammans; vi äro inte en gång herrar öfver vårt innersta, egnaste jag.

Dagen derpå reste han.

— Farväl, Elisabeth! sade han med en fläkt af högtidlighet, då vi skulle skiljas. Farväl! Det är en röst inom mig som säger, att jag trycker din hand för sista gången. Finland begär mitt lif, och jag är redo att gifva det. Jag har heller inte så mycket att lefva för, om mitt fosterland går under. Farväl, Elisabeth! Nu i afskedsstunden och när det inte är

något brott att tala, vill jag säga dig hvad jag aldrig sagt dig förr: att du är den enda, jag någonsin älskat. Du har ofrivilligt vållat mig många bittra qval, Elisabeth — gråt inte! — också oändligt många lyckliga stunder har jag dig att tacka för; det var den tiden, när jag hoppades — ty det fanns en sådan tid — hoppades gladt och förtröstansfullt som en oerfaren yngling, men inte rådde du för, att jag var så förmäten? Om du såg det, så borde du kanske genast ha tagit mig ur min villfarelse, du borde kanske ha sagt mig, att du redan tillhörde en annan, så hade jag sluppit ta emot denna underrättelse från främmande läppar — men jag har ju ingen ting att förebrå dig. Tvärtom har jag ju mycket att tacka dig för. Tack för din vänskap! Den uppehöll ofta modet på mig, när de bittra följderna af mitt *misstag* hopade sig öfver mitt hufvud. Tack för ditt bistånd under olyckans dagar! Tack för att du var mig nära — tack för allt! Och nu — farväl! Som en man vill jag gå mitt öde till mötes. Ännu får jag vara vek och ha känslor, så länge jag håller din hand i min, men sedan får jag endast ha en hård och kraftig arm till Finlands försvar och en manlig, jernfast barm att sätta som värn mot dess fiender.

Och dermed var han borta. Jag kunde endast gråta, men gråta tyst och när ingen såg mig. Ingen fick ana hvad jag kände, nu om någonsin gälde det att inte låta genomskåda sig: att lemna Thorvid en skymt af sanningen hade varit detsamma som att smutsa hans döda hustrus minne. Genom *mig* skulle hon icke förlora hans aktning. Jag teg och visade verlden ett lugnt ansigte, men nog sved det ibland inombords.

Så gick sommaren — Finlands sista strid nalkades sin upplösning. Då träffade oss underrättelsen, att Thorvid i en drabbning funnit hvad han sökt: döden för sitt olyckliga fosterland. Med gladt mod, såsom det anstår en hjelte, hade han låtit sitt hjerteblod rinna.

Mormor undansmusslade med pekfingret någon ting, som glänste förrädiskt i ena ögonvrån.

— Bevars, afbröt hon sig i hurtig ton, medan jag sutit här och slamrat, har det ju börjat skymma på. Och din fästman, som sitter inspärrad med sina silkeslappar — tänk om han blir mörkrädd!

— Malisen påstår ju att presterna älska mörker, svarade Ada leende.

— Presterna ja, men din kära vän, som *tänker* bli prest och ännu ingen examen tagit —

— Jag vill inte råda honom att bli mörkrädd, fast han är bara student, inföll Ada ifrigt och tillade med komisk värdighet: Dessutom — så länge han är min fästman, skall min bild omsväfva honom öfverallt och för dess strålar måste det tjockaste mörker skingra sig.

— Nåja, min saga är i alla fall snart slut och med den hans plågotid. Hör på nu, jag har bara några ord att tillägga.

Jag var vid den tiden nyss fyld tjuguett år, men jag vet inte hur det kom sig, att jag föreföll mig sjelf så mycket äldre. När jag var bland mina jemnåriga och såg deras hjertliga glädje, kände jag mig ibland olycklig öfver att inte kunna deltaga deri; men jag hade på sista tiden kommit så långt från alla ungdomliga fröjder, att de nu mera voro mig främmande. Jag kände en tröstlös tomhet, hvarthän jag vände mig i verlden, och jag förstod, att jag behöfde ett verksamt lif att fylla den med. Jag fördjupade mig i hushållsbestyr, men ack! min far och jag voro ensamma, vårt hem hade snart inte tillräcklig sysselsättning åt mig. Jag försökte läsa, men detta gaf alltför fritt spelrum åt mina tankar. Rådlös blickade jag omkring mig åt alla sidor efter ett lifsinnehåll. Jag fann snart hvad jag sökte. Henrik Elfman hade genast vid min ankomst till Åbo uppsökt mig; han tillhörde dem, som länge och djupt förvara det intryck, de en gång fått. Vi blefvo goda vänner. Det var någon ting så redbart och förtroendeingifvande i hans hela väsen; man hade så lätt att känna sig systerligt stämd mot honom. Han bad mig bli hans hustru, men jag nekade. Jag ville inte göra honom olycklig. Jag älskade honom ju inte. Det kom till en förklaring mellan oss. Jag berättade honom historien om min ungdomskärlek, jag ansåg det som min skyldighet. Sedan han hört den, bad han mig uppskjuta med att gifva honom ett bestämdt svar. Han påstod sig vara öfvertygad om, att vi begge hade att söka lyckan vid hvarandras sida. För sin del nöjde han sig med litet. Han skulle aldrig vilja inkräkta det första rummet i mitt hjerta, det som var invigdt åt den dödes minne; det andra rummet var nog för honom. Huru han talade, så lät jag öfvertyga mig; jag

bad om ett års betänketid. Ett år är en lång tid; många sår hinna gro igen, många nya plantor slå rot derunder. Under detta år lärde jag mig känna och älska Henrik — så som jag nu mera kunde älska, och när betänketiden var slut, var jag hans fästmö. Under ett tjuguårigt äktenskap hunno vi väl pröfva vådan af detta steg, men jag är lycklig öfver att veta, att ingendera af oss ångrat det.

Ja, nu är sagan slut, min lilla flicka, sade mormor och lät Ada kyssa sina händer till tack. Det är bara sens moralen, som fattas, och den lyder så här: bry dig inte om att släppa till tårar, om också fästmannen din skulle resa från dig på tre veckor; tillfällen kunna komma, då du behöfver dem bättre. — Seså, flicka, upp med dig nu — det är ju full skymning! Se der, tänkte jag inte det — barnet har gråtit! Och det medan jag predikat som bäst *mot* tårar. Nej, jag duger då inte till predikant, det märker jag. Seså, låt bli mig, flicka — det är inte värdt du smeker mig, jag talar aldrig om sagor mer. Och nu är skrinet igenlåst, och ingen får nå'nsin titta derin; det kan vara nog, att du gjort det. Gå din väg nu; Harald blir otålig i sin arrest, om du inte skyndar dig att befria honom. Blir han ond för att du dröjt länge, så skyll på mig. När småbarnen få bannor, bruka de ju gerna gömma sig bakom gamla mormor.

6000193744
Göteborgs universitetsbibliotek